

”At styre det ustyrlige”

- Et kvalitativt casestudie af bostøtte til sindslidende i egen bolig

Speciale på Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Aalborg Universitet

August 2013

Udarbejdet af:

Lea N. Attermann og Anette Madsen

Vejleder: Mia Arp Fallov

Antal anslag: 239.866

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 - Introduktion	4
Indledning.....	4
Problemfelt	6
Litteratursøgning og eksisterende litteratur	6
Områdets historiske udvikling	9
Samfundsdiskurs.....	10
Lovgivningsmæssige rammer	13
Problemformulering.....	16
Begrebsafklaring.....	16
Læsevejledning.....	19
Kapitel 2 - Videnskabsteori og teori.....	20
Videnskabsteoretisk tilgang.....	20
Socialkonstruktivisme	20
Teoretisk refleksion over socialkonstruktivisme	22
Teori.....	23
Pierre Bourdieu.....	24
Bourdieu og socialkonstruktivisme	25
Bourdieus begrebsapparat.....	26
Felt	26
Kapital	27
Habitus.....	27
Doxa – Ortodoksi og heterodoksi	29
Symbolsk vold	29
Kritik af Bourdieu.....	30
Erving Goffman.....	30
Goffman og socialkonstruktivisme.....	31
Anvendte teoretiske begreber	32
Det dramaturgiske perspektiv	32
Stigmatisering.....	33
Kritik af Goffman	34
Afrunding.....	34
Kapitel 3 – Undersøgellesdesign.....	36
Casestudie.....	36
Metode og analysestrategi.....	37
Dataindsamling	38
Valg af informanter	39
Det kvalitative interview	40
Deltagende observation	43
Dokumenter	45
Analysestrategi	45
Etiske refleksioner	47

Kapitel 4 – Genstandsfelt	49
Præsentation.....	49
Bostøtteområdet som felt	51
Adgangsgivende kompetencer.....	54
Udvikling mod selvstændighed	56
Motivation for udvikling	59
Delkonklusion.....	61
Kapitel 5 – Institutionel konstruktion.....	63
Voksenudredningsmetoden.....	63
Skalering.....	65
Aktivitetscentre.....	67
Borgerens sociale liv	70
Stigmatisering.....	73
Venteliste	74
Delkonklusion.....	78
Kapitel 6 – Frontlinjekonstruktion	79
Mål som styringsredskab	79
Samarbejde mellem de professionelle	83
Opnåelse af selvstændighed	86
Relation som metode	87
Støttebesøgets konkrete opgaver	90
Mødet i et dramaturgisk perspektiv	94
Delkonklusion.....	99
Kapitel 7 - Konklusion.....	101
Kapitel 8 - Projektets afslutning.....	104
Perspektivering	104
Projektets kvalitet.....	107
Litteraturliste	110
Bilagsoversigt	114

Kapitel 1 - Introduktion

Indledning

Ambitionen i samfundet er, at borgere så vidt muligt skal leve et selvstændigt liv i egen bolig, hvorfor der arbejdes mod afinstitutionalisering og væk fra brug af socialpædagogiske botilbud i det omfang, det er muligt. Bostøtte til sindslidende i egen bolig er derfor central i forhold til, at de sindslidende kan varetage de dagligdagsfunktioner og aktiviteter, der er nødvendige i forhold til at opretholde livet, livskvaliteten og evnen til at kunne bo i egen bolig. Dette fordrer færdigheder knyttet til hjemmet, men også i sociale sammenhænge (Bengtsson & Røgeskov, 2012).

Kommunerne oplever stor efterspørgsel på bostøtte, og denne efterspørgsel er bl.a. afstedkommet af den nævnte afinstitutionalisering samt et generelt stigende antal af sindslidende. Stigningen af sindslidende kan ses sammenhængende med, at der i samfundet eksisterer en *"hypersensitivitet over for træk, vaner og egenskaber ved individer, der truer sundheden og driftigheden"* (Brinkmann, 2010:17). Dette gælder i høj grad også for psykiske træk og egenskaber, hvorfor der er sket en indsnævring i opfattelsen af det psykisk normale. Indsnævringen bevirker, at grænserne mellem at have livsproblemer eller afvige fra normen og psykisk sygdom er nedbrudt (Brinkmann, 2010:18-19).

Dette medfører, at målgruppen, som skal rummes inden for det socialpsykiatriske område, udvides, samtidig med at der ikke i tilsvarende grad tilføres ressourcer. I stedet kan den modsatte tendens identificeres, hvor der er fokus på effektivisering og mindre resourceforbrug (Larsson, 2013). I disse bestræbelser eksisterer en risiko for, at de økonomisk-administrative logikker medfører standardiseringer, som dominerer de individuelle hensyn. I sammenhæng hermed er målgruppen og indholdet for bostøtte i eget hjem under forandring, hvorfor vi ser disse konstruktioner som interessante.

Interessant er, hvordan hjælpen til sindslidende i egen bolig kan tilrettelægges, så de sårbare borgere får dækket deres behov for støtte og menneskelig omsorg, samtidig med at indsatsen skal leve op til samfundets forventninger om begrænset resourceforbrug og udvikling af aktive og selvstændige medborgere. Da *"..samfundets idealer på de sindslidendes vegne aldrig før i historien har været så ambitiøse.."* (Lihme, 2008:162), er det interessant, hvorvidt samfundets indsatser står mål med intentionerne, idet der

ellers opstår risiko for stigmatisering. Vi finder det interessant, hvordan sårbare borgere kan honorere forventningerne i forhold til at modtage støtte, da kravene om aktiv deltagelse øges.

Vi har en forståelse af, at bostøtteindsatsen skabes i et komplekst samspil mellem aktører på flere niveauer, hvor forskellige mål, logikker og hensyn er på spil. Vi er interesseret i, hvordan bostøtteindsatsen på denne baggrund konstrueres, da der er risiko for sammenstød mellem disse, idet aktørerne besidder forskellige positioner.

I forlængelse heraf undersøger vi, hvilke konsekvenser konstruktionen af indsatsen har for den støtte sindslidende modtager og for deres selvstændiggørelse.

Problemfelt

I dette problemfelt vil vi præsentere området, som vores undersøgelse placerer sig indenfor, således at konteksten og baggrunden for problemformuleringens udformning er tydelig. Vi vil komme omkring centrale dele af den eksisterende litteratur, feltets historiske udvikling, samfundstendenser samt lovgivningsmæssige rammer.

Litteratursøgning og eksisterende litteratur

I forbindelse med udarbejdelse af specialet laver vi litteratursøgninger særligt i dansk litteratur og igennem forskellige søgemaskiner. Denne litteraturgennemgang foregår hovedsageligt i den indledende fase omkring præcisering af problemfelt og problemformulering. Vi søger hovedsageligt på ordet ”bostøtte”, som giver mange resultater, men af forskellig art og relevans. Herudover søger vi på ordene ”Serviceloven § 85”, ”socialpsykiatri”, ”socialpædagogisk indsats” og ”sindslidende”.

Søgningerne foregår på artikeldatabasen Infomedia og Google Scholar for at opnå viden om området. Søgning finder også sted på www.bibliotek.dk for at finde relevant udgiven litteratur. Desuden benytter vi os af at kigge den fundne litteratur igennem for interessante kilder.

Søgningerne afslører et svingende fokus på området gennem årene. Da bostøtte er en relativ ny social indsats, er der naturligt ikke litteratur på området før omkring 1990, hvor de første puljemidler til udvikling af området igangsætter et tydeligt fokus. Siden har der været enkelte større projekter i forbindelse med udvikling af støtte til borgere i egen bolig bl.a. RUMBO, som har fokus på rummelighed i bostøtteindsatsen i 1999-2000 gennem praksisforskning i flere kommuner (Ramian, 2000). Her er opgaven at undersøge,

”Hvilke processer fører til, at sindslidende mennesker ikke modtager, ikke fastholder eller ikke kan udnytte tilbud om støtte i eget hjem? Hvilke forsøg kan der på baggrund af denne erkendelse sættes i værk for at øge rummeligheden i disse tilbud?”

(Ramian, 2000:14).

Dette undersøges gennem livshistoriefortællinger, og på baggrund af projekterne konkluderes det bl.a., at centralt for arbejdet med bostøtte til sindslidende er den udstødelse,

som foregår i den menneskelige kontakt og i de sociale systemer og tilbud. Udstødelsen sker typisk som følge af de rationaler, der er indbygget i systemerne bl.a. i samarbejde mellem systemer, i tildelingskriterier, i krav og i timing, hvorfor ansvar, respekt og blik for det individuelle er afgørende (Ramian 2000:20).

En anden central undersøgelse, som dog ikke har direkte fokus på bostøtteområdet, er ”Integration af sindslidende i samfundet”. Denne tog Socialministeriet initiativ til i 2003 på baggrund af erkendelsen af, at

”...befolkningens tolerance er kommet under pres som følge af afinstitutionaliseringen og decentraliseringen. Spørgsmålet er derfor, hvordan der kan skabes en differentieret social integration, hvor der er accept af alle borgere, og hvor der er rum til, at alle borgere i videst muligt omfang kan have et tilfredsstillende liv på egne præmisser”

(Jørgensen & Mølholt, 2007:16).

Intentionen er at identificere betingelser for fællesskab og finde veje til inklusion i samfundet. Det konkluderes bl.a., at der i de undersøgte lokalområder eksisterer fællesskaber, hvorfor der er grundlag for integration af sindslidende. Mulighederne for integration hænger sammen med graden af offentlig støtte til de sindslidende, beboernes erfaringer med sindslidende, deres holdninger til området og beboerne generelt (Jørgensen & Mølholt, 2007).

De to omtalte undersøgelser viser, at det er centralt at have opmærksomhed på, at inklusion af sindslidende ikke kan opnås isoleret fra det omkringliggende samfund og dets rummelighed.

Senest er en større undersøgelse ”Et liv i egen bolig” fra Socialstyrelsen og SFI fra 2012 på foranledning af den tidligere regering. Denne undersøgelse er en af de få, der fokuserer specifikt på at undersøge bostøtte til sindslidende i egen bolig (Bengtsson & Røgeskov, 2012:31). Bostøtteanalysens formål er at undersøge de indholdsmæssige rammer i forhold til Serviceloven § 85 og kommunernes praksis i forhold til at sikre, at sindslidende kan bo i egen bolig. Udformningen består af tre dele: en kortlægning af kommunernes indsats, en brugerundersøgelse og en analyse af sammenhæng mellem praksis og lovens hensigt.

Undersøgelsen konkluderer, at kommunernes praksis er meget forskelligartet, og de fordeler sig over et spektrum i forhold til, hvorledes og mod hvad, de arbejder (Bengtsson & Røgeskov, 2012:9). Dette spektrum og placeringen af den kommune, vi undersøger i specialet, vil blive behandlet senere i problemfeltet.

Derudover konkluderes det, at bostøtte ikke har megen fokus på at inkludere sindslidende i det sociale og civile liv, da borgerne primært modtager støtte i forhold til deres generelle trivsel i hjemmet. Der kan derfor stilles spørgsmålstegn ved, om bostøtten gør tilstrækkeligt for at modvirke isolation (Bengtsson & Røgeskov, 2012:76).

Da undersøgelsen ”Et liv i egen bolig” er en større og ny undersøgelse med direkte fokus på bostøtte til sindslidende i egen bolig, har den naturligt været til stor inspiration for dette speciale, særligt i forhold til at få et overblik over området, da resultaterne af deres undersøgelser i høj grad præsenteres i oversigter og tal. De går ikke yderligere i dybden med at forklare og forstå, hvoraf resultaterne kommer. Bl.a. af denne grund vil vi foretage en dybdegående kvalitativ undersøgelse af en enkelt kommunes bostøtteindsats.

Søgningen på Infomedia afstedkommer et indblik i, at området synes at være økonomisk presset i disse tider, hvor der i de forskellige kommuner er en tendens til at spare. Disse besparelser sker hovedsageligt i forhold til nedskæring af det antal timer, som borgerne bevilges bostøtte (Larsson, 2013).

Besparelserne i kommunerne er ikke enestående for bostøtteområdet, men er en generel tendens på mange områder bl.a. ældreområdet, hvor serviceniveauet sænkes. Ifølge socialretseksperter Kirsten Ketcher går mange kommuner til grænsen, når der skal tildeles sociale ydelser, fordi

”kommunerne over en årrække er blevet stillet over for voldsomme sparekrav. Et af de områder, hvor der i den forbindelse har været penge at hente, har været på de sociale ydelser, der er skønsbestemte, og derfor rammer besparelserne blandt andet handicappede, sygedagpengemodtagere og førtidspensionister”

(Nielsen, 2013).

Udover at de bevilgede timer reduceres, afstedkommer besparelserne på bostøtteområdet også et incitament til, at kommunerne søger at nytænke bostøtte. De nye tiltag inden

for området handler bl.a. om gruppebostøtte og bostøtte gennem elektroniske medier (Udsen, 2013). Herved kan støtten effektiviseres, da det fx bliver muligt at spare køretid mellem de enkelte besøg og ved at give støtte til flere borgere med lignende problemstillinger på én gang.

Både danske og udenlandske erfaringer viser, at bostøtte er centralt, når forskellige målgrupper med fysiske, psykiske og sociale vanskeligheder skal støttes i, at kunne bo i egen bolig og leve et tilfredsstillende liv. Udgangspunktet for indsatsen er, at sindslidende med behov for bostøtte, har nøjagtig de samme mål med livet som alle andre mennesker i samfundet, da de ønsker en ordentlig bolig, et meningsfuldt job, et socialt netværk, økonomisk sikkerhed og livskvalitet (Bengtsson & Røgeskov, 2012:40).

Generelt er der fokus på borgernes boligsituation, tværfagligt samarbejde, helhedsorientering og relationer. Det tydeliggøres bl.a., at der er en positiv sammenhæng mellem sociale relationer og livskvalitet. Det påpeges, at relationen til den konkrete bostøttemedarbejder er afgørende for indsatsens virkning og medvirkende til borgernes livskvalitet. Samtidig påpeges, at der skal være fokus på den rolle, som bostøttemedarbejderen spiller i borgernes liv i forhold til, at relationen ikke erstatter andre relationer, idet en svensk undersøgelse viser, at der er risiko for dette (Brunt & Hansson, 2002 I: Bengtsson & Røgeskov, 2012:39-40).

Områdets historiske udvikling

Siden 1980'erne er der sket en markant afinstitutionalisering på psykiatriområdet, som bliver aktuel som følge af rationaliseringer og nedskæringer i den offentlige forvaltning, men også fordi der kommer fokus på konsekvenserne ved at lukke mennesker inde på institutioner. Afinstitutionaliseringen bliver for alvor indledt med Bistandsloven i 1976, hvor normalisering og integration bliver vigtige nøglebegreber i socialpolitikken. Samtidig med fokus på afinstitutionalisering, normalisering og integration sker der en øget social differentiering og udstødning som følge af, at lukning af institutioner og sengepladser ikke medfører alternative støtteindsatser i tilsvarende tempo og omfang (Bømler, 2000:13). Dette betyder, at der sker en fysisk integration i samfundet, men at den sociale integration ikke automatisk følger med.

”Livet uden for de store institutioner betød en frigørelse for de sindslidende, men samtidig stillede udviklingen nye krav til omverdenen om at medvirke til at integrere de

sindslidende i de omgivende fællesskaber – familien, lokalområdet, arbejdsmarkedet og samfundet mere generelt”

(Jørgensen & Mølholt, 2007:12).

Disse forhold fører til, at Folketinget i starten af 1990'erne afsætter midler, og der bliver etableret forsøgspuljer, hvis formål er at udvikle indsatser, der er målrettet truede og udstødte grupper, der af forskellige årsager ikke kan benytte eksisterende sociale og psykiatriske tilbud (Bømler, 2000:15).

Kommunalreformen fra 2007 afstedkommer, at ansvaret for psykiatrien bliver delt mellem regioner og kommuner. Regionerne har nu ansvaret for psykiatriske hospitaler og distriktpspsykiatrien, mens kommunerne har ansvaret for det socialpsykiatriske område. De to førstnævnte tager udgangspunkt i diagnoser, mens socialpsykiatriens fokus er at yde støtte, således at sindslidelsen ikke medfører funktionsnedsættelser, der forhindrer opnåelse af sociale rettigheder (Bratbo & Andersen, 2008:38).

Området er reguleret af fireårige psykiatriaftaler mellem regeringen, regionerne, kommunerne og de politiske partier. Psykiatriaftalerne knytter sig til satspuljefinansiering. Denne finansieringsform har både fordele og ulemper. De klare ulemper er, at det giver en stor usikkerhed, at finansieringen ikke i højere grad er fast og kontinuerlig. Det problematiseres, at området er ustabilt og præget af forsøgstankegang, som udmønter sig i forskellige og til tider modsatrettede tiltag og forsøg. Én ting er, at området derved er meget ustruktureret, uensartet landsdækkende og modarbejdende, en anden er, at de tiltag, der har positive virkninger, risikerer ikke at blive implementeret. En fordel er, at aftalerne skal genforhandles hver fjerde år, hvorfor området bliver diskuteret, og der er mulighed for at tilpasse til den aktuelle situation (Bengtsson, 2011:27).

Samfundsdiskurs

Målgruppen for bostøtte kan på mange måder karakteriseres som truede borgere og i nogen tilfælde også marginaliserede. Dette label og betydningen heraf er relativ. Det har ændret sig, og ændrer sig til stadighed bl.a. i takt med de forskellige politikkers diskurser gennem tiden. Særligt kan socialpolitikken og de afledte indsatser siges at spille en rolle i forhold til opfattelsen af, hvad der karakteriseres som værende sociale problemer

(Bømler, 2000:16). Eksempelvis sker der et skred i synet på denne gruppe omkring 1960'erne, hvor man forsøger at ændre tilgangen hertil i forhold til, at sindslidende har nogle udfordringer, som de skal hjælpes til at løse, frem for at være en gruppe farlige mennesker, der helst skal afskærmes fra resten af samfundet.

I 1980-1990'erne sker endnu et skred i synet på målgruppen for sociale ydelser pga. de neolibérale strømninger, der bryder frem, hvor der er fokus på individualisme. Her søges klienter omdefinert til at være kunder, da der ikke længere er en entydig opfattelse af, hvad det gode liv er. Der er flere overlappende og konkurrerende visioner i den forbindelse, hvorfor det bliver muligt at leve sit liv ud fra forskellige værdier. Tidligere var værdigrundlaget mere paternalistisk, hvor systemet skulle diagnosticere borgerne og deres behov, samt finde den rette behandling (Epløv et al., 2010:21-24).

Hvor vidt denne bredere opfattelse af det gode liv rækker, er stadig en aktuell diskussion, idet der er klare forventninger til, hvordan livet bør leves indbygget i vores politikker og systemer fx den dominerende beskæftigelsesdiskurs.

Inspireret af WHO's arbejde på det socialpsykiatriske område vinder brugerindflydelse frem og i denne sammenhæng rehabilitering og empowerment, hvor fokus er på, at borgeren skal opnå magt i eget liv. Den enkelte får hermed ret til og mulighed for at definere egen problemforståelse og -løsning (Epløv et al., 2010:25-26). Udover vægten på, at individet selv skal have ret til at vælge, hvad det gode liv er, er tanken bag rehabilitering helhedsorienteret i den forstand, at man søger, at borgere opnår størst mulig grad af selvstændig funktion i samfundet, hvilket fordrer en forbedring af både individets kompetencer og en forandring af omgivelserne. Forandring og tilpasning af omgivelserne forudsætter bl.a., at man arbejder aktivt med at ændre almene systemers holdninger til mennesker med sindslidelser i forhold til, at disse er mennesker med ressourcer, men med særlige behov (Andersen, 2010:5). Dette fokus indikerer en ambitiøs proces med rehabilitering, hvor mange sektorer, niveauer og aktører skal inddrages for, at den enkelte kan komme sig – Recover (Epløv et al., 2010:26-27).

Recovery tankegangen er en af de nyere diskurser, som for alvor slår igennem omkring starten af det nye årtusind. Denne slår fast, at psykisk sygdom ikke er stationær og uhelbredelig, men derimod en tilstand, som kan forbedres og endda helbredes. Der arbejdes med den enkeltes proces i forhold til at komme sig, her underforstået at udvikle ny mening, nye værdier, mål og roller i livet. I denne proces er borgerinddragelse og –

bestemmelse centrale værdier. Recovery henviser til den enkeltes personlige proces som sammen med de rehabiliterende indsatser, som samfundet skal stille til rådighed, udgør den aktive interaktion, der skal fremme recovery hos den enkelte, således at der opnås et så meningsfuldt og selvstændigt liv som muligt. Målet med rehabilitering er dermed at hjælpe mennesker med funktionsevnedssættelser til at etablere og/eller vedligeholde følelsesmæssige, sociale, praktiske og intellektuelle færdigheder, som er nødvendige i forhold til at kunne begå sig i samfundet, altså leve, lære og arbejde med mindst mulig professionel støtte (Andersen, 2010:3).

På trods af en relativ stor indsats i forhold til udbredelse af viden om sindslidelse og forsøg på integration af gruppen i almindelige boligområder, er holdninger til målgruppen stadig præget af en vis uvidenhed og afstandtagen (Jacobsen et al., 2010).

I 2010 tydeliggør et omfattende kvantitativt og kvalitativt projekt, at der stadig er et begrænset kendskab til psykiske lidelser, og halvdelen af de adspurgte har negative holdninger til psykiske lidelser. Tendensen til stigmatisering af sindslidende bliver yderligere bekræftet, i og med ca. halvdelen af de adspurgte ville forsøge at skjule det, hvis de fik en psykisk lidelse. På trods af disse negative tilkendegivelser har størstedelen af de adspurgte viden om, hvor udbredt psykiske lidelser er, og har kendskab til personer med sindslidelse i deres omgangskreds (Jacobsen et al., 2010:7-8).

De eksisterende fordomme kan have konsekvenser for gruppen i forhold til, at der er risiko for ringe selvagtelse, selvopfyldende negative profetier og dårligere samfundsmæssige muligheder. Derved kan siges, at det handicap, som sindslidelsen kan medføre, er tresidet. Der er de konsekvenser, som sindslidelsen giver i sig selv, de konsekvenser, omgivelsernes stigmatisering giver og den stigmatisering, den enkelte udsætter sig selv for (Epløv et al., 2010:33-34).

Stigmatisering er en af de store udfordringer i forhold til at understøtte sindslidendes livskvalitet og inklusion i lokalsamfundet, da det i flere undersøgelser er denne stigmatisering, der hindrer bedring og opnåelse af større livskvalitet (Bratbo & Andersen, 2008:51).

"De fleste borgere med alvorlige sindslidelser har negative erfaringer med eksklusion fra arbejde, uddannelse, netværk og familien. Det understreger vigtigheden af at arbejde med samfundets holdning til mennesker med sindslidelser. Men det er også vigtigt at styrke borgernes selvværd. Det viser sig nemlig, at forventningen om at blive stigmati-

seret afholder rigtig mange fra at søge arbejde eller at etablere nye netværksrelationer”

(Andersen, 2010:5).

Samtidig med fokuset på at modvirke stigmatisering både i samfundet og hos de enkelte, eksisterer der modsatrettede bevægelser. Samfundsinstitutionerne, herunder tendensen til effektivisering, specialisering og kassetænkning risikerer at presse de sindslidende ud, da de kan være svære at arbejde med pga. deres komplekse problemstillinger og svingende funktionsniveau (Bømler, 2000:73). At der efterhånden er enighed om, at en psykiatrisk diagnose ikke automatisk er lig med uoverkommelige udfordringer og førtidspension, er både en fordel og en ulempe for de omfattede, idet der er større rum for at være meddefinerende af egne behov, men samtidig stiller samfundet store krav til, at man skal kunne selv. Dette gælder både at udtrykke egne behov, og at kunne imødekomme samfundets forventninger til hushold og socialt liv.

Ofte er samfundets og kommunernes forsøg på at styre økonomien på de forskellige områder årsag til en indskrænkning af dette rum for definitioner, idet der skal opstilles klare kasser og mål for, at det er muligt at kunne måle og evaluere indsatsen.

Lovgivningsmæssige rammer

Bostøtteindsatsen tildeles efter Serviceloven (SEL) § 85. Der eksisterer ikke en entydig og klar definition på bostøtte, hvilket hænger sammen med, at indsatsen tildeles efter en rammelov, som kommunerne selv skal indholdsudfylde. Derfor er der forskel på, hvad de forskellige kommuner kalder støtten. Støtten betegnes fx bostøtte, voksenstøtte, hjemmevejledning og socialpædagogisk bistand. I dette speciale betegnes indsatsen bostøtte.

Den sociale lovgivning er meget åben i forhold til, hvordan bostøtten skal gives og hvad, der kan gives støtte til, idet den både giver mulighed for hjælp, omsorg eller støtte, optræning og hjælp til udvikling af færdigheder hos borgeren.

Hjælp til selvhjælp fremhæves direkte i Vejledning nr. 13 af 15/2 2011 til SEL, men det er forskelligt fra kommune til kommune, hvor meget denne tilgang fylder, og hvilken vægt de enkelte kommuner tillægger udviklingsaspektet. I og med at både omsorg og udvikling er fremhævet i § 85 kan kommunerne tilrettelægge indsatsen ud fra en overvejende omsorgsorienteret eller udviklingsorienteret tilgang. Der vil sjældent være en

klar skelnen mellem de to tilgange. Ifølge ”Et liv i egen bolig” er de udviklingsorienterede kommuner karakteriseret ved, at de har standardiserede metoder og procedurer for visitation og overgang til bostøtte, vægtlægger evidensbaserede metoder og ønsker viden om virkningen af den igangsatte indsats. De omsorgsorienterede kommuner har i mindre omfang fokus på disse punkter (Bengtsson & Røgeskov, 2012:10).

Den sondring, som ”Et liv i egen bolig” finder frem til, er interessant på den måde, at udviklingsorientering i høj grad henviser til en ensretning af sindslidendes udvikling i form af kategorisering, standarder og faste procedurer. Således at udviklingen er bundet op på evidensbaserede mål, hvormed der er en risiko for, at blikket for de individuelle hensyn mistes, og dermed modarbejder det som betegnelsen umiddelbart henviser til, nemlig udvikling hos borgeren. Noget tyder på, at udvikling i ”Et liv i egen bolig” i høj grad henviser til udviklingen af arbejdet og knap så meget til borgerens udvikling. Ud fra denne skelnen kan det formodes, at de kommuner som betegnes omsorgsorienterede i højere grad har blik for borgernes individuelle behov og udvikling.

Opmærksomhed på borgerens individuelle behov er fremhævet i Vejledningen til SEL, hvor det fastslås, at *”Uanset hvilken form for socialpædagogisk bistand, der gives, er det afgørende, at hjælpen tager udgangspunkt i den enkeltes individuelle situation”* (Vejl. nr. 13 af 15/2 2011:Pkt. 25). Det er dermed vanskeligt at tydeliggøre indsatsen nærmere, idet den afhænger af den enkelte borger. Denne konkretisering gøres ikke lettere af, at målgruppen for bostøtte er temmelig bred. Loven angiver, at § 85 støtte er målrettet borgere over 18 år med en betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller personer med særlige sociale problemer. Overordnet kan det siges, at bostøtte henvender sig til personer, som ikke kan klare hverdagen i egen bolig uden støtte. I Vejledningen er det angivet, at indsatsen skal sætte *”...den pågældende i stand til at leve et så selvstændigt liv som muligt”* (Vejl. nr. 13 af 15/2 2011:Pkt. 21). Samt at

”Formålet med indsatsen efter § 85 er at styrke den enkeltes funktionsmuligheder eller at kompensere for nedsat funktionsevne, som betyder, at den enkelte ikke kan fungere optimalt i dagligdagen eller i relation til omgivelserne. Socialpædagogisk bistand skal bidrage til, at den enkelte kan skabe en tilværelse på egne præmisser”

(Vejl. nr. 13 af 15/2 2011:Pkt. 22).

Citatet fremhæver et af de endelige mål med indsatsen, som kommunerne må arbejde hen imod; At fungere optimalt i hverdagen på egne præmisser.

Formålsparagraffen i SEL fremhæver, at hjælpen skal tilrettelægges på baggrund af en konkret og individuel vurdering af den enkelte persons behov og forudsætninger og i samarbejde med den enkelte. Afgørelse efter loven træffes på baggrund af faglige og økonomiske hensyn (SEL § 1 stk. 3).

Denne konkrete vurdering danner grundlag for den videre bestilling hos udføreren, som skal løse den stillede opgave. I takt med de åbne rammer i lovteksten, kan udføreren mere eller mindre frit tilrettelægge, hvordan opgaven bedst løses. Denne frihed medfører imidlertid, at det kan være vanskeligt at sammenligne og måle indsatserne i forskellige kommuner, idet der ikke findes faste producere og konkrete mål for arbejdet. Dette kan være problematisk på flere måder. Eksempelvis i forhold til borgernes retssikkerhed, når det gælder om at modtage en ensartet hjælp uafhængigt af geografisk bopæl. Området er så forskelligartet, at det i ”Et liv i egen bolig” konkluderes, at kommunernes har behov for hjælp til at udfylde rammerne for § 85 (Bengtsson & Røgeskov, 2012:26). Den store forskellighed er desuden interessant i en tid, hvor der er stort fokus på dokumentation og evidensbaseret viden, og hvor der er en generel interesse i, at ressourcer bliver brugt så optimalt så muligt (Eskelinen et al., 2008:14).

Denne præsentation af konteksten for vores undersøgelse leder os frem til problemformuleringen for dette speciale.

Problemformulering

”Hvordan konstruerer forskellige aktører bostøtteindsatsen til sindslidende i egen bolig, og hvilke konsekvenser har dette for det sociale arbejde med borgernes selvstændighed?”

Begrebsafklaring

Vi vil her definere og afgrænse de bærende begreber, som problemformuleringen åbner for. I specialet præsenteres også andre begreber, men disse vil blive defineret undervejs, som de anvendes.

Hvordan konstruerer

Formuleringen henviser til, jf. vores videnskabsteoretiske tilgang socialkonstruktivisme, at der løbende foregår konstruktioner af bl.a. elementer i samfundet og i det sociale arbejde. *Hvordan* henviser til både proces og indhold i forhold til, hvorledes bostøtteindsatsen konstrueres, og praktiseres i den undersøgte kommune.

Forskellige aktører

Forskellige aktører henviser til, at konstruktionen sker i et samspil mellem flere niveauer. Specialets aktører er myndighedsrådgivere, udførere og borgere. Disse aktørers positioneringer i forhold til ledelsen og deres udlægning af ledelsens konstruktioner giver indirekte ledelsen en stemme i forhold til konstruktionen af bostøtteindsatsen. Ydermere får ledelsen direkte stemme gennem kommunens Helhedsplan, som præsenteres senere.

Bostøtteindsatsen

Bostøtteindsatsen er jf. problemfeltet den indsats, sindslidende modtager i egen bolig efter SEL § 85. Vi vil ikke begrebsafklare dette yderligere her, da store dele af specialets analyse handler om, hvordan bostøtte konstrueres.

Sindslidende

Vi benytter denne betegnelse for målgruppen for bostøtte på trods af de implikationer, der kan ligge i det i forhold til at sætte lighedstegn mellem mennesket og sindslidelsen. Projektets målgruppe betegnes både som sindslidende og borgere, men overvejende som borgere.

Vores brug af ”Sindslidende” afgrænser sig fra fysisk handicappede og fra dobbeltdiagnosticerede, hvor sindslidelsen er kombineret med betydeligt misbrug. Sindslidelserne kan være af forskellige slags, men kan siges at ligge i den lette ende af skalaen, idet de afledte vanskeligheder kan håndteres i egen bolig med støtte frem for i botilbud. Eksempler på omfattede sindslidelser er skizofreni, depression og personlighedsforstyrrelser. Vi ser, at sindslidelserne medfører problematikker fx isolation, der afstedkommer, at de har svært ved at begå sig i samfundet. Dette skal bostøtteindsatsen søge at afhjælpe.

Konsekvenser

”Konsekvenser” henviser til, at vi vil fremanalysere mulige konsekvenser af konstruktionen af bostøtteindsatsen. Disse konsekvenser kan både være af positiv og negativ karakter, og kan identificeres på forskellige niveauer, men alle kobles til borgernes selvstændighed.

Det sociale arbejde

I specialet lægger vi os op af Malcolm Paynes forståelse af socialt arbejde, da han anser dette som socialt konstrueret. Det sociale arbejde formes af mange aktører, både borgere, socialarbejdere og de sociale institutioner. Denne konstruktion foregår i en kontinuerlig proces, hvor aktørernes oplevelser, forventninger, tanker, handlinger og krav spiller sammen med den omkringliggende kontekst, herunder politiske, økonomiske og sociale forhold, og skaber det sociale arbejde ved, at de forskellige aktører kæmper om definitionen af sociale problemer og afhjælpning heraf (Payne, 2006:15).

Ligeså vel som bostøtteindsatsen er en konstruktion, der ændrer sig afhængig af kontekst, er målgruppen, der rummes inden for betegnelsen sindslidende, det også.

Borgernes selvstændighed

Vi bruger ordet ”Selvstændighed”, idet dette anses som samfundets og dets sociale hjælpesystems endegyldige mål med indsatsen. I indsatsen målrettet mennesker med funktionsnedsættelser centreret omkring rehabilitering ligger implicit et mål om at opnå størst mulig selvstændighed (Hjortbak et al., 2011:13). I rehabiliteringslitteraturen præciseres, at ”*Væsentlige sider af selvstændighed er evne til selvbestemmelse og størst mulig grad af uafhængighed*” (Hjortbak et al., 2011:13). Dette tydeliggør, at det moderne samfund i høj grad stiller krav til individet i forhold til at vide, hvad det kan og vil. Det

te fordrer en vis selvstændighed og robusthed, hvormed individet kan tænke og handle i overensstemmelse med egne ønsker forholdsvist uafhængig af omverdenen, men samtidig lade sig påvirke hensigtsmæssig afhængig af konteksten. Disse elementer i selvstændighed bygger vi videre på i analysen.

Problemformuleringen lægger således op til at undersøge, hvordan bostøtteindsatsen konstrueres i en udvalgt kommune, samt hvilke konsekvenser dette kan have for det sociale arbejde med sindslidendes selvstændighed.

Læsevejledning

Vi vil her give en kort vejledning til specialets opbygning. Efter dette introduktionskapitel, hvor specialets overordnede kontekst er tydeliggjort, følger kapitel 2, hvor vores videnskabsteoretiske position samt primærteori præsenteres, og sættes ind i specialets undersøgelseskontekst. Kapitel 3 redegør specifikt for specialets undersøgelsesdesign.

Specialets analysedel findes i kapitel 4, 5 og 6. Kapitel 4 præsenterer og analyserer specialets genstandsfelt, som rammesætter og leder mod kampene i de to følgende kapitler. Kapitel 5 omhandler den institutionelle konstruktion af bostøtte, som er strukturerende for konstruktionen i praksis. Konstruktionerne i frontlinjen behandles i kapitel 6. Hvert analysekapitel afsluttes med en delkonklusion.

Efter analysedelen konkluderes der på det samlede speciale. Det sidste kapitel afrunder med en perspektivering i forhold til specialets konklusioner, samt en refleksion over specialets kvalitet.

Kapitel 2 - Videnskabsteori og teori

I dette kapitel vil vi beskæftige os med specialets videnskabsteoretiske position og de gennemgående teoretiske begreber, der anvendes i forståelsen af vores problemstilling. Valg af videnskabsteori og teori er for os sammenhængende, hvorfor de gennemgående teoretikere vil blive præsenteret og sammenholdt med vores videnskabsteori i forhold til, hvor de konvergerer og divergerer.

Efterfølgende præsenteres de anvendte teoretiske begreber, som udfoldes i takt med deres empiriske samspil i analysen.

Videnskabsteoretisk tilgang

Vi vil i dette afsnit præsentere og argumentere for projektets videnskabsteoretiske tilgang, socialkonstruktivisme. Først præsenteres socialkonstruktivismen herunder dets epistemologiske og ontologiske anskuelser, samt kritikpunkter. Desuden reflekterer vi over de implikationer, som valget af socialkonstruktivisme har.

Socialkonstruktivisme

Socialkonstruktivisme er efterhånden blevet et populært perspektiv, som har udviklet sig til en samlebetegnelse for forskellige tilgange inden for samfundsvidenskab og humaniora (Wenneberg, 2002:9). Socialkonstruktivismen kan derfor ikke entydigt defineres pga. eksistensen af de mange forskellige forståelser af dette begreb og perspektiv. Forskellene og utydelighederne ligger bl.a. i en upræcis forholden sig til viden, hvilken virkelighed, der anses for konstrueret, hvilken konstruktion, der henvises til, samt hvordan opfattelsen af ordet social er (Wenneberg, 2002:131-134). Der kan dog identificeres den gældende overordnede betragtning, at viden, og hos nogle, at verdenen er socialt konstrueret, og at det derfor kunne være anderledes, hvorfor der må søges om bag det umiddelbare (Wenneberg, 2002:13,17).

Den socialkonstruktivistiske retning opstår bl.a. som en reaktion mod den ontologi og epistemologi, der ligger i de traditionelle discipliner som realisme og positivisme, som tager udgangspunkt i, at virkeligheden eksisterer uafhængig af vores erkendelse af den, og at det er muligt at afbilde virkeligheden (Collin, 2003:13). Socialkonstruktivismens ontologi er dermed, at verden ikke består uafhængig af vores viden om den. Dette skal forstås således, at visse elementer kan eksistere uden vores bevidsthed, men de får først sin berettigelse i det øjeblik, de italesættes.

Epistemologisk beskæftiger socialkonstruktivismen sig ikke med, hvorvidt noget kan betragtes som sandt eller falsk, men hævder, at viden er socialt konstrueret, og dermed er det ikke muligt at betragte noget som en direkte afspejling af det undersøgte fænomen (Sahlin, 2002:114).

I perspektivet eksisterer to bestræbelser, dels dekonstruktion af det, der opfattes som naturgivne fænomener og viden og dels en påvisning af den historiske, sociale og menneskelige påvirkning af fænomener. Dekonstruktionens intention er at tydeliggøre, at det, der tages for givet, ikke er så givet som først antaget, da det ”naturlige” er påvirket af sociale elementer, magt og aktørers subjektivitet såsom interesser, praksis og menneske- og samfundssyn (Wenneberg, 2002:72-74). Den historiske påvirkning afstedkommer derfor, at konstruktionen blot er én mulighed blandt mange andre (Collin, 2003). Disse bestræbelser kan hænge sammen med, at socialkonstruktivister ser, at der eksisterer en vis sti-afhængighed i forhold til, at konteksten er bestemt, og det kun er her indenfor, at noget vurderes (Wenneberg, 2002:74). Dette kan være motivationen for at sætte fokus på, at noget kan være anderledes.

Perspektivets mulighed for at dekonstruere kan danne risiko for et tomrum, hvis der ikke konstrueres et alternativ til det dekonstruerede. Alternativet kan være teorier om den sociale orden, virkelighed eller fænomener og en forklaring af, hvorledes disse skabes og kontinuerligt genskabes (Wenneberg, 2002:87-88).

Inden for socialkonstruktivismen eksisterer et kontinuum mellem en radikal og mindre radikal position i forhold til omfanget af konstruktioner. I førstnævnte eksisterer intet uafhængig af erkendelsen af det. I sidstnævnte anses opfattelsen af verden og fænomenerne som konstrueret. Mellem disse poler eksisterer blandingsformer.

Uafhængig af om man vedkender sig den radikale udgave eller en mindre radikal udgave af socialkonstruktivismen, vedkendes det, at man kun kan tænke gennem konstruktioner. Disse konstruktioner er den eneste måde, hvorpå fænomener kan betragtes, opleves, forklares og forstås, idet de ikke kan indfanges i hele deres kompleksitet (Sahlin, 2002:110). De fleste udgaver af socialkonstruktivisme kan karakteriseres som værende ontologiske realister i synet på den fysiske verden og ontologiske idealister i synet på den sociale verden (Wenneberg, 2000 I: Sahlin, 2002:109).

Fælles for de mange forgreninger og modifikationer inden for det socialkonstruktivistiske perspektiv er, at al viden er socialt konstrueret, og kan dekonstrueres, samt at sproget er en vigtig kilde til erkendelse, formgivning og formidling af viden. Socialkonstruktivismen interesserer sig ikke for sandt og falsk viden, men derimod for de processer, hvorigennem viden produceres og formidles. Når sociale institutioner er konstrueret, fremtræder de som naturlige, men det umiddelbart naturlige er resultatet af sociale processer, hvor udfaldet kunne være anderledes. Kontekst anses desuden som nødvendig for produktion og erkendelse af viden.

Disse overordnede betragtninger er grundlæggende gældende for vores speciale, hvilket uddybes i det kommende afsnit.

Teoretisk refleksion over socialkonstruktivisme

Valget af det socialkonstruktivistiske perspektiv har en række implikationer, herunder begrænsninger og muligheder i forhold til undersøgelse og besvarelse af specialets problemformulering. Disse implikationer vil vi her reflektere over.

Socialkonstruktivismens grundpræmis om at den sociale verden er konstrueret, er både perspektivets styrke og svaghed.

I specialet tilslutter vi os en mindre radikal udgave, hvormed det bl.a. bliver muligt at forholde os til hvilke konsekvenser, som konstruktionen af bostøtteindsatsen kan have. Implicit i det socialkonstruktivistiske perspektiv er et ambivalent forhold til konsekvenser, som er affødt af den ontologiske overbevisning. Det er vanskeligt at beskæftige sig med konsekvenser, hvis ikke disse kan anses for at være affødt af noget eksisterende, hvorfor det må forudsættes, at verdenen og nogle fænomener er socialt og objektivt eksisterende. Dette kan den radikale socialkonstruktivisme ikke indeholde (Sahlin, 2002:110-111). Vores socialkonstruktivistiske position kan forstås således, at vi anerkender, at sociale institutioner og viden generelt i samfundet er socialt konstrueret, og at konstruktionerne kan have objektive konsekvenser for de professionelle og de sindslidende. Vi afviser hermed den radikale udgave af socialkonstruktivisme.

En svaghed ved socialkonstruktivismen er, at der kan stilles spørgsmålstejn ved værdien af den opnåede erkendelse, da den kan anses som værende en konstruktion. Vi mener dog, at vi ved at interessere os for, hvorledes bostøtte efter SEL § 85 konstrueres, kan

tydeliggøre, hvilke konsekvenser dette kan have for det sociale arbejde og dermed tydeliggøre hvilke nye konstruktioner, der kan være behov for. Desuden kan kritikken om, at resultatet blot er en alternativ måde at anskue fænomener på, imødekommes ved at anskueliggøre den værdi, det dekonstruerende kan have for aktørerne i erkendelsesfeltet ved at gøre et tidligere sluttet forhold mellem aktørerne og verden til genstand for ny refleksion (Järvinen & Bertilsson, 1998:37-38). Dette må være den primære begrundelse for at beskæftige sig med, hvorledes fænomener og sociale problemer konstrueres (Sahlin, 2002:111). Dette vil vi bestræbe os på i indeværende speciale.

Som antydnet kan socialkonstruktivisme kritiseres for at underminere det sociale arbejde, idet det oplevede anses som værende konstrueret. Derved sker en dekonstruktion uden at andet tilbydes som løsning eller alternativ (Sahlin, 2002). En sådan kritik var højaktuel omkring midt 00'erne, da afdækning af magten i relationen mellem system og klient var i fokus i bøgerne "Det magtfulde møde mellem system og klient", "At skabe en klient" og "Magtens former", hvor de *"antager, at agenterne er spundet ind i (ofte træge) institutionelle strukturer, som fastlåser og former både de ansattes og borgernes handlinger"* (Mik-Meyer & Villadsen 2007:13). Disse bøger kritiseres for at fratage socialrådgiverne modet og mulighederne for at udføre et stykke socialt arbejde, da bøgerne dekonstruerer det sociale arbejde som et forhold, hvori magt er uundgåelig og uproduktiv. To senere bøger "Potentialer i socialt arbejde" og "Magt og forandring i socialt arbejde" søger at imødekomme denne dekonstruktion ved at tilbyde en alternativ konstruktion og rekonstruere magten i det sociale arbejde som produktiv og nødvendig for forandring.

Dette eksempel tydeliggør perspektivets implicite vanskeligheder i forhold til, at når fænomener er konstrueret, kan de ligeså vel dekonstrueres, og det bliver vanskeligt at bestemme værdien af den opnåede viden. På den anden side kan præcis dét, at socialt arbejde er konstrueret give anledning til forandring, idet intet er så selvfølgelig, at debatter og handlinger ikke kan påvirke konstruktionerne (Payne, 2006:20), heraf perspektivets styrke.

Teori

I dette afsnit vil vi først præsentere Pierre Bourdieu, som er den gennemgående og strukturerende teoretiker, dernæst præsenteres Erving Goffman som supplement til

Bourdieu. Herudover vil vi argumentere for deres forhold til socialkonstruktivismen, samt redegøre for de af deres begreber, vi anvender i undersøgelsen. Desuden vil vi komme ind på kritikken af teorierne.

Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu (1931-2002) var fransk sociolog og betragtes som en af det 20. århundredes mest betydningsfulde samfundsforskere, hvilket hænger sammen med, at ”...han har lanceret en række begreber, som gør det muligt at begribe, analysere og diskutere komplekse problemstillinger vedrørende praksis og social reproduktion” (Wilken, 2011:9). Bourdieu ser det som videnskabens opgave at synliggøre den sociale verdens dybereliggende strukturer, der styrer og præger menneskers liv (Bourdieu & Wacquant, 1996:20). Dette er blandt argumenterne for, at vi anvender Bourdieus begrebsapparat til besvarelsen af vores problemformulering.

Vi vil gennem specialet inddrage begreberne felt, kapital, habitus, doxa, herunder ortodoksi og heterodoksi samt symbolsk vold, fordi de kan være med til at strukturere feltet og forklare, hvordan bostøtteindsatsen konstrueres bl.a. ved at synliggøre relationer og magtforhold mellem ledelse, rådgivere, udførere og borgere. Bourdieus praksisteori kan være med til at forklare aktørernes handlerum på feltet, idet teorien kan synliggøre forholdet mellem struktur og aktør.

Bourdieu kan være svær at placere videnskabsteoretisk, idet han finder inspiration fra forskellige positioner, og ikke tilslutter sig en retning definitivt (Wilken, 2011:11), men hans tilgang omtales i flere sammenhænge som en kombination af strukturalisme og konstruktivisme (Bourdieu & Wacquant, 1996:23).

Kendetegnende for Bourdieu er imidlertid hans bestræbelser på at bygge bro mellem subjektivismen og objektivismen, og dermed aktør og struktur. Ifølge Bourdieu kan disse tilgange ikke skilles ad, idet begge elementer er vigtige for at kunne forstå, hvordan det sociale liv produceres og reproduceres. Individet betragtes hermed som en handlende og refleksiv aktør, der ikke blot er underlagt samfundets strukturer (Bourdieu & Wacquant, 1996:23).

Bourdieu ser ikke umiddelbart sig selv som teoretiker, og mener, at ”*Teori uden empirisk forskning er tom, empirisk forskning uden teori er blind*” (Prieur & Sestoft,

2006:212). Dette afspejler sig i hans begrebsapparat, idet begreberne skal betragtes som redskaber, der skal anvendes og tilpasses konkrete empiriske analyser. Det er kendetegnende for Bourdieus begreber, at de er udviklet over en årrække, og derfor ikke er statiske, men relationelle (Bourdieu & Wacquant, 1996:20).

Det relationelle har generelt stor betydning i Bourdieus teori, hvilket betyder, at intet kan forstås i sig selv, men må forstås i relation til noget andet. Derfor er det centralt at have kontekst og historik for øje (Priour & Sestoft, 2006:223-225). Det relationelle henviser også til fokuset på relationer fx i forhold til positioner på feltet og relationer mellem forskellige kapitaler. Den relationelle metode, som Bourdieu anvender, er grundlæggende konstruktivistisk, idet forskningsobjekter altid er konstruktioner foretaget af både aktører og forskere (Wilken, 2011:130).

Bourdieu og socialkonstruktivisme

Som antydnet ovenfor er koblingen mellem Bourdieu og socialkonstruktivisme forholdsvis ligetil, idet han kobler en strukturalistisk og konstruktivistisk tilgang ved at tillægge både struktur og aktør betydning (Bourdieu & Wacquant, 1996:23). Bourdieu beskriver sin teori om praksis som *"en eksperimentel videnskab om dialektikken mellem internaliseringen af det eksterne og eksternaliseringen af det internaliserede"* (Bourdieu 1977:72 I: Wilken, 2005:214). Dette er i tråd med socialkonstruktivismen, som ligeledes anser individet som konstruktør og konstrueret af samfundet. Begge arbejder ud fra præmisserne om, at selvom objektive strukturer har subjektive konsekvenser, er de forenelige med idéen om, at den sociale virkelighed er konstrueret af individuelle aktører (Wilken, 2005:214).

Socialkonstruktivismen afviser struktur og aktør som henholdsvis årsag og effekt, og tematiserer i stedet den sociale virkelighed som et forhold mellem muliggørende og begrænsende strukturer og reflektive aktører, der kan både undvige og ændre strukturer (Esmark, 2005:10-11). Dette lægger sig op af Bourdieus forsøg på at ophæve dualismer i videnskaben mellem mikro og makro og mellem aktør og struktur. Dette kommer bl.a. til udtryk gennem hans syn på, hvad samfundet består af. Ifølge Bourdieu eksisterer der objektive strukturer i samfundet, som kan beskrives og analyseres, men han er samtidig opmærksom på, at virkeligheden består og påvirkes af individers tanker, følelser og handlinger. Han er imidlertid interesseret i dette som resultat af strukturers påvirkning.

Virkeligheden er ifølge Bourdieu relationel, historisk og socialt konstrueret (Bourdieu & Wacquant, 1996:84). Også socialkonstruktivismen ser, at virkeligheden er et resultat af menneskers konkrete tanker og handlinger på konkrete tidspunkter op gennem tiden, og at denne historicitet er vigtig, idet det er anerkendelsen heraf, der synliggør, at intet skal tages for givet og naturligt, og at der eksisterer alternativer.

Både Bourdieu og socialkonstruktivismen lægger vægt på, at disse almenaccepterede (magt)strukturer skal afsløres, så der opstår bevidsthed om, at forholdene ikke er naturgivne, og at andre tanker og handlinger derved bliver mulige.

Bourdieu's begrebsapparat

Vi vil i dette afsnit præsentere og redegøre for de dele af Bourdieu's begrebsapparat, som vi løbende anvender i specialet. Dette gælder begreberne felt, kapital, habitus, doxa, herunder ortodoksi og heterodoksi samt symbolsk vold.

Felt

Feltbegrebet er et analytisk begreb, som kan være med til at skabe overblik over den sociale praksis. Samfundet betragtes ifølge Bourdieu som bestående af en række felter, der hver besidder egne logikker og værdier (Bourdieu & Wacquant, 1996:85). Disse felter kan yderligere bestå af en række underfelter. Et felt kan defineres som "*...et system af positioner, der er relateret til hinanden, og som får deres betydning gennem relationer til andre positioner i feltet*" (Wilken, 2011:52). Som udgangspunkt er felter relativt autonome, men graden af autonomi hænger sammen med hvilken grad af indflydelse, som kræfter uden for feltet har på det, der kæmpes om (Wilken, 2011:54).

Et felt karakteriseres desuden ved, at der udspiller sig kampe om arten og meningen med det specifikke felts praksis. Disse kampe er bl.a. affødt af, at aktørerne besidder forskellige positioner og interesser. Mængden af aktørernes kapital har betydning for, hvilken position de indtager, og kan indtage på feltet. Faktisk handler kampene på feltet i højere grad om magtrelationer, end det handler om feltet selv. En forudsætning for at deltage på feltet er desuden, at aktørerne accepterer feltets grundlæggende eksistensbetingelser, hvorfor der altid vil være en grad af enighed på feltet (Bourdieu & Wacquant, 1996:85-86).

Kampe kan ikke kun ses som et løsrevet nutidigt fænomen, men må ses som sammenhængende med fortiden og de kampe, der er foregået der. En feltanalyse indeholder så-

ledes en historisk dimension, idet felter opstår, udvikles og forandres over tid (Wilken, 2011:52).

Kapital

Som nævnt ovenfor har aktørernes kapitalmængde stor betydning for deres position på et givent felt. Der eksisterer forskellige former for kapital, som hver afspejler en form for ressource hos individet. Kapital kan bestå af både materielle og symbolske ressourcer, som aktørerne inden for et felt kæmper om at besidde og/ eller maksimere med henblik på at få magt og indflydelse (Wilken, 2011:58).

Kapitalbegreberne er, som Bourdieus andre begreber, rammebegreber, der tager form i takt med det empiriske materiale, de anvendes i forhold til. Men overordnet består den økonomiske kapital af materiel rigdom og velstand. Kulturel kapital omhandler uddannelse, dannelse, viden og kompetence. Den sociale kapital refererer til individets sociale netværk og forbindelser. Udvikling og brug af kapitaler forudsætter ofte tilstedeværelsen af andre kapitalformer (Wilken, 2011:58-62).

Symbolsk kapital er den form, som en eller flere kapitaler kommer til at tage, når de bringes i spil i en social sammenhæng, hvor de bliver anerkendt, tilskrevet værdi og dermed giver social anseelse (Bourdieu, 1997:115). Ifølge Bourdieu kan søgen efter symbolsk kapital være med til at forklare mange af menneskets handlinger, fordi menneskets drivkraft ofte er, at søge anerkendelse fra andre (Prieur, 2006:66-68).

Kapitalbegreberne kan dermed være med til at forklare aktørernes handlinger, deres forudsætninger for at indgå i feltet og dets kampe. Det er desuden interessant i nærværende speciale at fokusere på kapitalbegrebet i forhold til, hvilke kapitaler der vægtes af de professionelle aktører i konstruktionen af bostøtteindsatsen. Dette kan være med til at sige noget om, hvilke ressourcer der styrkes eller nedprioriteres hos de sindslidende, og dermed noget om de mulige konsekvenser ved den givne konstruktion.

Habitus

Habitus dækker over et erhvervet system af handlemåder, præferencer og anskuelser af verden (Bourdieu, 1997:24). Med begrebet ønsker Bourdieu at vise,

”...hvordan man i kraft af en dyb socialisering disponeres for at handle på bestemte måder, som ikke er så fast strukturerede, at det kan kaldes rituel handlen, men som heller ikke er så frit vælgende og bevidste, at det kan kaldes kalkulerende, målrettet handlen”

(Prieur, 2006:26).

Habitus præges af omgivelserne, men den virker også tilbage på omgivelserne (Bourdieu & Wacquant, 1996:112). I takt med nye erfaringer kan habitus ændre sig, men den vil aldrig ændre sig radikalt, og det nye vil altid blive mødt med det gamle som udgangspunkt (Prieur, 2006:42).

Habitus har både en personlig og kollektiv side, idet et individs habitus må betragtes som en variant af en gruppes habitus (Prieur, 2006:41). Bourdieu påpeger, *”Når man siger habitus, siger man samtidig, at det individuelle, det personlige og det subjektive er socialt og kollektivt”* (Bourdieu & Wacquant, 1996:111). Dette forhold bygger Caswell videre på i sin forståelse af habitus som professionshabitus, idet habitus ikke skal *”... forstås som snævert knyttet til det enkelte individ, men som indlejret i den logik og de kampe, der foregår på det aktuelle felt”* (Caswell, 2005:78). Her antydes, at der qua aktørernes deltagelse på feltet for socialt arbejde er udviklet en habitus, der er knyttet til professionen her indenfor. Det er denne habitus, vi vil have for øje i analysen hos de professionelle frem for de professionelles primærerfaringer, som udgør grundstrukturen i habitus. Når vi henviser til borgernes habitus, er det koblet op på, at de er sindslidende med problemstillinger, der gør, at de har behov for bostøtte.

Udover at vi præciserer habitusbegrebet ved at sætte det i forbindelse med aktørernes profession, præciserer vi det yderligere ved at inddrage Bourdieus begreb *illusio*. Dette begreb henviser til den interesse og sans for spillet, som aktører besidder for, at kunne indgå på et felt (Bourdieu & Wacquant, 1996:103). På den måde medierer *illusio* mellem felt og habitus, ligesom *doxa*. Vi anser dog mest *illusio* som knyttet til habitus, og som formet af denne, da interesser og fornemmelser udspringer af erfaringer (Bourdieu, 2007:110). *Illusio* kan betragtes som formet af habitus, og sætter individet i stand til i nogen grad at handle strategisk og situationsbestemt, fordi denne har en fornemmelse for spillet. Aktørernes handle- og tænkemåder er derfor ikke blot disponeret af strukturer og tidligere erfaringer, som habitus i høj grad er resultatet af. Vi fremhæver derfor

begrebet *illusio*, da denne kan være med til at forklare kampene på feltet, da aktørernes *illusio* og dermed fornemmelse for spillet gør aktørerne i stand til at handle situationsbestemt, velovervejet og bevidst frem for udelukkende på baggrund af mere eller mindre ubevidste dispositioner. Af denne grund er *illusio* nemmere at udskille som forklaringsmekanisme end de mere tavse begreber som *habitus* og *doxa*, der kan være vanskelige at indfange empirisk. Det er dog muligt at fremanalysere disse, som mekanismer, der er med til at strukturere feltet og omvendt (Caswell, 2005:79).

Vi finder det vigtigt at have fokus på *habitus*begrebet, heri også *professionshabitus* og *illusio*, fordi det kan være med til at forklare, hvorfor aktørerne handler, som de gør.

Doxa – Ortodoksi og heterodoksi

Doxa henviser til alt det, der tages for givet i et samfund eller på et felt. Det er den grundlæggende sandhed, som den sociale orden bygger på (Bourdieu, 1997:137). Doxa kan betegnes som det, "*...der ikke formuleres og ikke udtrykkes sprogligt, men som alligevel gør agenternes handlinger og valg meningsfulde*" (Wilken, 2011:56). For at deltage i feltet og de dertil hørende kampe skal feltets doxa være inkorporeret i aktørernes *habitus* og være en del af den praktiske sans, der styrer aktørernes valg og handlinger (Wilken, 2011:56).

Begreberne heterodoksi og ortodoksi anvendes, fordi de kan fremdrages empirisk og dermed være med til at indikere feltets doxa. Disse begreber repræsenterer henholdsvis det udfordrende og det bevarende i forhold til feltets sandhed, doxa. En konflikt kan dermed opstå mellem dem, der forsvarer ortodoksi, og dem, som udfordrer ortodoksi med heterodoksi (Wilken, 2011:54).

Symbolisk vold

Vi inddrager desuden begrebet symbolisk vold, da dette kan være med til at forklare nogle af aktørernes praksisstrategier. Symbolisk vold henviser til en magt, som udøves med en ureflekteret accept af både den dominerede og den dominerende, idet begge er uvidende om dominansforholdet. Denne accept er sammenhængende med, at aktørernes omgivende strukturer er blevet internaliseret, hvorfor disse betragtes som naturliggivne (Bourdieu & Wacquant, 1996:151-152).

Kritik af Bourdieu

Kritikken af Bourdieu er ikke overvældende i litteraturen, men der er flere elementer i hans teori, der kan anfægtes.

Bourdieu's teori kritiseres af subjektivister for at være for deterministisk i kraft af, at de sociale strukturer determinerer menneskets handlinger (Prieur, 2006:28), hvorfor der ikke gives mulighed for at forstå social forandring (Caswell, 2005:78). Det må anses som værende den mest fremtrædende kritik af Bourdieu, at han trods ambitionen om at koble struktur og aktør, må betegnes som værende tættest knyttet til strukturalismen. Individet har derfor begrænsede handle- og påvirkningsmuligheder. Han kan eksempelvis ikke forklare, hvorfor nogle individer klarer sig på trods af dårlige forudsætninger, da menneskets handlinger er styret af habitus, som er dannet af ydre strukturer. Samtidig kan Bourdieu ikke forklare, hvorfor en aktør agerer væsentlig anderledes end andre inden for samme felt (Frederiksen et al., 1998:7).

At Bourdieu's begreber er så åbne og formbare, er både hans force og hans svaghed, da begrebsapparatet kan anvendes i mange sammenhænge, men samtidig kan begreberne være vanskelige at indfange og præcisere. De forklarer i og for sig intet uden en kobling til kontekst. Dette gælder fx habitusbegrebet, som kan være svært at omsætte og indfange, da det bliver en analytisk konstruktion, hvis forklaringskraft bliver svagere af, at medfødte dispositioner ikke tillægges værdi (Frederiksen et al., 1998:13). Doxa kan ligeledes være vanskeligt at indfange, da undersøgelsesobjekter ofte er italesat, hvorimod doxa sjældent italesættes.

Vi tilslutter os en forståelse af, at individer har større handlerum, end Bourdieu umiddelbart har, hvilket får os til at inddrage Goffman, hvor samspillet mellem struktur og aktør nuanceres.

Erving Goffman

Som supplement til Bourdieu anvender vi nogle af Goffmans teoretiske betragtninger. Disse vil hovedsageligt blive anvendt i analysen af borgernes samhandling med de professionelle og i forhold til mulige konsekvenser som følge af feltets konstruktioner af bostøtteindsatsen.

Erving Goffman (1922-1982) var canadisk-amerikansk sociolog og antropolog, hvis sociologi kan anses for værende tidløs (Jacobsen & Kristiansen, 2009:10). Goffmans

fokus ligger i at studere verdens beskaffenhed gennem hverdagslivet. I den sammenhæng er han især kendt for sit arbejde med ansigt til ansigt relationer, heri teatermetaforen og rollespil samt arbejdet med klientkultur og stigmatisering (Mik-Meyer & Villadsen, 2007:43).

Goffman lader sig vanskelig rubricere inden for én bestemt videnskab og videnskabsteoretisk retning. Han er bl.a. inspireret af den symbolske interaktionisme og af funktionalismen, hvorfor han kan betegnes som havende en hybrid position mellem mikro- og makrosociologi (Jacobsen & Kristiansen, 2002:26,59).

Goffman er som kort berørt relevant i vores undersøgelse, idet han opererer med en mere interaktionistisk tilgang end Bourdieu. Hans teoretiske begreber medvirker til at forstå, hvad der foregår i samspillet mellem aktørerne, uden at de overordnede strukturer anses for havende en altafgørende rolle. Strukturerne har i stedet en løs påvirkning på interaktionen, hvori det i højere grad er regler og roller, der er strukturerende for den sociale samhandling og den forhandling, der foregår heri.

Goffman interesserer sig for, hvordan den sociale orden skabes og opretholdes. Samhandlingsorden er den orden og struktur, der findes i sociale situationer, hvor mennesker mødes ansigt til ansigt. En slags orden, som regulerer menneskers møde med hinanden og samtidig skabes heraf (Goffman, 2004:283, 290). Goffman er ligesom Bourdieu opmærksom på såvel struktur som aktør, men han har i højere grad end Bourdieu fokus på aktørerne og deres handlemuligheder. Derfor er Goffman interessant i forhold til at kunne forstå, at menneskers handlinger skabes i en interaktion - i en konkret situation, i en bestemt organisatorisk ramme og i et samspil med andre aktører. I disse sociale møder kan der identificeres spil, roller og ritualer, der lægger begrænsninger på menneskets handlerum, og samtidig indikerer samfundets moralske og normmæssige grundlag, som er installeret i individerne (Jacobsen & Kristiansen, 2002:36).

Goffman og socialkonstruktivisme

Goffman kan ligesom Bourdieu placeres inden for socialkonstruktivismen, da også han ser, at virkeligheden konstrueres af, i og imellem mennesker, samtidig med at denne interaktion og konstruktion er påvirket af det omkringliggende samfund. Goffman slår fast, at rammen om den sociale interaktion er givet af samfundet og eksisterer inden, den sociale interaktion udspilles. Det sociale er for Goffman både noget kollektivt og

overordnet, men især noget der udspiller sig i menneskers samhandlen (Goffman, 2004:298-299).

Socialkonstruktivismens udgangspunkt om, at der er forskel på virkeligheden, som den fremtræder og det, der forgår nedenunder, er at genfinde hos Goffman og hans teori om menneskelig interaktion som et teater (Wenneberg, 2002:80). Her bestemmer aktørerne intentionelt, hvad det er, de ønsker, omverdenen skal se af dem, og dermed søger de at påvirke opfattelsen af dem selv. Goffman opererer med frontstage og backstage, hvor backstage refererer til det, der ligger bag det umiddelbare (Jacobsen & Kristiansen, 2002:97). Disse begreber vil blive behandlet senere i kapitlet.

Anvendte teoretiske begreber

I de tidligere afsnit har vi berørt nogle af Goffmans positioner og begreber, som vi her vil uddybe i forhold til vores undersøgelse.

Som nævnt finder vi Goffmans dramaturgiske perspektiv interessant, og særligt de sindslidendes roller, identitet, indtryksstyring og samhandling i forhold til de professionelle aktører. Ligeledes er Goffmans teori om stigmatisering af interesse for os i undersøgelsen af vores problemstilling i forhold til indsatsens konsekvenser.

Det dramaturgiske perspektiv

Goffmans teatermetafor kan ses som et redskab til at forstå, hvordan mennesker handler, og hvorfor de gør, som de gør (Jacobsen & Kristiansen, 2002:88). I Goffmans optik dækker teatermetaforen bl.a. over indtryksstyring, hvor menneskets evne til at opnå, afsløre og skjule information er i fokus. Eksempelvis for at opretholde sit selvbillede og for at undgå at tabe ansigt, spilles en bestemt rolle (Jacobsen & Kristiansen, 2002:107). Roller kan både være begrænsende og mulighedsskabende, idet der både knytter sig forventninger og forpligtelser hertil (Goffman, 2004:78). Det er samtidig en realitet, at nutidens individer skal kunne operere med en række forskellige roller, hvorfor roller ikke betragtes som et udtryk for individers dybereliggende identitet (Jacobsen & Kristiansen, 2002:97). Rollebegrebet kan tydeliggøre kompleksiteten i aktørernes handlemuligheder og -dispositioner, da det kan nuancere, at habitus udfoldes forskelligt afhængig af situationen. Goffman ser i højere grad, at individet har kontinuerlige muligheder for at fremstå som ønsket i interaktioner, og hermed er individet mere frigjort fra tidligere

dispositioner og strukturer. På den måde er Goffmans forståelse af aktørernes handlinger mere nuanceret og dynamisk end hos Bourdieu. Vi ser ikke, at disse forskelligheder udelukker brugen af begge begreber, men at de supplerer hinanden, således at vi anerkender, at der både er på forhånd definerede strukturer for samhandlingen, men at samhandlingen også består af udefinerede elementer, hvorfor denne er mere dynamisk.

Identitet er ligeledes et gennemgående tema i Goffmans sociologi, hvor han opererer med forskellige identiteter i form af en individuel og social identitet, hvor særligt den sociale er interessant i nærværende speciale. Den sociale identitet handler om individers tilhørsforhold ud fra bestemte egenskaber eller karakteristika. Den sociale identitet vurderes hermed ud fra fremtræden. Her skelnes mellem den tilsyneladende og den faktiske sociale identitet, hvor sidstnævnte er den personlige udgave af det sociale karakteristika, individet er rubriceret i forhold til (Goffman, 2009:44). Denne skelnen muliggør forskellige måder at konstruere kategorien sindslidende på hos de professionelle og de sindslidende selv.

Til disse identitetsformer kan begreberne frontstage og backstage relateres, da disse henviser til den del af sig selv, man ønsker omverden skal se, og den del, man ønsker at holde privat (Jacobsen & Kristiansen, 2002:100). Den begrebslige skelnen mellem den tilsyneladende og faktiske sociale identitet danner baggrund for definitionen af stigma (Jacobsen & Kristiansen, 2002:134).

Stigmatisering

Goffmans afvigelsesociologi, som beskæftiger sig med den sociale konstruktion af normalitet og afvigelse påpeger, at stigmatisering er en social proces, hvor igennem nogle menneskers normale sociale identitet ødelægges, som resultat af omgivelsernes kategorisering, reaktion og bedømmelse. Han fremhæver, at de mennesker, der ikke udviser kulturelt accepterede adfærdsformer placeres i ringeagtete sociale stereotyper (Goffman, 2009:47).

Da sindslidende kan forstås som en udsat gruppe, som i flere sammenhænge stigmatiseres, kan håndteringen af sindslidelsen, livet generelt og en eventuel stigmatisering være en opgave, som bostøtte spiller en rolle i forbindelse med. Det er derfor interessant at se på, hvilken rolle bostøtte og de professionelle spiller i forhold til stigmatiseringen af sindslidende, og derved deres muligheder for at leve et selvstændigt liv. På den måde tydeliggøres det, at identiteten hverken er naturgiven eller uforanderlig, men derimod

noget, der skabes, opretholdes, krænkes og genopbygges i en social kontekst (Jacobsen & Kristiansen, 2009:13), hvilket er i overensstemmelse med socialkonstruktivismen.

Kritik af Goffman

Kritikken af Goffman kan omhandle det selv samme, som kan betragtes som hans force; hans eklekticisme, da dette kan vanskeliggøre forståelsen og sammenhængen af hans teoretiske begreber (Jacobsen & Kristiansen, 2002:59).

Desuden kritiseres hans menneskeopfattelse for at være kynisk og manipulerende, fordi der søges mod at skabe og opretholde det mest fordelagtige indtryk af sig selv i alle sociale sammenhænge. Denne indtryksstyring er dog også til det fælles bedste ved at være en måde, hvorpå situationen og den sociale orden opretholdes (Jacobsen & Kristiansen, 2002:89).

Goffman kan, modsat Bourdieu, kritiseres for ikke at forholde sig til de overordnede magtstrukturer i samfundet (Mik-Meyer & Villadsen, 2007:52). Det kan dog indvendes, at mikrosituationernes rammer og muligheder indikerer noget om samfundets opbygning.

Afrunding

Som afslutning på de teoretiske valg og implikationer heraf er det tydeligt, at både Bourdieu og Goffman fokuserer på den sociale/symbolske orden - det system, der strukturerer vores handlinger gennem regler og symboler. Derfor er de oplagte i forhold til vores problemformulering, der omhandler konstruktioner, forstået som den mening, aktørerne tillægger bostøtteindsatsen samt deres praksis. Ved at supplere Bourdieus mere overordnede begreber med Goffmans fokus på mikrosituationen, altså samhandlingen, kan vi opnå en nuanceret forståelse af konstruktionerne af bostøtteindsatsen hos de forskellige aktører og til en vis grad på tværs af disse. Vi har hermed et teoriapparat, der anskuer handlinger, roller og identiteter, som uløseligt sammenhængende med en situationel orden, som også hænger sammen med værdier og normer på et organisatorisk og samfundsmæssigt niveau. Vi ønsker med koblingen at have øje for, at aktørerne ikke udelukkende handler på baggrund af de større sociale strukturer og erfaringer, som af Bourdieu anses for værende indlejret i aktørernes bevidsthed. Derfor vil vi også være åbne for, at det sociale skabes forholdsvis upåvirket af større sociale strukturer i samhandlingssituationer mellem aktører, som det vægtlægges hos Goffman.

Grundlæggende deler både socialkonstruktivismen, Bourdieu og Goffman ønsket om at søge bag om det umiddelbare, samt at forklaringer skal søges relationelt.

Kapitel 3 – Undersøgellesdesign

I dette kapitel præsenteres den tilgang og de metoder, vi anvender i undersøgelsen af vores problemstilling.

Casestudie

Vi undersøger vores problemstilling som en afgrænset feltanalyse, hvor vi fordyber os i en konkret case. Derfor kan vores undersøgelse også karakteriseres som et casestudium. Casestudiet er som forskningsstrategi relevant i vores speciale, fordi det heri antages, at konteksten spiller en afgørende rolle for det givne fænomen, der undersøges (Antoft & Salomonsen, 2007:32). Derfor har vi i kapitel 1 prioriteret at redegøre forholdsvis grundigt for den kontekst, der udspiller sig om vores case. Vi finder desuden casestudiet anvendeligt, fordi denne forskningsstrategi kan være med til at håndtere og indfange mange variabler, idet den ikke på forhånd begrænser sig til bestemte datakilder (Antoft & Salomonsen, 2007:32).

Vores konkrete case består af bøstøtteindsatsen i en udvalgt kommune, hvor vi interesserer os for, hvordan indsatsen konstrueres implicit heri både mening og praksis. Dette indebærer samspillet mellem myndighedsrådgivere, udførere og borgere, samt deres individuelle forståelser af indsatsen. Vi har fokus på alle tre aktører, idet disse må betragtes som vigtige aktører for feltet og indsatsen. Derudover inddrager vi ledelsen og konteksten i form af samfundstendenser, lovgivning og mere lokale rammer.

I casebegrebet ligger der implicit en forestilling om, at casen er repræsentant for en mere generel sammenhæng eller for et særligt, ekstremt eller unikt fænomen (Antoft & Salomonsen, 2007:31). På nogle områder kan vores case kategoriseres som generel, idet samtlige kommuner skal arbejde ud fra samme lovgivning, samfundskrav- og tendenser. På den anden side er de lovgivningsmæssige rammer så åbne, at de enkelte kommuner kan tilrettelægge indsatsen meget individuelt, hvorfor der til en vis grad vil være tale om en unik case. Der er imidlertid flere elementer, der antyder, at vores case er unik, idet den undersøgte kommune fremstår meget udviklingsorienteret jf. ”Et liv i egen bolig” i forhold til at arbejde specifikt med mål og udvikling. Som en del af denne udviklingsorientering er kommunen ved at implementere resultatbaseret styring, som primært anvendes på beskæftigelsesområdet. Kommunen adskiller sig fra størstedelen af de øv-

rige kommuner ved at revurdere mål oftere end en gang årligt samt ved at have fastlagte visitationsprocedurer, samtidig med at de er en af de 5 %, som systematisk måler outcome (Bengtsson & Røgeskov, 2012:18-22). Dette indikerer, at vores case er mere udviklingsorienteret end mange andre kommuner.

Vi vælger at anonymisere vores case, da vi herved kan sikre vores informanter fuld anonymitet.

Vores case kan specificeres som teorifortolkende i og med, at vi fortolker vores empiri med udgangspunkt i allerede eksisterende teori og på den baggrund, ønsker vi at generere ny empirisk viden. Teorien fungerer i første omgang som en ramme, der er med til at afgrænse casen og strukturere det empiriske materiale. Teorien er samtidig de briller, hvormed vi fortolker, og forstår vores empiri (Antoft & Salomonsen, 2007:39-41). Idet teorien har stor indflydelse på de resultater, vi fremanalyserer, har vi nøje udvalgt teorier, som vi mener, kan indfange mønstrene i vores empiriske materiale, og som derved bedst kan medvirke til besvarelsen af vores problemformulering. Den nærmere analysestrategi behandles senere i kapitlet.

Metode og analysestrategi

I dette afsnit præsenteres de metoder, vi anvender i undersøgelsen af vores problemstilling, herunder metoder til indsamling af empiri, samt til at analysere denne.

Vi undersøger vores problemstilling ud fra en kvalitativ tilgang, da den kvalitative tilgang kan danne grundlag for forståelse af sociale fænomener på baggrund af fyldigt data om personer og situationer (Thagaard, 2004:13). I den forbindelse gør vi brug af forskellige kvalitative metoder, hvormed metodetriangulering er gennemgående i specialet. Dette er med henblik på at indfange så mange variabler som muligt, der kan have betydning for vores problemstilling.

Vores valg af videnskabsteori giver os ikke umiddelbart specifikke metodiske retningslinjer, hvorfor det står os frit for at anvende de metoder, der bedst kan medvirke til besvarelsen af vores problemformulering. Alligevel anses det, ifølge vores teoretiske valg, for vigtigt at anvende kvalitative interviews, da det er givtigt at høre, hvad aktørerne siger i relation til praksis, da dette afspejler deres forståelse af, hvad de handler i forhold

til, og hvorfor de handler, som de gør, herunder hvilke interesser, der er på spil for dem (Wilken, 2005:227). Udover aktøernes subjektive forståelse bør en analyse af praksis ifølge vores teoretikere også indeholde en interesse for de strukturer, som feltets aktører handler i forhold til. Dette i forhold til hvorledes de sociale systemer er stratificerede, og hvorledes aktørerne indgår i disse sociale systemer samt hvilke handlingsmuligheder, dette udstyrer aktørerne med i konkrete situationer. Dette kan betegnes som forholdet mellem habitus, kapital og felt (Wilken, 2005:229).

Vores interesse for de strukturer, der omkranser bostøttefeltet behandles bl.a. ved hjælp af lovgivning, forskellige undersøgelser, litteratur og lokale dokumenter i problemfeltet og i det kommende kapitel specifik omhandlende feltet.

Specialets overordnede metodiske tilgang er abduktion, hvilket henviser til en vekselvirkning mellem induktion og deduktion, og dermed en vekslen mellem teori, metode og empiri (Thagaard, 2004:181). Vi ser, at denne tilgang er i tråd med vores teoretiske valg, da både socialkonstruktivismen, Bourdieu og Goffman påpeger, at forståelse opstår og konstrueres i et samspil af flere variabler. Den abduktive tilgang kommer bl.a. til udtryk i specialet ved, at vi veksler mellem at fokusere på teori og empiri, og ved at vi konstruerer begreber ved løbende at kombinere teori og empiri. Dette gælder overordnet bostøtteindsatsen, men også de udvalgte begreber i Bourdieus og Goffmanns teorier. Desuden bruger vi den opnåede empiri til at skærpe vores teoretiske og empiriske forståelse og tilgang i den følgende empiriindsamling, da denne forgår over en længere periode.

Dataindsamling

Til besvarelsen af vores problemformulering anvender vi både primær og sekundærdata, idet vi kombinerer interviews og observation med allerede foreliggende data i form af dokumenter. Vores data består af interviews med rådgivere, bostøttemedarbejdere og borgere samt observation af bostøttemedarbejderes arbejde, feltnoter samt tilsendt materiale fra den undersøgte kommune. De forskellige datagrundlag og metoder rummer hver især muligheder og begrænsninger, som vi vil uddybe i de følgende afsnit.

Valg af informanter

Vores valg af informanter tager udgangspunkt i en strategisk udvælgelse af personer med egnede kvalifikationer i forhold til vores problemstilling (Thagaard, 2004:55).

Vores kriterier for det professionelle perspektiv er, at informanterne er fra samme kommune og arbejder med bostøtte til sindslidende i eget hjem efter SEL § 85, og repræsenterer henholdsvis rådgivere og udførere. For at finde frem til de bedst egnede informanter kontakter vi ledelsen for området, som henviser os videre til mulige kandidater.

Kriterierne for borgerne er, at disse er bosiddende i samme kommune, sindslidende og modtager bostøtte i egen bolig. Disse opnår vi kontakt med gennem professionelle tilknyttet området.

Vores valg af informanter afhænger i sidste ende af, at disse er tilgængelige og villige til at stille op. Dette afstedkommer, at borgerne er blandt de bedst fungerende. Vi er bevidste om, at dette kan have betydning for den information, vi får adgang til (Thagaard, 2004:56-57).

Det lykkes os at få kontakt med både rådgivere og udførere i den samme kommune uden de store vanskeligheder. Modsat kontakten til de professionelle, viser det sig forholdsvist vanskeligt at etablere kontakt til borgerne. Årsagen hertil kan være, at vi er afhængige af, at feltets professionelle vil formidle kontakten, og af forskellige årsager er der begrænset villighed til dette. Derudover erfarer vi, at sindslidende er en målgruppe med et svingende overskud.

Undersøgelsens repræsentanter for myndigheden består af fire socialrådgivere, der alle arbejder med bostøtte i den undersøgte kommune. Vi foretager interviews med disse rådgivere. Myndighedsrådgiverne betegnes M1, M2, M3 og M4. M1, M2 og M3 er fastansatte, og M3 har ved siden af sin myndighedsstilling en rolle som koordinator i afdelingen. M4 er ansat i et vikariat. M1 og M2 er mænd i 50'erne, mens M3 og M4 er kvinder i 30'erne.

Udførerdelen repræsenteres af fire bostøttemedarbejdere, som vi henholdsvis observerer og foretager interviews med. Udførerne betegnes U1, U2, U3 og U4 gennem specialet. Vi foretager formelle interviews med U1 og U2. U2 observerer vi desuden gennem en arbejdsdag. Derudover observerer vi endnu en medarbejder, U3, gennem en hel arbejdsdag, samt U4 ved et enkelt borgerbesøg. Alle udførerne er fastansatte, og har en

uddannelsesmæssig baggrund som socialpædagog. De har alle mange års erfaring inden for socialpsykiatri og på bostøttefeltet. U1, U2 og U4 er kvinder omkring 40'erne, mens U3 er mand i 50'erne.

Borgerne er repræsenteret gennem to formelle og et uformelt interview¹, men de er også indirekte repræsenteret gennem vores observationer, da vi observerer, hvad de spiller ind i indsatsen og dermed deres perspektiv. Borgerne benævnes B1, B2 og B3 og er alle modtagere af bostøtte i eget hjem gennem flere år. B1 er mand i 30'erne, mens B2 og B3 er kvinder i 50'erne.

Vi vælger at anonymisere alle informanter med henblik på at skabe tryghed, og derved få så ærlige og umiddelbare svar som muligt (Kvale, 1997:120).

Det kvalitative interview

I vores dataindsamling gennemfører vi ni kvalitative interviews. Et kvalitativt interview er en samtale og en udveksling af synspunkter mellem forsker og informant, hvor der tales om et emne af fælles interesse. Interviews kan være med til at skabe adgang til informanternes livsverden (Kvale, 1997:15), og de udgør et godt udgangspunkt for at opnå viden om, hvordan personer oplever og reflekterer over deres situation (Thagaard, 2004:13).

I og med vores informanter repræsenterer forskellige dele af feltet, samt besidder forskellige positioner, har vi tilpasset interviewene herefter. Dette kommer bl.a. til udtryk i de udarbejdede interviewguides, som trods individuelle hensyn omhandler mange af de samme temaer (Bilag 1, 2, 3).

Alle interviewguides er bygget op omkring den samme skabelon, som starter med indledende og faktuelle spørgsmål efterfulgt af mere reflekterende spørgsmål. Interviewene afsluttes med forholdsvis neutrale spørgsmål. Med denne opbygning bestræber vi os på at skabe en god og tillidsfuld dialog, hvor informanternes tør åbne sig omkring de temaer, der bringes op (Thagaard, 2004:96-97). De temaer, vi bringer op omhandler det konkrete arbejde, formål, samarbejde, samfundsforventninger og fremtidsønsker. Vi søger at forstå informanternes udtalelser ved fx at spørge ind til udviklingen på feltet og dermed have fokus på både fortid, nutid og fremtid, da det historiske aspekt har stor betyd-

---

¹ Det uformelle interview med B3 er foretaget under en observation, og er derfor ikke planlagt eller optaget.

ning for aktørernes tanker og handlinger. Interviewguiden til borgerne har en lidt anderledes karakter, da vi søger oplevelser i deres privatliv i forhold til, hvordan det er at modtage støtte, og hvad der spiller en central rolle heri.

En god relation til informanterne er afgørende for de svar, der modtages, hvilket stiller visse krav til forskerens indlevelsesevne (Thagaard, 2004:15-16). Vi oplever generelt en god kontakt til informanterne, hvor vi får skabt en gensidig dialog, og modtager fyldige besvarelser. Flere af de professionelle informanter tilkendegiver, at det er interessant at tale om og reflektere over deres arbejde, mens borgerne har fokus på, at de gerne vil bidrage med viden med henblik på mulige forbedringer. Interviewene varer mellem en og halvanden time, og foregår i informanternes vante omgivelser.

Alle professionelle informanter får inden interviewene at vide, at vi er interesseret i deres arbejde omkring bostøtte med sindslidende, og hvad de mener, bostøtte kan og ikke kan. Vi fremsender ikke vores interviewguide, først og fremmest fordi de ikke efterspørger den, men også fordi vi ønsker et umiddelbart indblik i, hvad der fylder i deres arbejde. Borgerne får i modsætning hertil tilsendt en fyldig introduktion og interviewguide for at imødekomme unødvendig usikkerhed og forestillinger.

Det kvalitative interview kan struktureres på flere forskellige måder. Vi vælger at anvende semistrukturerede til strukturerede interviewguides, idet dette kan give et bedre sammenligningsgrundlag (Thagaard, 2002:87). Denne form udtrykkes ved, at vi på forhånd har nogle fastlagte hovedtemaer, som vi ønsker belyst, men samtidig ønsker vi frihed til, at kunne ændre på rækkefølgen og indholdet af spørgsmål i takt med, hvordan interviewet udvikler sig (Thagaard, 2004:87-88). Vi har til hvert hovedtema formuleret specifikke spørgsmål i tilfælde af, at informanterne ikke er så initiativrige og snaksalige. På denne måde får vi mulighed for at følge vores informanter og stille uddybende spørgsmål til de temaer, som den enkelte informant bringer op, samtidig med at vi ønsker en målrettet information.

Vi optager interviewene på diktafon for, at kunne være optimalt til stede i interviewsituationen og fokusere på dialogen frem for, at skulle nedskrive noter undervejs. Ved at optage samtalerne er vi sikre på, at de efterfølgende kan genkaldes ordret. Vi er bevidste om, at brugen af diktafon kan give interviewene et formelt præg, som kan påvirke informanterne (Thagaard, 2004:100). Generelt oplever vi ikke dette som en hindring, der

er dog enkelte udsagn, der tydeliggør, at de er opmærksomme på, at samtalen optages. Det er fx et spørgsmål om, hvorvidt optageren er slukket, og hvor anonymt udtalelserne behandles.

De optagede interviews transskriberer vi efterfølgende til skreven og sammenhængende tekst. Vi er bevidste om, at dette indebærer visse til- og fravalg, idet der er tale om en kunstig konstruktion fra mundtlig til skriftlig fremstilling (Kvale, 2007:163). Når vi alligevel vælger at gøre dette, er det fordi, vi synes, at interviewene herved bliver mere anvendelige i den senere bearbejdning og analyse. Derudover medfører transskriberingsprocessen, at vi får et grundigere kendskab til de enkelte interviews.

Når vi transskriberer, forsøger vi at nedskrive samtlige ord og udtryk for derved at højne reliabiliteten af transskriptionerne. Dette gælder fx fyldeord, formuleringsfejl, gentagelser, tænkepauser og grin. Vi medtager disse ord og udtryk, da vi antager, at udtryksformen kan være med til at fortælle noget om indholdet af det sagte.

Når vi anvender citater fra de transskriberede interviews, omskrives de enkelte steder til skriftsprog for at øge læsevenligheden, men således at de ikke mister deres betydning.

Vi er opmærksomme på, at der er en risiko for, at informanterne undervejs i interviewene indtager bestemte roller i interaktionen med os. Dette kan betyde, at vores data overvejende kan fortælle noget om interaktionen mellem os og informanterne, idet individers mening skabes gennem social interaktion, fortolkning og forhandling af mening, og det er denne mening, man forholder sig til sin omverden ud fra. At informanterne søger at kontrollere deres udtryk med det formål at give os et særligt indtryk, og derved bl.a. søge at undgå forestillingssammenbrud betegnes ifølge Goffman som indtryksstyring (Jacobsen & Kristiansen, 2002:102). At mennesker, ifølge Goffman, altid indgår i sociale samhandlinger med en intention om at give et bestemt indtryk (Jacobsen & Kristiansen, 2002:92), oplever vi ved, at der i mange af interviewene med de professionelle er en overflade, som vi præsenteres for i den første del af interviewet og noget dybereliggende i forhold til deres arbejde, som vi først får indblik i i sidste del af interviewet.

Under interviewene med udførerne oplever vi en indtryksstyring, som er mindre styret af, hvad de bør sige, da de er meget åbne om deres praksis, dog søger de til en vis grad at være loyale over for ledelsen. Dette opleves fx ved at en udfører flere gange lægger sin hånd over diktafonen, når hun kommer med udtalelser, der kan forekomme kritiske.

I interviewsituationerne med borgerne oplever vi en nuanceret tilgang, således at de fortæller om både negative og positive oplevelser ved at modtage bostøtte og om den oplevede udvikling på området.

Deltagende observation

Vi vælger at supplere vores interviews med udførerne med observation af deres arbejde med sindslidende i eget hjem. Dette vælger vi ud fra den betragtning, at konstruktioner også foregår i kraft af det, man gør og ikke blot ud fra det sagte. Vi observerer, og samtaler i sammenhæng hermed cirka 14 timer, som fordeler sig på ni støttebesøg.

Deltagende observation er velegnet i dette speciale, fordi metoden gør det muligt at få indblik i, hvordan mennesker gennem social praksis konstruerer deres verdensbillede og tilskriver mening og betydning til hændelser, handlinger og personer (Kristiansen & Krogstrup, 1999:99). Observation henviser til, at vi som forskere er til stede og iagttager situationer, hvor informanterne færdes. Denne metode er velegnet til at studere relationer mellem mennesker (Thagaard, 2004:65). Vi kan herved få en fornemmelse af, hvilken rolle borgeren spiller i konstruktionen af bostøtteindsatsen, samt generelt hvad der påvirker konstruktionerne i praksis. Observation kan dermed være med til at synliggøre feltets praksis og doxa, som ofte er svært at italesætte og dermed vanskeligt at interviewe sig frem til. Ved at kombinere observation med interviews er det muligt for os at opnå en mere nuanceret viden om vores problemstilling (Kristiansen & Krogstrup, 1999:18).

Observation kan ligesom interviews foregå på forskellige måder. Eksempelvis kan forskeren være mere eller mindre deltagende, og observationen kan være mere eller mindre struktureret (Thagaard, 2004:65).

Vi er opmærksomme på, at vores tilstedeværelse kan påvirke situationen, således at borger og medarbejder agerer anderledes, end de ellers ville gøre, hvis vi ikke var til stede. Derfor forsøger vi at være så neutrale som muligt, men er bevidste om, at det er afgørende for materialets kvalitet, at der bliver skabt en god relation mellem forsker og informanter, hvorfor det ikke kan undgås, at man som forsker bruger sig selv om instrument (Thagaard, 2004:65-66). Det viser sig at være individuelt fra besøg til besøg, hvor stor en rolle vi spiller. Vi oplever, at flere elementer spiller ind i forhold til dette. Det er fx afgørende, hvor åben borgeren er, hvor meget henholdsvis borger og bostøt-

temedarbejder henvender sig til os, hvordan vi placeres i rummet, og hvad støtten handler om.

Selektion er et vilkår, når der observeres, idet det ikke er muligt at opfange alt under observationerne (Thagaard, 2004:66). For at imødekomme risikoen for at fokusere for bredt, udarbejder vi en observationsguide (Bilag 4), som er med til at tydeliggøre hvilke elementer, vi skal være særlig opmærksomme på undervejs med henblik på besvarelsen af vores problemformulering. Denne guide skaber en vis struktur for vores observationer, og hjælper os til at holde fokus på bestemte temaer.

Vi beslutter ikke at nedskrive feltnoter under besøgene, da vi vurderer, dette vil vække unødigt opsigt, og derved påvirke interaktionen mellem bostøttemedarbejder og borger. Vi vurderer desuden, at flere af borgerne ville føle sig utrygge ved, at vi nedskrev noter under besøget. Under besøgene forsøger vi så vidt muligt at forholde os i ro, og tilpasse os den rolle, der findes mest naturlig i den givne situation. Vi besvarer eventuelle spørgsmål, og deltager i smalltalk for ikke at virke overvågende (Kristiansen & Krogstrup, 1999:142-144). Samtlige borgere har indvilget i, at vi overværer besøgene, og der kræves derfor en begrænset præsentation af os, før det egentlige formål med besøget kan udspille sig. Dette betragter vi som positivt, i og med at interaktionerne ikke bliver hæmmet betragteligt af vores tilstedeværelse.

Vi nedskriver feltnoter umiddelbart efter besøgene med henblik på at bevare så mange detaljer som muligt. Feltnoterne udgør et væsentligt datamateriale, som er hjælpsom i forhold til at fremkalde situationerne efterfølgende (Kristiansen & Krogstrup, 1999:151).

Vi er bevidste om, at vi i noteringsprocessen indirekte foretager en analyse af det observerede, idet vi vælger at nedskrive nogle elementer frem for andre. Det, vi nedskriver, er ikke virkeligheden, men vores fortolkning af virkeligheden. Det kan siges, at vi foretager en konstruktion af det i forvejen konstruerede (Kristiansen & Krogstrup, 1999:152).

Mellem de enkelte besøg hos borgerne har vi mulighed for at foretage uformelle og korte interviews med bostøttemedarbejderne. Generelt tager de sig god tid til at tale med os om deres arbejde, både generelt og specifikt i forhold til de borgere, der besøges den pågældende dag. Dette giver os mulighed for at få uddybet medarbejderens handlinger

og intentioner hos de enkelte borgere (Kristiansen & Krogstrup, 1999:155). Samtidig har vi mulighed for at spørge ind til nogle af de temaer, der fremgår af vores interviewguide. En af informanterne indvilger i, at samtalerne mellem besøgene optages, hvilket sikrer en præcis genkaldelse af samtalerens indhold.

Vi er bevidste om, at de tre medarbejdere, som vi følger, på forhånd har haft mulighed for at planlægge dagens besøg. Der er derfor risiko for, at vi ikke får et reelt billede af, hvordan en arbejdsdag forløber. Vi betragter imidlertid dette som et vilkår, da vi er bevidste om, at nogle borgere kan være meget angste eller ikke kan overskue udefrakommende i deres hjem. Samtidig er vi opmærksomme på, at denne selektion kan hænge sammen med, at medarbejderne ønsker at fremstå så positivt som muligt, og derved kontrollere vores dataindsamling. Denne kontrol finder angivelig allerede sted i det øjeblik, lederen accepterer, at bestemte medarbejdere lader sig observere. Vi skal med andre ord have tilladelse fra flere niveauer i organisationen førend, vi kan gennemføre vores observationer (Kristiansen & Krogstrup, 1999:139-141).

Dokumenter

En del af vores datagrundlag består, som tidligere nævnt, af dokumenter fra den undersøgte kommune. Dette hænger sammen med, at vi i takt med vores litteratursøgning og kendskab til kommunen bliver bevidste om, at kommunens politiske grundlag spiller en stor rolle i forhold til konstruktionen af bostøtteindsatsen. Derfor efterspørger vi diverse dokumenter hos ledelsen. Det viser sig imidlertid, at der kun foreligger begrænset skriftligt materiale pga. en større kommunal omorganisering. De tilsendte dokumenter består af en nylig godkendt Helhedsplan og materiale om voksenuddannelsesmetoden (Socialstyrelsen, 2012). Helhedsplanen er ikke vedlagt pga. anonymitetshensyn.

Vores dataindsamlingsmetoder vidner om, at vi anvender såvel det skrevne som det sagte og gjorde blandt informanterne, men med hovedvægt på det sagte som følge af, at interviews og samtaler udgør den fyldigste del af datamaterialet.

Analysestrategi

Vi vil i dette afsnit redegøre for vores analysestrategi i forhold til bearbejdningen af vores indsamlede data.

Som beskrevet i starten af kapitlet anvender vi en abduktiv tilgang, og analyserer vores empiri med udgangspunkt i eksisterende teori, hvor teorien er medvirkende til at finde mønstre i det empiriske materiale. Med udgangspunkt i Bourdieus praksisteori koder vi vores datamateriale i forhold til kampe, der finder sted på feltet, og som har betydning for konstruktionen af bostøtteindsatsen. Efter identifikation af disse kampe, udvælger vi de mest interessante og gennemgående kampe ud fra både empiri og teori. Dernæst fokuserer vi mere dybdegående på de udvalgte begreber heriblandt kapital, habitus, roller, indtryksstyring og stigmatisering, som er medvirkende til at forklare hvorfor, hvordan og med hvilke ressourcer, aktørerne kæmper og konstruerer samt hvilke konsekvenser, dette kan have for borgernes selvstændighed. De anvendte begreber tager endelig form i takt med vores empiri, hvor vi igennem analysen bl.a. giver habitus og social kapital specifik indhold ved at koble disse til de empiriske fund. Derved veksler vi løbende mellem teori og empiri.

Bourdies begreber er gennemgående i hele analysen, da disse i høj grad kan strukturere feltet og forstå det grundlæggende, der er på spil. Goffmans begreb stigmatisering anvendes ligeledes løbende, da det anvendes til at forstå konstruktionernes konsekvenser for borgerne. Goffmans begreber fra det dramaturgiske perspektiv anvendes hovedsageligt i et enkelt afsluttende afsnit, fordi det viser en anden dimension af konstruktionerne, hvor interaktionerne mellem borger og de professionelle påvirker disse.

I de identificerede kampe, som analysen bygges op omkring, sammenholdes aktørerne med hinanden, hvorved dynamikken mellem positionerne på feltet prioriteres, og relationer og magt bliver tydeligere. På baggrund heraf synliggøres hvilke konsekvenser, disse kampe og konstruktioner kan have for de sindslidendes udvikling af selvstændighed. Udover at vi strukturerer efter kampe, er disse kampe samlet og yderligere inddelt i tre kapitler jf. læsevejledningen. Kampene er struktureret efter aktørernes positioner og indflydelse på kampene. Det første kapitel omhandler de adgangsgivende værdier og kapitaler på feltet, hvorfor alle aktører er repræsenteret.

Andet kapitel omhandler de kampe, der er tilknyttet den institutionelle konstruktion, som udgør den legitime måde at konstruere på. Heri indgår konkrete redskaber, der skal anvendes på bostøttefeltet, særligt rådgiverne er berørte af at forholde sig til disse redskaber. Ledelsen er derfor en central aktør, hvorimod borgerne indtager en indirekte rolle, da de ikke har stor indflydelse herpå, men de er tilstedeværende i forhold til, hvilke konsekvenser de institutionelle konstruktioner har.

Det sidste analysekapitel omhandler de kampe, der foregår som resultat af feltets doxa og de institutionelle konstruktioner. Disse kampe foregår i høj grad i frontlinjen; i mødet mellem de professionelle og borgerne, hvor bostøtteindsatsen konstrueres i det konkrete samspil. Denne inddeling kan betragtes som en kunstig opdeling, idet kampene og kapitlerne er tæt sammenhængende.

Både aktører og de udvalgte begreber anvendes i forskelligt omfang i de forskellige kampe afhængig af relevans. Som følge af kampenes forskellige karakter bygger analysens tre kapitler også på forskelligt empirigrundlag. Gennemgående er vores interviews med informanterne, mens observationerne hovedsageligt anvendes i det sidste kapitel, og dokumenter anvendes primært i kapitlet om den institutionelle konstruktion.

Etiske refleksioner

I dette afsnit vil vi redegøre for nogle af de etiske aspekter, vi løbende reflekterer over i forbindelse med specialets fremstilling, fra idé til færdigt produkt. Idet forskningsprocessen kan betegnes som et moralsk foretagende, er det vigtigt med etiske refleksioner både før, under og efter en undersøgelse (Kvale, 1997:115).

Inden undersøgelsens opstart gør vi os overvejelser i forhold til formålet med undersøgelsen, således at informanternes bidrag er formålstjenlige i forhold hertil og, at undersøgelsen er vedkommende og nødvendig. Undersøgelsens berettigelse ligger i at få et tydeligere indblik i, hvad der foregår på bostøtteområdet, og i sidste ende kan undersøgelsen synliggøre mulige konsekvenser ved konstruktionen og deraf også mulige forbedringsmuligheder for det sociale arbejde og for sindslidende.

Vi gør os overvejelser om, hvem vi skal have kontakt med, hvorfor, hvordan, samt hvilke konsekvenser deltagelsen kan have for de involverede parter. Vi er også opmærksomme på ikke at involvere unødigt mange personer og ikke søge flere informationer, end vi har tid til at behandle forsvarligt.

Vi overvejer mulige konsekvenser ved at deltage i undersøgelsen i forhold til alle aktørniveauer, særligt de sindslidende. Umiddelbart ser vi ikke, at undersøgelsen vil have negative konsekvenser for hverken rådgivere eller udførere, idet vi bevidst tager en række forholdsregler for at undgå dette. Vi forsøger i den direkte kontakt at skabe en

god og tillidsfuld relation, hvor ingen føler, at de skal udlevere sig selv, kollegaer eller ledelse. Alle informanter anonymiseres, så de ikke umiddelbart kan genkendes. Derudover er vi opmærksomme på at afrapportere på en loyal måde, hvor vi ikke overfortolker hverken det sagte eller gjorde hos informanterne (Kvale, 1997:117). Vi er derfor opmærksomme på at anvende mange citater, samt tydeliggøre, hvornår det er henholdsvis informanternes udsagn og vores tolkninger, der præsenteres (Thagaard, 2004:197).

I forbindelse med involvering af de sindslidende, er vi særligt opmærksomme på, at undersøgelsen kan have konsekvenser for dem. For nogle sindslidende vil det pga. deres problematikker være meget angstprovokerende og grænseoverskridende at lade os få indblik i deres liv og hverdag. Derfor er vi opmærksomme på, at borgerne giver samtykke til vores tilstedeværelse under observationerne. Udførerne fortæller endvidere, at de individuelt og kollegialt har gjort sig etiske overvejelser i forhold til, at vi følger deres arbejde. At de, som kender borgerne godt, godkender vores tilstedeværelse, ser vi som ekstra etisk sikkerhed.

Det er desuden en sikkerhed for os, at medarbejderne kan følge op på vores besøg og interviews sammen med borgerne, idet vi er bevidste om, at vores tilstedeværelse kan sætte nogle uvante og forstyrrende tanker i gang hos borgerne.

På baggrund af disse etiske overvejelser og oplevelser ser vi ikke, at de mulige konsekvenser overskygger undersøgelsens berettigelse og formål.

Kapitel 4 – Genstandsfelt

Dette kapitel er det første af tre, hvori vi specifikt analyserer feltet og bostøtteindsatsen. I problemfeltet beskæftigede vi os med den generelle og overordnede kontekst for bostøtteområdet og dermed for vores problemstilling. Dette kapitel vil først præsentere specifikke tendenser, der gør sig gældende i den kommune, som udgør vores case. Derudover sættes casen ind i en mere teoretisk og feltanalytisk ramme, hvor vi fremanalyserer gældende værdier og adgangsgivende kapitaler på feltet.

Præsentation

I den undersøgte kommune er der for nylig indført en Helhedsplan, der overordnet udgør værdigrundlaget for kommunens arbejde inden for psykiatri og handicap. Helhedsplanen kan derfor siges at udgøre den overordnede ramme for konstruktionen af og arbejdet med bostøtte. Helhedsplanen indeholder kommunens intentioner og mål på området om bl.a. at fokusere på udvikling af tilbud med henblik på, at borgerne kan leve et liv så tæt på det almindelige som muligt. Udarbejdelse af Helhedsplanen blev besluttet i 2010, og indeholder en omorganisering af hele handicap og psykiatri, der efter kommunesammenlægningen i 2007 fandtes nødvendig.

Denne omorganisering er bygget op omkring ønsket om at gøre organisationen nytænkende, dokumenteret effektiv, simplere og sammenhængende. Formålet er at etablere et helhedsperspektiv på området og at skabe et nyt overordnet styringssystem, resultatbaseret styring (RBS). RBS er omdrejningspunktet for bostøttefeltets styring og skal tydeliggøre sammenhængen mellem brug af ressourcer, indsatsen og den effekt, borgerne får af indsatsen.

For at kommunen kan leve op til deres forpligtelse om hjælp til deres ca. 2500 borgere med funktionsevnededsættelse, har de opstillet overordnede mål, som hele organisationen skal sigte efter. Disse mål er, at indsatsen skal være tidlig og koordineret, der skal tages udgangspunkt i den enkelte borgers funktionsevne, når denne skal støttes til at komme så tæt på et almindeligt liv som muligt på alle parametre, indsatsen skal tilrettelægges læringsorienteret, og på tværs af formelle strukturer med anvendelse af mindst mulig ressourcer.

Kommunens indsatser skal baseres på et tæt samarbejde mellem borger, myndighed og udfører. Desuden er en grundlæggende tankegang, at kommunens tilbud indplaceres

efter et princip, hvor det mest indgribende tilbud er i midten og det mindst indgribende yderst. Tanken er, at der hele tiden skal være et flow, hvor borgeren bevæger sig udad mod et liv uden støtte og dermed blive inkluderet i civilsamfundet. Det yderste tilbud er aktivitetscentre, som er et uvisiteret tilbud, hvor borgerne med forskellige funktionsnedsættelser selv skal opsøge den støtte, de har brug for, og tilbuddet er som udgangspunkt erstatning for anden støtte i hverdagen. Aktivitetscentre skal yde støtte til de udfordringer, borgerne oplever i hverdagen, og som kan håndteres uden for hjemmet. Aktiviteterne kan derfor bestå af bl.a. motion, fritidsliv, vejledning og personlig udvikling.

Styringen af området understøttes af et socialfagligt IT system, som skal gøre det nemmere at højne kvaliteten og effektivisere området, når myndighedsrådgivere og udførere benytter hver deres udgave, som er integreret med hinanden til dokumentation omkring borgerne. Det skal således understøtte de pædagogiske mål og synliggøre, hvorvidt de nås.

I sammenhæng med RBS og det socialfaglige IT system er arbejdet i myndighedsafdelingen bygget op omkring Voksenudredningsmetoden (VUM), som har til

”formål at forbedre den faglige og lovgivningsmæssige kvalitet i sagsbehandlingen – med udgangspunkt i den enkelte borger. Metoden skal også styrke styringen af området, ved bedre ledelsesinformation og økonomiske overvejelser i sagsbehandlingen”

(Socialstyrelsen, 2012:4).

VUM består af 11 temaer i forhold til borgerens liv, som skal inddrages i vurderingen af funktionsevnenedsættelse og støttebehov. Disse 11 er psykisk funktionsevnenedsættelse, fysisk funktionsevnenedsættelse, socialt problem, mobilitet, egenomsorg, kommunikation, praktiske opgaver i hjemmet, samfundsliv, socialt liv, sundhed og omgivelser. De tre første temaer relaterer sig til den konkrete funktionsnedsættelse, hvor resten af temaerne på nær den sidste omhandler funktionsniveauet i forhold til aktiviteter. Temaerne indeholder en række undertemaer, som kan anvendes i samtalen med borgerne (Socialstyrelsen, 2012:21, Bilag 5).

Afdækningen af disse elementer skal resultere i formulering af få præcise mål, som skal anvendes i styringen af bostøtteindsatsen for både rådgivere og udførere. Målene skal derfor bygges op omkring principperne for SMARTe mål, som vil sige, at de skal være. Specifikke, Målbare, Accepterede, Realistiske og Tidsbestemte (Socialstyrelsen,

2012:39). I forhold til disse mål skal der opsættes en afgrænset tidshorizont, og borgernes funktionsniveau skal vurderes på en skala fra 0 til 4 i forhold til hvert relevant tema, således at det bliver tydeligt, hvorvidt der sker en udvikling.

Status på implementeringen af Helhedsplanen og dennes elementer er, at de fleste elementer er introduceret ved årsskiftet, og medarbejderne er i gang med at lære at anvende dem i deres daglige arbejde.

Feltet er som antydnet domineret af økonomiske prioriteringer, hvilket synliggøres ved, at der er lukket for udførsel af bostøttebevillinger, hvorfor der pt. eksisterer en lang venteliste i forhold til at modtage bostøtte. Ventelisten har eksisteret i adskillige måneder, og betyder, at udredning og visitation foretages, men at udførerne, trods ledig kapacitet, ikke må udføre opgaven.

De professionelle aktører, som er repræsenteret i specialet, er henholdsvis placeret i kommunens myndighedsrådgivning og Rehabiliteringscenter.

Myndighedsafdelingen består af 21 medarbejdere, som er inddelt i to teams. De er inddelt efter funktionsniveau og omfanget af støtte, borgerne behøver. Team 1 har de sager, hvor støttebehovet er op til fem timer ugentligt og hvor udvikling og afslutning er mulig inden for to år (M2). Team 2 har de tungere sager, hvor støttebehovet er større. Rådgiverne har i gennemsnit 90 sager.

Rehabiliteringscenteret har 14 bostøttemedarbejdere ansat, som hver er tilknyttet ca. 12 borgere hver med varierende støttebehov (U2). Tilgangen i arbejdet er hovedsageligt forankret i den kognitive tilgang, men bostøttemedarbejderne har metodefrihed.

Bostøtteområdet som felt

I dette afsnit vil vi sætte ovenstående præsentation ind i specialets teoretiske ramme, hvorved bostøtteområdet analyseres som felt og aktørerne som besiddende forskellige positioner. På denne baggrund kan vi analysere relationer og magtforhold i dette og de kommende kapitler om kampe på feltet.

Bostøtteområdet i den undersøgte kommune kan betragtes som felt jf. Bourdieus begrebsapparat, idet et felt er en social arena, hvor praksis finder sted, og en særlig doxa

eksisterer. Her indgår aktører med forskellige positioner i et socialt samspil, hvor de finder det værd at kæmpe om indflydelse (Bourdieu & Wacquant, 1996:89).

Bostøttefeltet kan betragtes som et underfelt til feltet for socialt arbejde, da der er mange af de tendenser, der præger feltet for socialt arbejde generelt, som ligeledes gør sig gældende for bostøttefeltet. Overordnet gør det økonomiske felt og det socialpolitiske felt sig gældende, men også det psykiatriske felt har indflydelse på bostøttefeltet. Vi ser desuden en stor påvirkning konkret fra beskæftigelsesfeltet i den kommune, som vi undersøger. Feltets afgrænsethed og autonomi hænger derfor sammen med andre felters indflydelse på det, der kæmpes om på bostøttefeltet (Wilken, 2011:54). Disse påvirkninger er antydnet i præsentationen, og vil blive inddraget løbende.

Der er både internt på bostøttefeltet og i grænsefladerne til de andre felter kampe om magten til at definere fx de rigtige roller, kategoriseringer og metoder. Idet et karakteristisk træk for et felt er kampe, vil vores afgrænsede feltanalyse have fokus på de kampe, der foregår på bostøttefeltet, som overordnet kan siges at handle om den rigtige viden og den rigtige tilgang til støtte til sindslidende. Feltets aktører kan have fordel af, at grænserne trækkes på bestemte måder (Wilken, 2011:53), idet rådgivere, udførere og borgere indgår på feltet med forskellige positioner og kapitaler.

For at indgå på feltet kræves det, at aktørerne besidder bestemte forudsætninger og kapitaler fx i form af uddannelse, samt at de anerkender feltets grundlæggende karakter (Bourdieu & Wacquant, 1996:94). Som udgangspunkt er magtfordelingen på bostøttefeltet tydelig, idet ledelsen besidder den overordnede magt samtidig med, at rollefordelingen mellem aktørerne er klarlagt i forhold til, hvem der bestiller, udfører og modtager bostøtte. Dette er en fordeling, der skal accepteres for at kunne indgå på feltet.

De professionelle aktører besidder forskellige positioner, og de kan på forskellig vis betragtes som systemrepræsentanter. Myndighedsrådgivere, idet de med en statsautoriseret uddannelse er ansat til at forvalte landets lovgivning og træffe afgørende beslutninger i andres liv i forhold til at bevilge indsatsen og overordnet til at bestemme indholdet af denne, hvorfor rådgiverne som udgangspunkt har stor betydning for udførernes arbejde.

Udførernes magt er koblet op på, at de har ansvaret for at fortolke det bevilgede og praktisere indsatsen, hvorfor deres position også er afgørende for bostøtteindsatsen.

Borgerne har som udgangspunkt den centrale position på feltet, da det er om dem, bostøtteindsatsen handler, og de professionelles eksistensgrundlag og praksis afhænger

af dem. Borgernes magt i samspillet med de professionelle kan diskuteres, hvilket vil blive tydeligt i nogle af de kommende kampe.

Den magt, der ”naturligt” er tilknyttet de forskellige positioner afstedkommer ikke, at magtbalancen er givet på forhånd, da den er skiftende i forhold til forskellige kampe og kapitaler.

Medarbejderne refererer ikke direkte til lovgivningen, hvilket kan skyldes, at denne er meget åben og u håndgribelig. Derimod refererer de en del til Helhedsplanen, som er udtryk for kommunens lokale oversættelse af lovgivningens rammer, som medarbejderne i højere grad kan forholde sig til. Helhedsplanen spiller en afgørende rolle på feltet og i konstruktionen af bostøtteindsatsen blandt de professionelle.

For medarbejderne betyder Helhedsplanen og dens forskellige elementer grundlæggende en ny måde at tænke og handle på, og det kræver et omfattende arbejde at blive bekendt med de nye elementer, bl.a. indebærer det for myndighedsrådgiverne, at de skal revisitere alle borgere (M2:5).

Feltets magt- og ansvarsfordeling fastslås af ledelsen i forbindelse med implementeringen af Helhedsplanen, hvor deres forventninger om, at medarbejderne arbejder målrettet hen imod en selvstændiggørelse af borgerne, tydeliggøres. Helhedsplanen skal sikre

”...et fælles fagligt fokus, uanset om vi er rådgivere eller om vi er leverandører... det er jo politisk vedtaget, og det blev også sagt utvetydigt, da vi havde nytårskur, at dem der ikke er indstillet på at arbejde på den her måde, de skal ikke være i X Kommune”

(M3:13).

Citatet illustrerer, at ledelsen søger at cementere sin magt, og muligheden for uenighed i de overordnede mål og værdier betragtes som ikkeeksisterende. For at imødekomme de udfordrende tænke- og handlemåder afholdes møder, og der ansættes to faglige koordinatører til at være ledende og samlende i forhold til *”at alle de her nye tiltag, vi har i gang i forhold til X (Helhedsplanen. Red.), at de bliver implementeret i teamet, og at det bliver en del af den måde, vi tænker på”* (M3:1). Rådgiverens udtalelser vidner om, at de i høj grad accepterer disse rammer, og ser desuden, at de har en formidlende rolle til udførerne, da hun *”tænker, at vi som rådgivere har et ansvar for at hjælpe med at få det her implementeret, så vi alle trækker i samme retning* (M3:4). Citatet signalerer en loya-

litet over for ledelsen og dennes intentioner, og både blandt rådgivere og udførere er der klar bevidsthed om legitime værdier, mål og metoder.

Citaterne vidner om, at ledelsen forsøger at præge medarbejderne i en bestemt retning og skabe enighed og derved ortodoksi på feltet, idet de udelukker alternative tænke- og handlemåder, herved heterodoksi. De forventer en bestemt professionshabitus blandt medarbejderne, som er i overensstemmelse med de udstukne retningslinjer om præcise mål og kontinuerlig udvikling. Ledelsen forsøger dermed at ensrette konstruktionen sådan, at alle borgere konsekvent støttes i at udvikle kapitaler, der gør dem i stand til at leve et selvstændigt liv.

Adgangsgivende kompetencer

Da det er to sider af samme sag at udgrænse et felt og identificere de kapitaler, der er gyldige heri (Bourdieu & Wacquant, 1996:86), vil vi i dette afsnit analysere centrale kapitaler og værdier på bostøttefeltet. Koblingen mellem aktørerne og feltet kan betegnes med Bourdieus begreb *illusio*, som henviser til den interesse og fornemmelse for feltets spil, som aktørerne har for at finde feltet og kampene værd at indgå i (Bourdieu, 1997:151). Denne har de først og fremmest i kraft af deres uddannelse.

For at gøre sig gældende på bostøttefeltet er det nødvendigt med en vis social kapital, idet det sociale og relationelle her spiller en stor rolle som følge af, at der arbejdes med mennesker og leveres tjenesteydelser (Jacobsen & Thorsvik, 2004:38). Der foregår løbende et samspil mellem ledelse, professionelle og borgere, hvilket fra alle aktører fordrer en almenmenneskelig evne til at kunne kommunikere og indgå i disse relationer. Derudover kan evnen til kommunikation betragtes som en kulturel kapital, idet denne også opøves gennem de professionelles uddannelse.

En af grundtankerne i Helhedsplanen er, at løsninger og målopsætning skal finde sted i et tæt samspil mellem myndighed, udfører og borger. Denne vision synes at være succesfuldt implementeret blandt de professionelle aktører, idet samtlige informanter giver udtryk for, at de ofte er i dialog med hinanden og altid har mulighed for at gå i dialog, hvis der opleves at være behov herfor (M1:9, M4:12, U1:3, U2:7). Dette vidner om, at de professionelles sociale kapital spiller en stor rolle på bostøttefeltet, og en myndighedsrådgiver fastslår, at kommunikationsevnen er en af de vigtigste kompetencer på feltet og indfanger kompleksiteten i samarbejdet ved at sige,

”Det der med at kunne have dialog med både borgere og samarbejdspartnere, det er faktisk nogle gange det, der er mest kompliceret. Man sidder tit i de her magtkampe, som skal løses på en ordentlig og professionel måde uden, at borgeren kommer i klemme i et eller andet”

(M3:4).

Citatet vidner om, at der trods det gode samarbejde på feltet eksisterer visse uenigheder, som det er afgørende, men også vanskeligt at opnå konsensus omkring, da aktørerne besidder forskellige positioner, hvortil der er knyttet forskellige kapitaler og interesser. Sidste del af citatet indikerer, at borgeren ofte er omdrejningspunkt i kampene mellem rådgivere og udførere, hvilket kan forklares med, at der blandt de professionelle er forskellige opfattelser af, hvad der er bedst for borgeren. Borgerens bedste kan dermed konstrueres forskelligt afhængig af position.

Udover social kapital er også kulturel kapital adgangsgivende til bostøttefeltet. For de professionelle er det som udgangspunkt i form af en relevant faglig uddannelse, der kvalificerer dem til at arbejde med sindslidende inden for det socialpsykiatriske område. Både de professionelle og borgerne fremhæver bred faglig viden, erfaring og situationsfornemmelse som vigtige kapitaler hos de professionelle (M4:10, B1:5, U1:9). Det gælder eksempelvis viden om sindslidelser, som betragtes som afgørende i forhold til, at kunne sætte sig i borgerens sted og rumme denne (Andersen, 1994:21). Særligt borgerne fremhæver kompetente medarbejdere med megen viden og erfaring, menneskeligt og fagligt, som en forudsætning for at kunne skabe en god kontakt og dermed fremme målet om udvikling (B1:14, B2:5). Dermed vægtlægges både social og kulturel kapital.

Som antydnet kræves der også af borgerne bestemte kompetencer for at kunne indgå på feltet. Paradoksalt har borgerne adgang til feltet som følge af manglende kapitaler, men samtidig forventes det, at de besidder visse kapitaler for at kunne bevilges støtten. Centralt er det, at borgerne skal kunne formulere egne støttebehov og udvise motivation for udvikling mod selvstændighed.

Udvikling mod selvstændighed

Helhedsplanen har, som antydnet ovenfor, medført, at feltets aktører i højere grad skal arbejde målrettet mod udvikling af selvstændighed hos borgerne i modsætning til en mere omsorgsorienteret tilgang. Det er dermed adgangsgivende, at feltets aktører accepterer og efterlever disse værdier.

Selvstændighed kan betragtes som det overordnede mål med bostøtteindsatsen, idet det både præciseres i lovgivningen, i Helhedsplanen og kommer tydeligt til udtryk gennem samtlige informanternes udtalelser. Der er derfor som udgangspunkt ortodoksi omkring dette. Idet ledelsen med tydelighed forventer, at medarbejderne fremmer borgernes selvstændighed, er det interessant at se på, hvorledes denne selvstændighed forstås og forvaltes af de professionelle.

I begrebsafklaringen fremhævede vi selvbestemmelse og uafhængighed som elementer i selvstændighed, men i vores datamateriale kan vi identificere mange forskellige elementer og nuancer, der er med til at definere selvstændighed, men vi vælger her at fremhæve de mest gennemgående. Nuancerne tydeliggøres yderligere gennem kampene på feltet.

De professionelle udsagn i forhold til selvstændighed viser desuden forskellige ambitionsniveauer på borgerens og indsatsens vegne, fx nævnes det, at selvstændighed er, når borgeren kan bo i egen bolig (M3:21, U2:12), og det er, når borgeren selv kan opsøge hjælp (M4:3). Disse er i og for sig mål, der relativt nemt kan opnås, hvorimod en forståelse af, at selvstændighed er at være uafhængig af systemet (M4:8, U1:18), og leve så tæt på det almindelig liv som muligt (M2:9), kan være mål, der er mere omsiggribende og længerevarende. De to sidstnævnte forståelser af selvstændighed er i tråd med de retningslinjer, som er opstillet i lovgivningen, mens alle fire indeholdes i Helhedsplanen. Herudover beskrives selvstændighed som evnen til at kunne afkode andres forventninger (M2:9), samt som det at have selvværd og netværk (M3:24). Sådanne mål kan synes meget ambitiøse, da dette ofte vil kræve en intensiv indsats.

Borgernes forståelse af selvstændighed omhandler bl.a. at opnå uafhængighed til at klare huslige gøremål såsom rengøring og madlavning, have fritidsinteresser og et godt netværk (B1:3, B2:2, B3). En borger udtaler, *"Det er jo meningen med det (Indsatsen. Red.), at jeg selv skal kunne arbejde med det (Mine problematikker. Red.)"* (B1:2).

Dermed bliver det synligt, at opnåelse af en vis uafhængighed af systemet opleves som sammenhængende med selvstændighed.

De forskellige definitioner af selvstændighed kan udtrykke forskellige former for habitus og kapitaler, der ønskes udviklet hos borgerne således, at borgernes kompetencer stemmer bedre overens med samfundets udiskuterbare normer og forestillinger – samfundets doxa (Bourdieu, 1997:137). I samfundets doxa ligger krav om, at individet skal være aktiv, fleksibel og autonom. Dette kan virke paradoksalt, da det er de selvsamme parametre, der kan føre til sindslidelser, fordi de udfordrer individets følelse af tilstrækkelighed (Brinkmann, 2010:21-22).

I feltets opfattelse af selvstændighed ligger også et klart ansvar på borgeren, da denne forventes at være aktiv medspiller i forhold til definition af behov og motivation for at kunne modtage den støtte, som skal gøre det muligt at blive selvstændig, og leve et liv, der stemmer overens med samfundets forventninger (M4:23). Dette kræver, at borgeren har en vis grad af selvstændighed for at kunne modtage støtte til at udvikle sig og blive yderligere selvstændig, da bostøtte

”i dag har et udviklende sigte, noget for noget, og hvis de (Borgerne. Red.) ikke samarbejder og ikke bruger støtten som tilsigtet, så kan den risikere at ophøre. Der er krav i dag. Der er krav om, at de skal flytte sig fra at have den (Støtten. Red.) hjemme til, at de selv kan søge den”

(M4:11-12).

Rådgiveren slår her to centrale pointer fast; at borgeren skal deltage aktivt i udformning af bostøtteindsatsen samt udvikle sig til at blive uafhængig af bostøtten. Dette fokus på ansvar, aktiv deltagelse og udvikling mod selvstændighed kan føres tilbage til nogle af de større samfundstendenser, som vi berørte i problemfeltet. Udviklingsfokusset kan karakteriseres som

”Et paradigmeskifte, en politisk udvikling (...) I Jobcentret har der længe været krav om, at man skal noget for noget. Det er også lidt en udvikling, der er kommet over i vores regi, at der bliver stillet nogle krav til borgeren. Borgeren skal også udvikle sig”

(M4:2).

Rådgiveren udviser bevidsthed om, at udviklingen på bostøttefeltet er inspireret af beskæftigelsesfeltet.

Fokus på kontinuerlig udvikling hos borgerne underbygges af kommunens udvikling af deres indsatser og placering af disse i en flowfigur, som understreger, at borgerne skal gøres uafhængige af det sociale hjælpesystem. Således er intentionen, at alle indsatser skal være midlertidige og udviklende. For at opnå dette har indsatserne og de professionelle fået nye roller. Dette aspekt uddybes i de kommende kapitler.

Udviklingsfokusset, der slås an i ovenstående citat, stemmer overens med, at den undersøgte kommune kan betragtes som udviklingsorienteret jf. ”Et liv i egen bolig”, hvor dette dækker over, at kommuner har standardiserede metoder og procedurer, vægtlægger evidensbaserede metoder og ønsker viden om indsatsens virkning. Dette vidner om, at der ønskes en opkvalificering af indsatsen i forhold til en hurtigere opfyldelse af mål og større viden om indsatsernes effekt. Standardiserede metoder og procedurer er især kendetegnende for beskæftigelsesfeltet, som over en længere årrække har været topstyret (Ansbøl, 2009:224). Bostøttefeltet bliver derved udfordret på tidligere grænser af beskæftigelsesfeltet, idet dette felt udfordrer synet på tilgang og metoder ved at vægtlægge fastlagte procedurer og kategoriseringer.

Et andet felt som påvirker bostøttefeltet, er det psykiatriske, som kan argumenteres for at modarbejde beskæftigelsesfeltets påvirkning. Dette ses ved, at rådgiverne oplever, at nogle borgere har vanskeligt ved at acceptere bostøttefeltets krav om udvikling (M4:11). Borgerne har ”...svært ved at se, at de skal undvære den støtte (Omhandlende støttende samtaler uden udviklingspunkter. Red.)” (M4:11). Ved at stille spørgsmålstegn ved den nye sandhed på feltet, udfordrer borgerne denne. Dette kan forklares med, at borgerne er vant til mindre krav på bostøttefeltet og til at begå sig på det psykiatriske felt, hvor nursende og omsorgsorienterede logikker praktiseres (M3:4). Det kan også forklares med, at forandring ikke er nemt, samt at borgerne ikke deler rådgivernes forståelse af udvikling.

Til trods for påvirkningen fra det psykiatriske felt, må beskæftigelsesfeltet siges at have størst definitionsmagt pga. bostøttefeltets opmærksomhed på effektivitet, kategoriseringer og tættere opfølgninger.

Medarbejderne har generelt taget godt imod retningslinjerne om, at alle skal arbejde målrettet mod udvikling. En rådgiver udtaler

”...jeg kan se, der hvor man er mere målrettet med borgeren, det flytter noget. Det er også derfor, jeg slet ikke har problemer med den her nye måde at måle og veje og tænke på. Fordi jeg tror faktisk, at det er godt. Det her med, at der skal stilles krav til alle. Jeg synes, det er fair nok, når man får en offentlig ydelse, så forventer vi noget til gengæld”
(M3:19).

Denne myndighedsrådgiver ser umiddelbart kun fordele ved denne tankegang, og henviser til, at udviklingsfokusset også er for borgerens skyld, men hun giver samtidig udtryk for, at praksis er mere kompleks end visionerne, idet det kan være udfordrende at handle i forhold til denne i praksis (M3:5). Hvordan udviklingsidealet forvaltes i praksis vil blive uddybet i de kommende kapitler.

Motivation for udvikling

Borgers motivation i forhold til udvikling udgør efter indførelse af Helhedsplanen et afgørende element på bostøttefeltet, da motivation for udvikling betragtes som en adgangsgivende kompetence, der muliggør deltagelse i konstruktionen af indsatsen. Dette bliver tydeligt i forbindelse med vores observationer, hvor udførernes leder *”i sin interesse for, hvordan borgerbesøgene er gået, som det første spørger ind til, om borgerne var motiveret for at modtage støtten”* (Feltnote 3). Dette vidner om, at det i høj grad er graden af motivation, som borgerne vurderes på. Dette synliggøres også ved, at de professionelle påpeger, at borgernes motivation for at udvikle sig er afgørende for, at målene kan nås (U1:3, M3:6).

Borgers motivation for udvikling er imidlertid en interessant kamp, fordi der blandt rådgivere og udførere er vidt forskellige forståelser af, hvorledes motivation kommer til udtryk, og skal forstås. Også i litteraturen fremgår det, at motivationsbegrebet er komplekst. Som et eksempel kan Miller og Rollnicks definition nævnes, hvor motivation består af: Villighed, evne og parathed. Villighed henviser til, hvor stort ønsket om forandring er, herunder diskrepansen mellem nutidig tilstand og fremtidig ønske. Evne dækker over tiltroen til egne evner og til metoden. Parathed omhandler prioritering i forhold til, om den pågældende forandring er det vigtigste (Miller & Rollnick, 2004:28-30). Blandt feltets aktører skelnes der ikke mellem disse elementer, men vi kan identificere, at motivationsbegrebet konstrueres forskelligt som følge af forskellig vægt på elementerne.

Der er blandt de professionelle aktører enighed om, at hvis der ikke er motivation til stede hos borgeren, skal støtten principielt stoppes, men

”...man er blevet hurtigere til at sige, at vi tager støtten igen. (...) ...når man bliver afsluttet, så er det ikke nødvendigvis, fordi man har nået målet, men det kan være pga. manglende motivation”

(U2:13).

Udføreren oplever, at der er mindre plads til, at motivation er fraværende i en periode. Rådgiverne er enige i denne betragtning, men de har en mere snæver forståelse af motivation sammenlignet med udførerne bl.a. i forhold til, hvornår støtten skal stoppes. Dette hænger tæt sammen med økonomien på feltet. En rådgiver illustrerer nedenfor, at forståelsen af motivation hos borger tydeliggør et sammenstød mellem økonomi og faglighed.

”Vi har simpelthen ikke ressourcerne til det. Noget af det, som vi også har diskuteret meget, det er det her med, hvis de ikke er motiveret for at tage imod støtten, hvor længe er det så, vi fastholder det. Fordi på den ene side kan man fagligt set godt blive enig med sig selv om, at dem, der har rigtig meget brug for det, det er faktisk dem, der har rigtig svært ved at tage imod det. Men omvendt er vi også nødt til at erkende, hvor langt når vi med en borger, som faktisk ikke vil det endnu. Og der, tror jeg nok, at vi alle sammen efterhånden er blevet rigtig gode til at afslutte dem, vi ikke kan få kontakt med”

(M3:9).

Citatet illustrerer et dilemma, hvor økonomiske hensyn dominerer de socialfaglige hensyn i forhold til borgerens støttebehov. Det illustreres desuden, at rådgiveren anerkender, at motivation er sammenhængende med borgerens parathed for udvikling, men da motivation anses som en iboende kraft hos borgeren, betragtes dette ikke som en arbejdsopgave, der skal indeholdes i bostøtteindsatsen. Dermed indsnævres rammerne for, at motivation kan skabes.

I modsætning til rådgiverne anerkender udførerne i højere grad, at motivation består af villighed, evne og parathed, og at de disse opstår gennem en interpersonel proces (Miller & Rollnick, 2004:43). Udførerne anerkender derfor i højere grad end rådgiverne, at

sindslidende er meget svingende i deres funktionsniveau, og dermed i deres motivation for at modtage støtte og arbejde med sig selv, hvorfor de skal støttes heri (U1:10, U3:1). En udfører uddyber; *"Det er jo også et stykke arbejde, at skulle have besøg af sådan nogle som os. Det er jo også krævende"* (U2,1:25). Borgerens overskud og motivation i forhold til at profitere af bostøtteindsatsen er desuden afhængig af andre instanser, der har forventninger til borgeren (U2:24, U3). En udfører udtaler om en borger, at *"Lige nu der er hun i en situation i hendes liv, hvor hun er presset andre steder fra, og så dræner det hende for overskud"* (U1:9). Dette kan hænge sammen med samfundets stramninger på det socialpolitiske felt bl.a. i forhold til førtidspension. En af borgerne har trods stramninger oplevet at få en førtidspension og anser dette som det bedste, der er sket i sit liv, da det har givet ham ro og overskud til at profitere af bostøtteindsatsen og blive selvhjulpnen på de andre parametre i sit liv fx netværksdannelse (B1:9). Ovenstående tydeliggør, at motivation for udvikling ikke er en konstant størrelse, hvorfor der er brug for tålmodighed og vedholdenhed i relationen (Bømler, 2000:128). Det er ligeledes tydeligt, at det pres borgeren kan opleve fra andre instanser, kan føre til afbud i forhold til bostøttebesøg.

Disse afbud opfatter rådgiverne generelt som manglende behov for støtten (M3:9, M4:17), men udførerne ser en anden dimension i afbud. De ser også afbud som et selvstændighedstegn. Udførerne understreger, at det er vigtigt at tage en borgers afbud alvorligt, idet det kan udtrykke aktiv stillingtagen og en grad af selvstændighed, som bør anerkendes (U3, U2:26). Det er derfor afgørende at være opmærksom på, om borgerens afbud fejlagtigt tolkes som manglende motivation for udvikling.

Der kan her identificeres en kamp mellem myndighedsrådgiver og udfører i forhold til, hvordan afbud tolkes. Dette har konkret betydning for, hvorvidt bostøtte bevilges, hvor længe den bevilges og dermed hvilken grad af selvstændighed, borgeren opnår.

Selvom udførerne har en mere nuanceret forståelse af motivation, er det rådgiverne der besidder magten til at stoppe støtten. Rådgivernes definitionsagt kan dermed have negative konsekvenser i forhold til borgernes udvikling af selvstændighed.

Delkonklusion

Dette kapitel tydeliggør, at Helhedsplanen og dennes elementer; VUM, det socialfaglige IT system, RBS og opprioritering af aktivitetscentre er kendetegnende for feltet og afgø-

rende for konstruktionen af bostøtte. Desuden spiller de økonomiske prioriteringer en rolle heri. Helt centralt er, at der skal være et konsekvent fokus på, at borgeren udvikler sig til at blive selvstændig gennem opstilling af få præcise mål og tæt opfølgning.

De kompetencer, der kræves for at indgå på feltet er centreret omkring udvikling mod selvstændighed og motivation for udvikling. For de professionelles vedkommende kræver det evne og villighed til at fokusere på motivation for udvikling mod selvstændighed, og for borgernes vedkommende at udvise motivation for udvikling mod selvstændighed. Blandt feltets aktører anses selvstændighed som målet trods nuancer, men holdningen til motivation udgør et stridspunkt. Uenighederne kan bunde i de forskellige positioner, aktørerne besidder på feltet, hvortil der er knyttet forskellige former for kulturel og social kapital. De sociale kapitaler i form af kommunikationsevner og situationsfornemmelse er centrale, samtidig med at den kulturelle kapital, i form af viden og erfaring, anerkendes bredt.

Kapitel 5 – Institutionel konstruktion

Dette kapitel beskæftiger sig med de kampe, som udvalgte styringsredskaber udgør og afstedkommer på bostøttefeltet. Disse synliggør den institutionelle konstruktion af bostøtteindsatsen, idet de udtrykker den legitime måde at konstruere på. Redskaberne er pålagt de professionelle fra ledelsesmæssig side og udgøres af VUM, samt brugen af aktivitetscentre og venteliste.

Da redskaberne er pålagt feltet, er ledelsen en central aktør i dette kapitel. Rådgiverne er ligeledes centrale som følge af deres bevillingsopgave. Udførerne og borgerne indtager en mindre rolle i kampene, men er synlige i forhold til de konsekvenser, den institutionelle konstruktion kan have for det sociale arbejde med udviklingen af borgernes selvstændighed.

Voksenudredningsmetoden

VUM er, som nævnt i forrige kapitel, nylig indført på bostøttefeltet, som et led i Helhedsplanen. Metoden er pålagt rådgiverne, og udgør et redskab, der bl.a. skal sikre, at fokuset på præcise mål og udvikling mod selvstændighed praktiseres gennem grundig udredning af borgernes støttebehov. Det er et redskab, der i høj grad søger at standardisere rådgivernes konstruktion, men som påvirker, og påvirkes af udførernes og borgernes konstruktioner.

Som antydnet i forrige kapitel giver brugen af VUM de professionelle visse udfordringer. Den generelle holdning blandt rådgiverne er, at metoden og redskabet er udfordrende fagligt, tidsmæssigt og samarbejds-mæssigt (M1:4, M4:19).

En stor ændring blandt rådgiverne er, at VUM medfører en enorm stigning i det administrative arbejde og den tid, rådgiverne skal anvende på at lave en udredning. De vurderer, at det pt. tager tre til fire gange længere tid end før, hvorfor det er denne, der fylder mest i deres arbejdsdag. Idet udredning er deres kerneopgave, er der en vis frustration over dette, men de formoder, at tidsforbruget vil falde i takt med, at de bliver fortrolige med redskabet og det nye IT system (M3:3, M1:4).

Det socialfaglige IT system, der skal understøtte VUM, tager ligesom VUM lang tid at anvende, men mere afgørende er, at rådgiverne føler, at de mister helheden og overblikket ved at bruge systemet, som følge af dets opbygning (M3:4). Det kan virke paradok-

salt, at en teknisk foranstaltning modarbejder de faglige og politiske intentioner, således at de redskaber, der skal understøtte, at der opnås en sammenhængende og helhedsorienteret udredning og indsats, samtidig underminerer dette.

Det kan imidlertid også have positive konsekvenser at ensrette og standardisere arbejdsprocedurer. Det kan medføre effektivisering på feltet (Jacobsen & Thorsvik, 2004:87), særligt i forhold til myndighedsrådgiverne, som specialiseres i at anvende bestemte metoder, hvormed der kan ske en form for opkvalificering.

Denne specialisering og standardisering kan samtidig effektivisere og ensrette serviceniveauet for borgerne (Jacobsen & Thorsvik, 2004:84), hvilket kan være både positivt og problematisk. Det problematiske opstår, hvis det sker på bekostning af individuelle hensyn, mens det positive opstår ved en styrkelse af borgernes trygheds- og retssikkerhedsfølelse i forhold til mindre forskelsbehandling.

En anden positiv konsekvens er, at indsatser på sigt kan iværksættes mere målrettet den enkelte borger, idet der gennem indførelse af standarder kan opnås større viden om effekten af de indsatser, der sættes i værk.

Selvom tiltagene kan have positive konsekvenser, opleves disse primært som en økonomisk foranstaltning blandt feltets aktører. Argumenter om en kvalificering af det sociale arbejde synes fraværende blandt de professionelle, selvom Helhedsplanen fremhæver, at ændringerne er for borgerens bedste. En rådgiver udtaler,

”...jeg tænker, at vi i øjeblikket har en udvikling, hvor man kan sige, at vi går lidt bort fra det relationsprægede sociale arbejde i forhold til det målbare sociale arbejde. Der er mange ting i vores samfund, der skal dokumenteres, og jeg tænker, at det her er et redskab til at kunne dokumentere, om pengene bliver givet rigtigt ud”

(M2:14).

Denne udtalelse antyder, at den økonomiske dominans på feltet medfører fokus på udvikling og opnåelse af evidensbaseret viden, hvorfor relationen mellem borger og professionel ikke længere har samme værdi på feltet. Dette kan hænge sammen med, at relationer er en udefinerbar størrelse, som er svær at indfange og dermed vanskelig at måle og veje effekten af (Bømler, 2000:129). Betydningen af at relationer skubbes i baggrunden, behandles nærmere i det næste kapitel.

Skalering

Et andet element fra VUM, der påvirker den sociale praksis, er, at borgerne skal vurderes og placeres på en skala i forhold til funktionsniveau og udviklingspotentiale og -ønsker.

Denne tilgang er som nævnt i forrige kapitel i lighed med den logik, der hersker på beskæftigelsesfeltet, hvilket udfordrer bostøttefeltets oprindelige logik gennem indførelse af lignende metoder. De nye metoder kan siges at udgøre en vis heterodoksi mod bostøttefeltets hidtidige handlerum, men hvorvidt denne heterodoksi udvikler sig til ortodoksi og senere doxa på bostøttefeltet, er for tidlig at sige. Grundlaget må dog siges at være til stede, idet brugen af standarder og værdien om ansvar for eget liv udgør selvfølgeligheder i meget socialt arbejde (Mik-Meyer & Villadsen, 2007:10). Denne logik er derfor ikke fremmed for borgere og professionelle, hvilket kan danne grundlag for symbolsk vold, da den betragtes som naturgiven, hvorfor der ikke stilles spørgsmålstegn herved (Bourdieu, 1997:185).

Der eksisterer imidlertid elementer i den nye logik, som rådgiverne ikke ubetinget har indoptaget. De finder det udfordrende, at de skal forholde sig til borgerne ud fra en skala, da det *”ud fra traditionel socialrådgivertænkning jo er svært at reducere mennesker til noget, der kan skaleres”* (M2:14). Rådgiveren slår fast, at det er et uvant menneskesyn, der skal praktiseres, og dette bakkes op af en anden rådgiver, som synes, at *”det kan være grænseoverskridende at skulle give folk karakter efter, hvordan man synes, de løser opgaven i deres liv”* (M3:5). Dette vidner om, at skaleringen udgør heterodoksi mod rådgivernes professionshabitus. De vanskeligheder, rådgiverne oplever, kan skyldes, at deres professionshabitus er dannet og vedligeholdt under andre betingelser, end der nu er sat for bostøttefeltet. Uoverensstemmelser mellem struktur og habitus kan føre til stort ubehag (Priour, 2006:43). Dette ubehag kan hænge sammen med, at rådgivernes professionshabitus i højere grad er bygget op omkring en grundlæggende værdi i socialt arbejde – helhedssynet, som er

”...et analyseredskab, der skal hjælpe os til at forstå det menneske, der træder ind ad døren, med den særlige prægning, hun har modtaget af tiden, samfundet og andre mennesker, samt hendes særlige personlighed, udviklet gennem livet”

(Egelund & Hillgaard, 1993:139).

En rådgiver finder, at dette helhedssyn har trænge kår, da der eksisterer den *"faldgrube, at man kan risikere at glemme det hele menneske ved at reducere mennesker til en skalering"* (M2:15). Han har med denne betragtning italesat et paradoks i meget socialt arbejde, da der samtidig med værdien om helhedssyn er store bestræbelser på at kategorisere, generalisere og skalere unikke individer og deres behov.

På trods af at rådgivernes socialfaglighed tydeligvis stritter imod på denne vurdering, er de indstillede på at efterleve ledelsens retningslinjer og dermed revidere deres professionshabitus. Dette kan forklares med, at rådgiverne qua deres *illusio* og afhængighedsforhold til feltet er udsat for symbolsk vold, hvorfor de reelt ikke har et valg (Bourdieu, 1997:188). En alternativ forklaring kan være, at der ansættes rådgivere, som har erfaring fra beskæftigelsesområdet (U3). Dette gælder bl.a. to af vores informanter. Disse kan have lettere ved at forholde sig til denne kassetænkning, da rådgivere fra beskæftigelsesområdet i højere grad kan have en professionshabitus, der stemmer overens med det, som ledelsen ønsker på bostøttefeltet. De skal derfor ikke i samme grad tilpasse sig nye roller, tænke- og handlemåder.

Den kategorisering og skalering, som rådgiverne skal foretage, kan betragtes som symbolsk vold mod borgerne, da borgerne accepterer feltets præmisser. Herunder at rådgiverne qua deres position har magten til at definere, hvorvidt borgeren på baggrund af kategoriseringer, motivation for udvikling og ansvar er berettiget til bostøtte. Usynlig magt kan føre til en følelse af afmagt hos den dominerede, fordi mulighederne for at gøre modstand er begrænsede, i og med rådgivernes og systemets definitioner synes naturgivne (Nielsen et al., 2012:60).

Indikationen af at rådgiverne er udsat for symbolsk vold, forstærkes af, at de er forholdsvis velvillige i forhold til at følge de nye metoder og standarder, som kan risikere at påføre borgerne et stigma i form af kategoriseringer og skaleringer. Dette til trods for rådgivernes bevidsthed om, at sindslidende er sårbare og derfor ofte stigmatiseres (M2:8). Brugen af kategoriseringer kan derved modarbejde intentionen om selvstændiggørelse af borgerne, fordi deres handlemuligheder herved begrænses. Implicit i kategoriseringer ligger en bestemt problem- og løsningsforståelse, hvorved borgerens selvbestemmelse er styret (Järvinen & Mik-Meyer, 2003:14).

Feltets tilgang til de sindslidende afspejler de forventninger, som samfundet har til dets borgere om selvstændighed, ansvarlighed og beskæftigelse. Dette er med til at konstruere de sindslidende som en gruppe, der ikke formår at leve op til samfundets krav, men i stedet besidder karaktermæssige fejl som manglende motivation og ansvar i kraft af deres sindslidelse og eventuelle misbrug. I denne forbindelse opstår stigmatisering, hvor der er uoverensstemmelse mellem den tilsyneladende og den faktiske sociale identitet, hvilket indebærer, at de forventninger, systemet har til den enkelte borger, ikke indfries (Goffman, 2009:44).

De større krav, der som følge af VUM stilles til de sindslidende, kan også medføre en større grad af udvikling mod selvstændighed, hvis der ikke er betydelig uoverensstemmelse mellem de to identiteter, samt hvis borgeren er i stand til at honorere forventningerne, og derfor ikke oplever nederlag. En måde hvorpå diskrepansen mellem de to sociale identiteter kan undgås, er ved at møde det unikke individ, hvorved borgeren kan genkende sig selv (Møller, 2008:119). For at borgeren kan honorere feltets forventninger, skal borgeren kunne tale feltets legitime sprog, hvilket kræver visse sproglige kompetencer, som de sindslidende ikke nødvendigvis besidder (Bourdieu & Wacquant, 1996:131).

Uanset hvordan standardiseringen opleves af de professionelle, er deres handlerum i stigende grad begrænset til at være inden for de politisk udstukne rammer. Ledelsen har konstrueret, at VUM medfører en bedre hjælp i forhold til at udvikle en større grad af selvstændig hos borgerne, men rådgiverne er skeptiske, da helhedssyn og individualitet er i fare. Denne skepsis er ikke overvældende på feltet, hvorfor ledelsen har et effektivt styringsredskab, som kan minimere kampe på feltet og hindre alternative tænke måder, der udfordrer ledelsens logik.

Aktivitetscentre

Et andet institutionelt redskab, som er styrende for konstruktionen af bostøtteindsatsen, er kommunens opprioritering og brug af aktivitetscentre. Dette indebærer, at aktivitetscentre særligt skal varetage de opgaver, som omhandler borgernes sociale liv, som udførerne før indførsel af Helhedsplanen tog sig af. I stedet skal udførerne fokusere på de opgaver, der er forankret i hjemmet, og i højere grad tage sig af de borgere, der skal bo i

eget hjem frem for på en institution jf. afinstitutionaliseringen. Herved skal både aktivitetscentre og udførere løfte tungere opgaver.

Rådgiverne er positive over for aktivitetscentre og ser, at de kan løfte de opgaver, der forventes (M3:3, M2:21). Udførerne har derimod et mere distanceret forhold til aktivitetscentre (U1:15, U2:21). De har ikke samme tiltro til, at de kan øge borgerens selvstændighed, hovedsageligt fordi de oplever, at det for mange af borgerne er vanskeligt at være i sammenhænge med mange mennesker (U4:1, U3:5). En udfører eksemplificerer ”...nogen af de mennesker, jeg kommer ved, som er meget plaget af angst, de ville jo aldrig nogensinde i tusinde år henvende sig på X (Aktivitetscentre. Red.)” (U1:15). Citatet signalerer, at borgerne skal besidde bestemte kapitaler for at gøre brug af aktivitetscentre, som ikke alle har. Udførerne oplever i den forbindelse at have svært ved at argumentere for aktivitetscentre over for borgerne, hvilket er problematisk, da borgerne på den mindste støtte som udgangspunkt skal afsluttes hertil (M3:10). Henvisning til aktivitetscentre er i Helhedsplanen konstrueret som et vigtigt led i borgerens opnåelse af selvstændighed, da dette anses som værende tættere på det almindelige liv.

Udførerne er af den opfattelse, at det er af økonomiske årsager, at de skal have fokus på at afslutte borgerne til aktivitetscentre (U1:14). Den samme bevidsthed om økonomiens indflydelse på den nuværende udformning af tilbud er at finde hos rådgiverne, idet kommunen ” har rykket baren for, hvornår man kan få hjemmestøtte. Altså, serviceniveauet er blevet lavere..” (M3:8). Dette kommer til udtryk gennem, ”Hvis man ud fra en socialfaglig vurdering siger, at der er behov for en større bevilling, så er den svære at få igennem” (M2:20). Her ses, at økonomien har en stor definitionsmagt, som udfordrer og dominerer socialfaglige hensyn, hvilket får betydning for den støtte, som sindslidende modtager.

Økonomiens påvirkning afspejler sig også ved, at borgere ikke kan modtage bostøtte og samtidig være henvist til aktivitetscentre. Dette medfører en kamp i forhold til, hvilke opgaver aktivitetscentre skal og kan varetage. Denne kamp foregår mellem ledelse og rådgivere. En rådgiver illustrerer kampen ved at fortælle om en borger, der både har problemstillinger forankret i hjemmet og med sociale relationer, og derfor er bevilget både bostøtte og aktivitetscenter.

”Og så siger min chef; Hvad hvis jeg siger, at hun ikke skal have begge dele. Så siger jeg; Jamen det er fint, så skal hun bare have massiv støtte. Og det er et dyrere tilbud, end det er at give hende omfattende og kombinere med X (Aktivitetscenter. Red.)”

(M3:10).

Denne rådgiver udfordrer ledelsen, da hun fastholder, at *”...der er en fornuftigt faglig forklaring, fordi de (Tilbuddene. Red.) supplerer hinanden”* (M3:10). Rådgiveren gør her sin position gældende ved at gå ind i kampen med de anerkendte kapitaler bl.a. de sociale og kulturelle gennem socialfaglige argumenter, men også ved at bruge de argumenter, som har værdi i forhold til ledelsens logik. Dette kan betragtes som symbolsk kapital, idet rådgiveren imødekommer *”...kollektive forventninger, der er blevet institueret socialt”* (Bourdieu, 1997:188), hvilket betyder, at der er overensstemmelse mellem ledelsens og rådgiverens opfattelses- og vurderingskategorier (Bourdieu, 1997:188). Indtil videre er denne specifikke kamp vundet af rådgiverne, men hvorvidt det er det faglige argument eller det økonomiske argument, der er afgørende, er uvist.

Opprioritering af aktivitetscentre medfører, at konstruktionen af bostøtteindsatsen bliver mere snæver for både rådgivere og udførere. Rådgiverne har ikke længere mulighed for at bevilge bostøtte, hvis borgers problemstillinger kan løses uden for hjemmet. Herved er bostøttemedarbejdernes praksis i forhold til borgernes sociale kapitaler for en stor del officielt indskrænket til samtale om sociale relationer og begrænset ledsagelse til sociale sammenhænge (U2:23). En udfører eksemplificerer den betydning, det begrænsede handlerum har for hende i forbindelse med en borger, som skal støttes i at handle i nærområdet, som nu er overgivet til aktivitetscentre.

”Så er jeg nødt til at sige; Jamen så må jeg cutte det uanset hvordan og hvorledes. Jeg kan selvfølgelig snakke med rådgiver om det, hvis det er enormt vigtigt for borgeren, men den kan godt være svær at tage, altså få lavet om”

(U4:6).

I citatet tydeliggøres, at udføreren accepterer, at hun kun må fokusere på bestemte elementer af borgernes liv på trods af borgernes behov og egen vurdering, fordi hun oplever det vanskeligt at gøre sin position gældende i forhold til rådgiverne og den institutionelle konstruktion. Dette skal ses sammenhængende med, at rådgiverne er af den over-

bevisning, at udførerne er bedst til at løse de praktiske opgaver i borgernes hjem frem for styrkelse af sociale kompetencer (M3:10). Den citerede udfører går herved ikke ind i kampen om, hvorvidt brugen af aktivitetscentre er hensigtsmæssig, medmindre hun finder det yderst nødvendigt. Dette vidner om, at hun grundet sin dominerede position i denne kamp ledes mod den sikre og legitime orientering (Bourdieu, 1997:67), som er at acceptere rådgivernes vurdering.

Det øgede fokus på aktivitetscentre betyder overordnet, at indholdet i bostøtteindsatsen er blevet fragmenteret, idet der ikke længere skal være det samme fokus på borgerens sociale liv. Den overordnede kamp omkring brug af aktivitetscentre er styret af ledelsen og af rådgiverne i kraft af deres bestillingsopgave. En udfører oplever, at *"det kommer lidt an på rådgiverne, og hvordan de forstår det (Brug af aktivitetscentre. Red.)"* (U2:21). Udførerne besidder som udgangspunkt ikke en position, der gør dem gældende i denne kamp, men de forsøger imidlertid heller ikke at indgå heri. Dette kan undre, da det er deres konstruktionsmuligheder, der påvirkes mest, men det kan hænge sammen med, at de ofte konstruerer i det skjulte, og dermed udøver modmagt gennem deres praksisstrategier. Dette behandles dybdegående i det næste kapitel.

Borgerens sociale liv

Et argument for brug af aktivitetscentre er, at borgerne skal udvikle et netværk, der ikke er knyttet til professionelle aktører. Denne ambition kan ses sammenhængende med de vejledende mål med bostøtte omhandlende selvstændighed og inklusion i samfundet (Vejl. 13 af 15/2 2011). Hvis borgernes bærende relationer er til professionelle, er der skabt et afhængighedsforhold til det sociale hjælpesystem, og målene kan dermed ikke anses for opfyldt.

En myndighedsrådgiver vurderer, at brug af aktivitetscentre er afstedkommet af, at

"...tidligere var der risiko for, at bostøtten var det sociale netværk. Og nu siger man, at det ikke er godt nok for mennesker. Mennesker skal ikke kun have et professionelt netværk"

(M2:10).

Således differentieres borgerens sociale kapital i forhold til at definere en anerkendt form og en ikke anerkendt form for social kapital. Det er dermed ikke ligegyldigt hvilken social kapital, borgerne er i besiddelse af eller opnår. Rådgiverne anser dermed, at det også er af hensyn til borgerne, at denne opgave ikke længere er pålagt udførerne, og antyder således, at de ikke har været gode nok til at styrke netværket uden for den professionelle relation. En udfører siger i opposition til dette argument, at de tidligere havde mulighed for at opbygge et ikke-professionelt netværk for borgeren ved fx at arrangere fællesture, hvilket ikke er en mulighed længere (U1:4, U2:26). En borger bekræfter, at disse ture var med til at skabe netværk mellem borgere (B1:7). Desuden sås der tvivl om, hvorvidt aktivitetscentre kan opbygge et ikke-professionelt netværk, fordi *”...hvis du henviser til X (Aktivitetscentre. Red.), så er det jo et professionelt netværk, du bygger op der”* (U1:19). Denne forestilling bakkes op af borgerne, som forklarer, at det er de professionelle, de søger kontakt med i aktivitetscentre, fordi de oplever, at de andre borgere er for dårlige (B1:6, B2:10), og fordi det er de professionelle, der kan give dem den nødvendige støtte. En borger fortæller, at *”...det er noget af det, der bærer det for mig”* (B2:3), og henviser til en ugentlig samtale med en professionel i et aktivitetscenter. Borgeren antyder her, at ligesindede borgere ikke i tilstrækkelig grad kan udbygge og vedligeholde den ønskede kapitalmængde.

At borgerne søger de professionelle, kan være sammenhængende med, at

”...de (Andre sindslidende i aktivitetscentret. Red.) har jo ligeså store problemer med at være i relationer. Så der skal måske arbejdes ekstra hårdt på, at de selv kan fastholde det. Fordi begge parter har svært ved at fastholde”

(M3:25).

Dette citat fremhæver, at det ofte er nødvendigt at støtte borgerne i at opbygge den sociale kompetence, da deres tendens til isolation ikke udelukkende hænger sammen med manglende sociale tilbud, men i høj grad også sammen med deres evner til at indgå i sociale relationer. Det kræver en vedvarende indsats at udbygge og vedligeholde den sociale kapital (Wilken, 2011:62). Denne dimension synes fraværende i opprioriteringen af aktivitetscentre.

Fra politisk side er opmærksomheden på de sociale kompetencer udadtil sikret ved at videregive opgaven til aktivitetscentre. Derfor er det ikke tydeligt for enhver, at borgernes sociale liv er udfordret. Vores empiri peger på, at en del borgere ikke er i stand til

at profitere af denne mulighed bl.a. fordi mange lider af angst, og ikke selvstændigt kan opsøge hjælpen (M1:4, M2:3, U3, B2:10). Det er derfor de stærkeste borgere, der har glæde af aktivitetscentre, mens andre har svære vilkår. De som rammes, er især dem,

”...der ikke rigtig kan rumme det der med at komme ind og så være i et hus, hvor der er så mange mennesker. Det kan være utrolig angstprovokerende for dem. Det kan gøre at, bare tanken om, at du skal ind et sted, hvor du ikke ved, hvor mange mennesker, der er.

Så er det lidt nemmere bare at blive hjemme”

(U1:5).

Citatet vidner om, at sindslidende ofte er sårbare mennesker, der har svært ved at begå sig i større sociale sammenhænge. Dette er almenkendt og en af de store udfordringer i arbejdet med sindslidende; at balancere mellem den sindslidendes ønske om at være i fred samtidig med viden om, at netværk kan forbedre livskvalitet og håndtering af de psykiske vanskeligheder. Det netværk sindslidende kan profitere af, skal være overskueligt (Andersen, 1994:28, Bømler, 2000:83), hvor aktivitetscentre er kendetegnet ved det modsatte. Derfor kan øget brug af aktivitetscentre have store konsekvenser for de borgere, der ikke besidder en tilstrækkelig kapitalmængde. For de svage borgere, kan en henvisning til et aktivitetscenter frem for bostøtte betyde, at de mister den eneste sociale kontakt, de har (U2:25), fordi de ikke evner at benytte aktivitetscentre. Dette må betragtes som en vidtgående konsekvens af konstruktionen, som strider mod intentionen om selvstændighed som følge af, at kapitaler modsat intentionen svækkes. Således bliver det tydeligt, at den institutionelle konstruktion kræver større sociale kompetencer af borgerne, for at de kan udvikle sociale kompetencer.

Borgerne oplever, at mange sindslidende isolerer sig, og derfor ikke benytter aktivitetscentre, men at de personligt som ressourcestærke betragter aktivitetscentre som en god mulighed for at styrke deres sociale liv og undgå at isolere sig i hjemmet (B1:6, B2:9). Sammenholdt med borgernes udtalelser om, at de opsøger de professionelle i aktivitetscentre frem for andre borgere, illustrerer dette, at borgerne definerer netværk anderledes end den institutionelle konstruktion.

Ovenstående vidner om, at konstruktionen af aktivitetscentre kan have alvorlige konsekvenser for især de svageste borgere og deres sociale kapital, da de risikerer at isolere

sig. For borgere med en vis mængde social kapital kan aktivitetscentre være givtige og udviklende.

Stigmatisering

Konsekvenserne for de svage borgere er sammenhængende med stigmatisering. Stigmatisering er ofte noget, de sindslidende skal forholde sig til i kraft af deres sindslidelse og den afvigende adfærd eller udseende, som sindslidelsen på forskellig vis kan medføre, da dette strider mod samfundets normer, og der reageres derfor herpå (Jacobsen et al., 2010:9). Stigmatisering består gerne af effektive, men ofte utilsigtede former for diskrimination, der begrænser den stigmatiseredes udfoldelsesmuligheder (Goffman, 2009:47).

Denne proces kan identificeres i forbindelse med aktivitetscentre, hvor intentionen er at skabe mulighed for socialt samvær og aktiviteter for at forbedre borgernes sociale kapital. Der kan imidlertid identificeres den modsatte effekt. Flere udtrykker, at det i sig selv kan være stigmatiserende at modtage bostøtte, men denne oplevelse af stigmatisering forstærkes ved at skulle benytte aktivitetscentre (U2:22, M4:13). Borgerne kæmper med stigmatisering i form af en personlig skam, da de ved, at de ikke er som alle andre, i andres øjne (Goffman, 2009:48). Denne skam kan være en del af forklaringen på, at mange sindslidende isolerer sig i hjemmet og undgår en eventuel stigmatisering (Goffman, 2009:54). Ligesom Goffman forstår udførerne, at isolationen er det foretrukne alternativ, og at en del borgere ikke ønsker at færdes ude (U1:15, U2:22).

Denne håndtering vanskeliggør brug af aktivitetscentre, da en del borgere oplever, at dette kompromitterer den identitet, de oplever og ønsker (M4:13, U2:22). At blive væk fra offentlige sammenhænge er borgernes måde at håndtere det potentielle stigma (Goffman, 2009:54). En udfører oplever, at det betyder meget for borgerne, at de kan have en identitet, der ikke kun er som psykisk syg. Hun beskriver, at hele processen med at komme hjemmefra og nå hen i aktivitetscentre kan være vanskelig, for *"hvis man går hjemmefra og går derhen, så bliver det på en måde som om, at man cementerer, at man er mere psykisk syg, end man er andet"* (U1:22). Ud fra denne betragtning er det problematisk for en del borgere, at de skal have deres sociale kapital støttet i aktivitetscentre frem for i hjemmet, da dette øger følelsen af stigmatisering, og derfor i stedet modarbejder udvikling af social kapital.

Ambitionen er at skabe en ramme, hvor de sindslidende kan møde ligesindede, og derved spejle sig i hinanden (M3:8), men i stedet opleves det for nogle borgere, som at udstille sig som en, der ikke kan selv (U2:26) samtidig med, at de føler sig mere syge, når de er omgivet af mennesker, der er syge ligesom dem selv (M4:13, B2:11). Denne oplevelse bekræfter en borger, og hun håndterer det ved at *"komme meget sammen med raskе mennesker. Det, synes jeg, er vigtigt for mig (...) Jeg ville være ked af, hvis jeg kun havde syge at være sammen med"* (B2:11). Dette vidner om, at aktivitetscentre ikke er tilstrækkelige til at imødekomme borgernes konstruktion af netværk. At undgå aktivitetscentre kan være et forsøg på at undgå social interaktion, der kan understøtte en internalisering af en devalueret selvforståelse.

Opprioritering af aktivitetscentre dekonstruerer målgruppen for bostøtte, da borgernes behov for social kapital skal ensrettes til, at kunne opfyldes inden for et standardiseret tilbud, hvor der er mindre risiko for, at netværket består af professionelle. Borgernes konstruktion af netværk modarbejder intentionerne om, at aktivitetscentre skal medføre et ligesindet netværk og derigennem øge borgernes selvstændighed. Men da borgerne opsøger de professionelle trods andre muligheder tydeliggøres det, at den professionelle støtte er afgørende for dem, for at de kan leve et så selvstændigt liv som muligt.

Venteliste

Feltets brug af venteliste til at modtage bostøtte i eget hjem kan betragtes som et styringsredskab, der ligesom VUM og aktivitetscentre har betydning for konstruktionen af bostøtteindsatsen. Etablering af aktivitetscentre og venteliste er ifølge vores informanter et forsøg på *"at holde nogen fra døren"* (M3:27) i form af at mindske tilgangen til bostøtte. Ventelisten kan dermed ses som et resultat af den økonomiske prioritering på feltet, som sigter mod minimal brug af økonomiske ressourcer, hvorfor kun presserende bevillinger godkendes af ledelsen, og sættes i gang. Dette betyder, at ledelsen kontrollerer tilgangen af borgere til bostøtte, og dermed er dominerende i forhold til konstruktionen af indsatsens målgruppe og dermed også for indholdet. Ventelisten har eksisteret knap et år, og omfatter både nye bevillinger og bevillinger, der skal sættes op i tid.

Ventelister påvirker aktørerne på forskellig vis. Da venteliste medfører, at den bevilgede bostøtte ikke udføres i praksis, får udførerne ikke legitimt mulighed for at medvirke i konstruktionen af de bevilgede indsatser. En udfører synliggør denne udfordring,

”... ventelister, dem mærker vi rigtig meget i den her tid. Fordi vi ved, der sidder folk derude, der har siddet på den venteliste længe (...) Jeg synes, det er et irriterende redskab at have, og det er noget, der er styret oppefra. Og igen, så er det jo økonomien, der bestemmer”

(U1:20).

Udførerne er frustrerede over, at økonomien dominerer borgerhensyn, da de mener, at det kan have store konsekvenser for borgerne ikke at modtage den støtte, de er vurderet at have behov for (U1:20). Økonomi kan dermed betragtes som heterodoksi mod udførernes professionshabitus, hvor borgerhensynet i kraft af deres position tæt på borgeren er det dominerende. Når behov og bevilling ikke stemmer overens, imødekommer udførerne dette ved at være fleksible i deres tidsforbrug hos de enkelte borgere (U4:6, Feltnote 1). Udførerne søger derved i praksis at kompensere for nogle af de konsekvenser, som den institutionelle konstruktion kan have.

Rådgiverne oplever ligeledes, at venteliste er en faglig udfordring, men de oplever også, at den kan have positive konsekvenser. Flere af rådgiverne synes påvirket af ledelsens konstruktioner af, at det ikke har store konsekvenser for borgerne at vente på bostøtte i op til et år (M2:24, M3:16). Eksempelvis udtaler en rådgiver,

”...det, der har interesseret min ledelse lidt, det er, at vi får så forholdsvis få henvendelser på de borgere, der står på ventelisten. Så tænker man lidt; Nå ja, men hvor slemt ser det så ud, når de rent faktisk klarer sig uden støtte. Og det er der, hvor vi også er blevet tvunget til at kigge lidt mere skarpt på dem, som vi rent faktisk bevilger støtte. Fordi hvis tingene egentlig kører uden”

(M3:16).

Citatet antyder en mistro til borgerne og deres egentlige behov, hvor det antages, at borgerne bevidst eller ubevidst har givet et misvisende indtryk i bevillingssituationen. Der antydes samtidig en vis mistillid til rådgivernes vurderingsevne. Rådgiverne føler sig

derfor i højere grad berettiget til at gå tættere på borgerne i samtalen for at komme bag den umiddelbare konstruktion af behov. Oplevelsen af, at borgernes støttebehov forsvinder, mens de står på venteliste, retfærdiggør brugen af venteliste blandt rådgivere og ledelse, og der skabes derfor en vis mistillid i forhold til, at behovene må være mindre, end først antaget. Der synes ikke at være forståelse for den mulighed, at borgerne undlader at henvende sig, fordi de accepterer autoriteternes vurderinger, og ikke besidder en magtfuld position. Den førnævnte mistillid antydes også i følgende citat.

”Hvis man siger, at man har lavet en socialfaglig vurdering, at de skal have bostøtte, så viser det sig, at det har de egentlig ikke behov for alligevel. Så er det da lidt tankevækkende. Er det os, der fremelsker et behov? Eller er det nogle andre fx behandlingspsykiatrien, der fremelsker et behov og siger, at vedkommende skal have § 85 støtte?”

(M2:25).

Dette citat stiller spørgsmålstejn ved de konstruktioner af borgerens behov, der opstår i forskellige sammenhænge, og dette giver rådgiverne belæg for at rekonstruere.

De to foregående citater har et paradoksalt islæt, idet rådgiverne både undergraver egen faglig vurdering, og undervurderer hvilken indsats, det ofte kræver af borgeren eller borgerens netværk at henvende sig for hjælp. Denne ignorering eller manglende forståelse for borgernes behov kan medføre, at de værger sig ved at henvende sig for støtte (U1:15). Dette kan betyde, at der ikke sker udvikling mod selvstændighed som følge af isolation.

Der kan argumenteres for, at rådgiverne overser, at det er en sårbar målgruppe, der typisk har oplevet mange svigt, og som har vanskeligt ved at stille krav på egne vegne (Egelund & Hillgaard, 1993:230). Rådgiverne udtaler i stedet, at borgerne tager det pænt, når de henvises til venteliste (M4:21). Dette kan indikere en symbolsk vold, hvor borgere og rådgivere accepterer vilkårene som naturgivne, og derfor ikke gør modstand.

Der er generelt mere fokus på den betydning, ventelisten har for systemet end for borgerne. Myndighedsrådgivernes konstruktion af venteliste indikerer, at der er en vis ortodoksi om, at venteliste er acceptabel, så længe behovene ikke er direkte uforsvarlige at ignorere eller vurderes at blive dyrere for kommunen i sidste ende. Således anerkendes kun de mest presserende behov. Dette medfører, at rådgiverne skal være gode til at argumentere (M3:18, M1:19), hvis en bevilling skal godkendes af ledelsen, hvilket for-

drer, at rådgiverne har en udviklet kapitalmængde og en sans for spillet, der gør dem i stand til at anvende de argumenter, der betragtes som legitime hos ledelsen. Denne sans for spillet opstår, når ”...der hersker en ontologisk overensstemmelse mellem de mentale og de objektive strukturer i den sociale verden” (Bourdieu, 1997:152). Denne illusio kommer tydeligere til udtryk i det kommende kapitel, som uddyber aktøernes praksisstrategier.

Udover at ventelisten er faglig udfordrende for de professionelle, er den også uensigtsmæssig brug af ressourcer, både menneskelige og materielle, fordi bevillingerne sandsynligvis skal revideres, når ventelisten bringes til ophør, da individers behov naturligt ændrer sig over tid. Rådgivernes praksis kan derfor få et overfladisk islæt, hvor udredningen gennemføres mindre kvalificeret, fordi arbejdet kan synes nytteløst, da det ikke føres ud i praksis. Deres praksis får således karakter af en proforma konstruktion. Det kan desuden diskuteres, hvorvidt borgerens retssikkerhed anerkendes, idet borgerne vurderes at have behov for støtte, men der kan alligevel gå op til et år, før de reelt modtager støtten. Hermed er der risiko for at modarbejde borgerens opnåelse af selvstændighed, idet det risikeres, at borgernes funktionsniveau forværres, mens de står på venteliste (M4:23). Det kan formodes, at vejen mod selvstændighed og uafhængighed af det sociale hjælpesystem gøres længere end nødvendigt. Derfor kan brug af venteliste isoleret set udfordre Helhedsplanens intentioner.

Brugen af venteliste tydeliggør, at rådgiverne frasiger sig ansvaret for det sociale arbejde, undergraver egen socialfaglighed og bevillinger eller indtager en mere kynisk og mistroisk rolle over for borgerne, hvor de ikke anerkendes. Herved underkendes den selvstændighed, som borgeren udviser gennem VUM. Hvorvidt det er venteliste som redskab, der medfører disse strategier eller blot synliggør dem, har vi ikke belæg for at vurdere. Ventelisten er imidlertid et styringsredskab, som rådgiverne et pålagt at anvende, og ledelsen har dermed en afgørende rolle i forhold til konstruktionen af bostøtteindsatsen og målgruppen, da ledelsen skal godkende en iværksættelse af bostøtte. At rådgiverne skal i kontakt med ledelsen hver gang en iværksættelse ønskes, giver ledelsen god mulighed for at præge rådgivernes fremtidige konstruktioner.

Delkonklusion

På baggrund af kapitlet kan det konkluderes, at den institutionelle og legitime konstruktion bestående af VUM, aktivitetscentre og venteliste ikke ubetinget styrker borgernes udvikling mod selvstændighed. Disse delkonstruktioner hæmmer og fremmer på forskellig vis udvikling af borgernes selvstændighed.

VUM anses for værende den legitime måde, hvorpå en helhedsorienteret bostøtteindsats, der fremmer selvstændighed, opnås. Rådgiverne er overvejende enige, men oplever, at deres IT system og brug af kategorier modarbejder helhedssynet og borgernes individualitet. Brugen af venteliste modarbejder endvidere den borgerinddragelse, der fremhæves i VUM, idet ventelisten underkender borgerens behov, motivation og selvstændighed, som vedkommende har italesat og udvist i udredningsprocessen. Ventelisten er dermed en modarbejdende konstruktion i forhold til VUM og borgerens selvstændighed.

Aktivitetscentre opprioriteres med henvisning til, at borgernes mulighed for at opbygge ikke-professionelt netværk og blive mere selvstændige styrkes herigennem. Opprioriteringen opleves også foranlediget af økonomisk tænkning, da borgere som udgangspunkt henvises hertil. Dette på trods af at ikke alle borgere har de nødvendige ressourcer, herunder særlig sociale kapitaler, til at profitere af aktivitetscentre, hvorfor hensigten med disse ikke opfyldes. I stedet er der risiko for, at borgerne stigmatiseres, og opnår mindre selvstændighed end der var muligt tidligere. Desuden viser borgernes brug af aktivitetscentre, at de opsøger de professionelle frem for andre borgere.

Det kræver imidlertid en vis kapitalmængde at udfordre den institutionelle konstruktion, hvorfor de professionelle aktører pga. deres *illudisio* umiddelbart tilslutter sig ledelsens logik.

Kapitel 6 – Frontlinjekonstruktion

Vi vil i dette kapitel beskæftige os nærmere med, hvordan de institutionelle rammer i den undersøgte kommune praktiseres i mødet med borgerne herunder kampe, som den institutionelle konstruktion afføder. I forhold til forrige kapitel hvor borgernes synlighed er centreret omkring de konsekvenser, den institutionelle konstruktion kan medføre, vil borgerne i dette kapitel være mere fremtrædende, idet de her besidder en mere direkte rolle i konstruktionen af bostøtteindsatsen som resultat af deres interaktion med de professionelle.

I forlængelse af forrige kapitel vil vi fordybe os i, hvordan mål, som resultat af VUM, kan fungere som styringsredskab i praksis, hvordan udvikling mod selvstændighed opnås i mødet, samt hvordan aktørernes nye roller på feltet håndteres. I sammenhæng hermed vil vi fokusere på de konsekvenser, som kampene og konstruktionerne kan have for borgernes selvstændighed.

Mål som styringsredskab

På bostøttefeltet eksisterer der kampe om hvilken rolle, mål skal spille, herunder hvilket redskab mål kan være i konstruktionen af bostøtteindsatsen i forhold til hvor præcist og dækkende, de kan opstilles.

Som tidligere påpeget, kan fokuset på præcist definerede mål give udfordringer særligt mellem feltets professionelle aktører, fordi *”...dengang var det måske også bare lidt nemmere at blive enige om tingene”* (M3:17). Der henvises til, at målene før Helhedsplanen var generelle og overordnede, og derfor ikke gav anledning til større uenigheder. En anden rådgiver oplever, at

”...det er en udfordring for udførerne, at opgaverne er bestemt på forhånd. De har ikke så frit spil, som de havde tidligere. (...) ...bostøttemedarbejderne har tidligere haft en tendens til af et rigtig godt hjerte, at ville støtte folk med så mange ting som muligt. Jeg oplever, det kan være svært for nogen af dem at sige: Det er det her. Det er også en udfordring for myndighed at sige: Det er sådan her”

(M2:17).

Første del af citatet vidner om, at de opstillede udviklingsmål betinger udførernes handlerum, og dermed deres muligheder for at konstruere udenom disse. Derudover antydes

det, at det generelt er udfordrende for de professionelle at arbejde med mål, idet de skal begrænse deres fokus til få klare mål i modsætning til tidligere. Udfordringerne kan bestå i, at der ikke altid er enighed omkring indholdet og antallet af mål, der skal nås inden for den bevilgede tidsramme (M1:13, U1:2, U2:8). Udførerne oplever, at rådgiverne opstiller urealistiske mål, hvilket medfører, at udførerne finder det nødvendigt at fravige eller prioritere mellem de opstillede mål for at opnå mening og sammenhæng i forhold til indsatsens mål og tidshorisont, samt borgerens motivation for udvikling.

Rådgiverne bekræfter, at det er vanskeligt at opstille præcise mål, fordi der oftest, er ”...*rigtig mange opgaver, der skal løses foruden de to-tre mål, vi opstiller for borgeren*” (M3:6). Rådgiveren giver hermed udtryk for, at det er yderst svært at indfange kompleksiteten inden for de udstukne rammer. Dette vidner om, at det er udfordrende for rådgiverne at lave en simpel konstruktion af borgerens behov. Rådgivernes oplevelse er interessant, da VUM netop har til formål at sikre en helhedsorienteret indsats, men det lader til, at intentionen om to til tre mål modarbejder helhedssynet i indsatsen.

Kompleksiteten øges yderligere ved, at målene skal opstilles i overensstemmelse med såvel borgerens som samfundets normer og ønsker, med henblik på, at de nødvendige kapitaler udvikles hos borgerne, så disse kan begå sig i samfundet på lige fod med samfundets øvrige borgere.

Idet de professionelle og borgerne ofte besidder væsensforskellige former for habitus, og derfor handler og tænker ud fra forskellige normer, er der risiko for uoverensstemmelser i forhold til, hvad der er de vigtigste mål for indsatsen. Et eksempel er, at en borger ønsker at skabe sociale relationer, hvorfor han udviser motivation for dette, men rådgiveren påtaler, at for at dette kan nås, er det måske nødvendigt, at borgeren går hyppigere i bad, men dette ser borgeren ikke som nødvendigt (M3:6). Eksemplet viser, at det kan være vanskeligt at definere mål, som tilgodeser begge aktørers synspunkter, men borgerens motivation vægtes ud fra den betragtning, at forandringer initieres ”...*for sin egen skyld og ikke fordi der er en eller anden, der siger, at man skal*” (M3:6). Samtidig med at der ideelt skal tages udgangspunkt i borgerens motivation for udvikling, skal udviklingen være af en sådan karakter, at borgeren kommer til at skille sig mindre ud i forhold til samfundets doxa. En rådgiver forklarer, at der i bostøtteindsatsen er

”...noget adfærdsregulering. Det er der jo, når man siger, at vi skal tilrettelægge tingene læringsorienteret. Så det er jo et forsøg på at få dem til at leve deres liv sådan, at de passer ind”

(M3:21).

Dette citat indikerer, at indsatsen nærmere er for samfundets skyld end for borgerens, hvorfor indsatsen omhandler normalisering og tilpasning til samfundet. Det antyder samtidig, at rådgiverne skal opstille mål, der på sigt kan fremme borgerens muligheder for at leve i overensstemmelse med samfundets præmisser. Dette hensyn kan også være til borgeren i forhold til at mindske risikoen for borgerens oplevelse af stigmatisering. Der kan derfor stilles spørgsmålstejn ved, om det er borgerens eller samfundets normer, der vejer tungest, og for hvis skyld en tilpasning skal finde sted. Denne kamp mellem samfundets forventninger og borgers normer, står de professionelle midt i, som repræsentanter for systemet. De har vanskelige arbejdsvilkår, da de skal arbejde mod selvstændighed hos borgerne, som typisk betyder, at borgerne skal klare sig selv uafhængig af systemet, men det skal samtidig være med udgangspunkt i borgers motivation, normer og behov. Disse er ikke altid samstemmende, hvilket udførerne også oplever

”Jeg synes måske ikke, at vedkommende er i stand til at klare sig helt på egen hånd hverken i sin bolig eller i forhold til kost eller i forhold til det sociale liv. Men hvis vedkommende har en oplevelse af at klare sig, så er det jo det”

(U2,1:12).

Hun tillægger her borgernes normer og behov størst betydning, hvilket vi også oplever praktiseres.

”Udføreren påpeger over for borgeren, at et minimum af kost og motion er nødvendigt for at kunne fungere i hverdagen, og hun forsøger at hjælpe borgeren med at praktisere dette. Borgeren afviser forslaget om indkøb i fællesskab, hvilket udføreren uden videre accepterer”

(Feltnote 1).

De foregående citater illustrerer en modstilling mellem de hensyn, som rådgiver og udfører har en tendens til at vægtlægge i forhold til, om det er samfundets eller borgernes

normer, der styrer. Udførerne synes at tage mere udgangspunkt i borgernes normer og motivation, end tilfældet er hos rådgiverne. Dette kan hænge sammen med deres forskellige placeringer i organisationen. En velkendt udfordring for myndighedsarbejde er at få borgeren og borgerens behov til at passe ind i det sociale arbejdes målsætninger og kategorier (Järvinen & Mik-Meyer, 2003:12), for at der kan arbejdes videre med borgerens problematikker.

Samme modstilling mellem borger- og samfundshensyn er at finde i den del af Vejledningen til SEL, som vi har trukket frem i problemfeltet. Her står, at den enkelte skal kunne *"leve et liv på egne præmisser"*, som kan henvise til, at det er borgerens normer, der er styrende. Samtidig står der, at den enkelte skal kunne *"leve et så selvstændigt liv som muligt"*, hvilket er koblet op på samfundets indretning og forventninger, da det er i forhold hertil, at selvstændighed vurderes.

Ovenstående vidner om, at det er vanskeligt at opstille præcise mål, som kan bruges som styringsredskaber for indsatsen. Derfor er det muligt at revidere målene undervejs i processen (M3:11). Konstruktionerne i de enkelte sager må derfor siges at ske løbende. Den del af vores empiri, som er indhentet hos de professionelle peger på, at rådgivere, udførere og borgere bruger hinanden en del i forbindelse med konstruktionen af mål og indsats, men gennem borgerne får vi et andet indtryk, særligt af deres samspil med rådgiverne (B1:11, B2:8, B3).

Flere af borgerne oplever ikke, at de spiller en betydelig rolle ved opfølgingsmøder, hvor opstillede mål vurderes og eventuelt revideres. Udfaldet af disse opfølgingsmøder opleves som uden for borgerens indflydelse, og som bestemt af rådgiveren. De har kun mødt rådgiveren enkelte gange, og opfatter denne som styret af økonomiske overvejelser (B1:10, B2:8, B3). En borger oplever, at formålet med opfølgninger er, at det bliver muligt at styre økonomien og han *"har det ikke så godt, når vi skal lave dem, det vil jeg godt indrømme"* (B1:10). Oplevelse af ubehag i forhold til opfølgninger deles af de fleste borgere, og er typisk knyttet til uvisheden om, hvorvidt de kan beholde støtten, fordi de er bevidste om, at støtten ikke er en livslang foranstaltning (B1:14, B3). Dette vidner om, at dele af Helhedsplanen er nået ud til borgerne.

Centralt i borgernes usikkerhed er, at de mangler kendskab til deres rådgiver og dennes rolle samt egne rettigheder (B1:14, B3). En borger illustrerer dette forhold i forbindelse med sit seneste opfølgingsmøde

”Jeg havde svært ved at nævne nogle ting med det samme, som jeg har brug for hjælp til. Jeg ved heller ikke helt, hvad jeg kan ønske hjælp til. Og de fortæller nok heller ikke alle de muligheder, der er”

(B3).

Borgeren oplever, at det er vanskeligt at udtrykke sine behov, fordi hun ikke kender mulighederne. Dette manglende kendskab kan underminere borgernes position i forbindelse med fastsættelse af mål, idet det er svært at gøre sig gældende, når mulighederne i forhold til, hvad der kan forhandles om og med, er ukendte. Det er jf. Goffman nødvendigt at observere og analysere den konkrete situation, for at kunne vælge den optimale strategi mellem flere handlingsalternativer (Jacobsen & Kristiansen, 2002:107). Hvis ikke mulighederne i situationen synliggøres, er der risiko for, at borgerne tilpasser sine behov ud fra, hvad der opleves som muligt frem for deres reelle behov.

Borgernes position er stærkere i forbindelse med forberedelse af disse opfølgingsmøder, hvor borgerne generelt oplever at blive inddraget af deres bostøttemedarbejdere, men dette indebærer alligevel ubehag. En af borgerne har en følelse af, at der skrives mere om ham end sammen med ham. Eksempelvis oplever han sig misforstået, da bostøttemedarbejderen i opfølgingsnotatet beskriver ham som voldelig, fordi han ikke ser sig selv sådan. Han ser i stedet sig selv, som en mand med aggressive impulser (B1:11). Denne forskellighed i beskrivelsen vidner om, at det i forbindelse med opfølgingsmøder synliggøres, hvis der er diskrepans mellem borgerens tilsyneladende og faktiske sociale identitet, fordi bostøttemedarbejderens forståelser af borgerne skriftliggøres. Dette kan være med til at forklare det ubehag, som opleves i forbindelse med opfølgingsmøder, fordi en sådan diskrepans undergraver ens sociale identitet, da denne ikke kan opretholdes (Goffman, 2009:60). Følelsen af ubehag kan desuden være sammenhængende med, at sindslidende qua deres sindslidelse ofte er utrygge ved, at der skrives om dem (U3).

Samarbejde mellem de professionelle

Ovenstående vidner om, at et godt samarbejde er nødvendigt, men også vanskeligt i forhold til om mål kan opstilles, og anvendes som styringsredskab. Kravet om specifikke mål og kortere tidshorisonter har således både negative og positive konsekvenser. Der

skabes fx en større grad af sammenhæng på feltet, idet de præcise mål kan minimere konflikter mellem rådgiver og udfører, fordi

”...så kommer det ikke så meget til at handle om, om jeg sidder og tænker; Jamen den hjemmestøtte laver jo ikke en skid, når han ikke kan fortælle mig, hvad der er sket siden sidst. Fordi her har vi faktisk noget, som vi kan holde hinanden op på”

(M3:13).

Citatet signalerer, at rådgiverne har været mistroiske over for, hvad udførerne bruger deres arbejdstid på. Denne mistro har bl.a. omhandlet ”hyggesnak og kaffedrikkeri” under støttebesøg (U2:16, M3:2), men efter der er kommet fokus på indholdet i indsatsen gennem opstillede mål, har rådgiverne ikke længere det samme belæg for at beskyldte udførerne for ikke at opfylde deres forpligtigelser.

Udførerne oplever ligeledes, at det kan være nemmere at udfylde deres forpligtigelser, fordi præcise mål kan være gavnlige i forhold til et klart arbejdsfokus, fordi *”...så kommer der ikke alle mulige andre svinkeærinder”* (U1:5). Målene kan endvidere være en garanti for, at borgerne får det, de har behov for, fordi de som udgangspunkt har været med til at opstille dem (M3:13, U1:5). En rådgiver giver i overensstemmelse med ovenstående udtryk for, at fokuset på mål er med til *”...at holde dem (Udførerne. Red.) oppe på, og borgeren oppe på; hvad er det, der virker, hvad er det, der ikke virker”* (M4:12). Hun fastslår her, at målene forpligter alle parter til at arbejde frem mod udvikling, hvorfor de i nogle sammenhænge kan ses som et effektivt styringsredskab.

En konsekvens af den institutionelle konstruktion er dermed, at vilkårene for de professionelle samarbejde styrkes i forhold til viden om og tiltro til hinandens arbejdsindsats, mens samarbejdet kompliceres i forhold til at blive enige om, hvad de få mål præcist skal indeholde og hvor hurtigt, de skal nås. Der er med andre ord ikke ens konstruktioner af, hvad der defineres som specifikke, målbare, accepterede, realistiske og tidsbestemte mål.

Centralt heri kan vi identificere en kamp, der bunder i generationsforskelle. Ifølge udførerne, er den generelle gode forståelse, de møder fra rådgiverne primært tilknyttet de erfarne rådgivere. Flere af udførerne giver udtryk for, at det kan være vanskeligt at samarbejde med de yngre og nyuddannede rådgivere, fordi udførerne her oplever en mindre forståelse for deres arbejde, for systemet og generelt for målgruppen end hos de ældre

og mere garvede rådgivere. Det opleves, at de i kraft af deres erfaring kan afvige fra de udstukne retningslinjer med viden om, at det er en investering, der betaler sig i sidste ende (U1:9, U3). Udførerne giver udtryk for, at deres *argumenter skal være i orden* over for de yngre rådgivere, hvis støtten skal forlænges (U1:10). Dette hænger sammen med, at de unge ”...*kører jo lige efter bogen, og der skal spares. Så...*” (U1:14). Her antydes det, at de yngre rådgivere i høj grad lader sig styre af ledelsens logikker, selvom de i kraft af deres nye indtræden på feltet som udgangspunkt medbringer udfordrende elementer, men disse synes at blive overskygget af deres ønske om at passe ind på feltet. Desuden tror udføreren ikke, at de nye rådgivere har ”...*det der menneskelige aspekt helt med inde over endnu, og ikke ved, hvad det egentlig vil sige at arbejde med sindslidende*” (U1:9). Her tydeliggør hun, hvor vigtig rådgivernes kapital og professionshabitus er i forhold til den støtte, som borgeren modtager. Hun påpeger, at

”...*hvis man (Som udfører. Red.) var rigtig grov, kunne man bare vælge og sige; Jamen okay, så er jeg bare ligeglad. Men vi ved jo, at det rammer vores borgere i den sidste ende. Og så får du ikke ret meget udvikling*”

(U1:10).

Citatet antyder, at udføreren vælger at gå ind i denne kamp med sin viden og erfaring for at argumentere for borgernes behov. Det fremhæves, at det er vanskeligt at samarbejde med rådgivere, som ikke er villige til at afvige fra ledelsens retningslinjer. Udførerne ser ikke, at det er tilstrækkeligt at efterleve disse retningslinjer, da praksis er mere kompleks end retningslinjerne kan indfange. Denne opfattelse signalerer en vis heterodoksi fra udførerne.

Heterodoksien og erfaringens betydning kommer også tydeligt til udtryk hos en anden udfører i udtalelsen ”...*jeg tror nok, jeg har været så mange år i faget, at jeg gør det, jeg finder relevant*” (U2:14), hvorfor hun vægtlægger sin professionshabitus, som er udviklet gennem mange år på feltet. Denne praksisstrategi og modmagt mod rammerne, der her udtrykkes, forklares af en anden udfører med, at ”...*det nogle gange er lidt svært at lære en gammel hund nye tricks*” (U1:3). Dette vidner om, at habitus ikke uden videre ændres. Det kræver en forholdsvist konstant påvirkning eller længerevarende ophold under de nye betingelser (Bourdieu & Wacquant, 1996:118), hvilket kan forklare, hvorfor det kan være svært at implementere nye tiltag på et felt. Denne generations-

kamp kan skyldes, at forskellige habitusformer sættes op mod hinanden (Prieur, 2006:44), som følge af forskellige tiders logikker.

Udførerne oplever således, at udvikling af borgernes selvstændighed har bedre betingelser i samarbejde med de erfarne rådgivere, som kan vægte individuelle hensyn.

Balancen mellem standardisering, kategorisering og individualitet er central i denne kamp om, hvorvidt mål kan opstilles, så de understøtter udvikling af borgernes selvstændighed. Mål kan fungere som styringsredskab i de situationer, hvor de modsvarer borgernes ønsker og behov, idet udførere eller borgere ikke har anledning til at fravige de opstillede mål. Det er dog vanskeligt at konstruere mål, som modsvarer borgernes behov, fordi borgernes deltagelse er svingende samtidig med at samfundets og systemets indretning, forventninger og økonomi spiller en rolle. Heri ligger også, at borgernes behov skal rummes inden for to-tre mål samt de samarbejdsvanskeligheder, der er mellem de professionelle.

Opnåelse af selvstændighed

Vi vil i dette afsnit beskæftige os nærmere med de professionelles tilgang og praksisstrategier i forhold til at opnå udvikling af selvstændighed hos borgerne. Dette afsnit bygger videre på det forrige afsnit om mål som styringsredskab, men dette afsnit fokuserer på andre måder end gennem mål, hvorpå udvikling af selvstændighed søges opnået.

Da arbejdsdelingen mellem rådgivere og udførere er klar og anerkendt, fokuserer rådgiverne som udgangspunkt ikke på metoden, hvormed borgernes problematikker løses. Flere af udførerne gør også opmærksom på, at deres metodefrihed er altafgørende (U1:13, U2,1:1), hvorfor der blandt udførerne er ortodoksi omkring dette. Metodefrihed er i høj grad et element, udførerne forsvare, og står sammen om. En af udførerne udtaler ”...den dag, de begynder at pille ved vores metoder og fratager os metodefriheden, så arbejder jeg ikke på det her område længere” (U1:13). At metodefrihed er afgørende for udførernes interesse i at deltage på feltet, afspejler deres illusio. Eftersom udførerne finder det vigtigt at nævne metodefrihed, signaleres, at de nye retningslinjer på feltet truer denne frihed. Dette hænger sammen med, at retningslinjerne påpeger, at støttende samtaler og struktur i hverdagen ikke længere skal være de bærende opgaver.

Relation som metode

Et andet af udførernes kernelementer, som Helhedsplanen har sat fokus på, er deres relation til borgerne. På feltet eksisterer der grundlæggende enighed om, at relationer mellem borger og professionel er vigtige i forhold til at opnå målet. Alligevel eksisterer der visse kampe i forhold til hvilken rolle, relationer skal spille.

Udførerne er meget klare i deres udmeldinger om, at relationer er altafgørende, mens myndighedsrådgiverne er mere vævende i deres udtalelser. Rådgiverne anerkender langt hen ad vejen relationers betydning, men de er samtidig pressede fra politisk side som følge af at den logik, der ligger i resultatbaseret styring, hvor relationer ikke er det afgørende. Udførerne lader ikke til at tage det politiske pres til sig i samme grad som rådgiverne. Denne uenighed medfører kampe på flere niveauer.

Da relationsdannelse tager tid, kan det nye fokus på kortere bevillinger og en slutdato vanskeliggøre at få skabt en god relation og dermed arbejdet med borgeren. En udfører udtrykker det således

”...at få lavet en kontakt, som er bæredygtig i forhold til at kunne arbejde - der er tre måneder ikke ret lang tid.(...) Når man allerede kender slutdatoen, så kan man godt sige; Hvorfor skal jeg så gå ind i noget med dig, måske du lige pludselig er væk. Altså, de her mennesker er jo sårbare mennesker”

(U2:4).

Denne udfører giver udtryk for, at stopdatoen kan have negative konsekvenser i forhold til opnåelsen af mål, idet det påvirker relationen og borgerens motivation til at indgå i et samarbejde. Borgerne fremhæver ligeledes, at det er krævende at opbygge en relation, der virker efter hensigten (B1:3, B3). Det er imidlertid et arbejdsvilkår, at der opstilles en kort tidshorisont ud fra indstillingen om, at der konstant skal ske udvikling.

Modsat udførerne mener rådgiverne, at kortere bevillinger resulterer i mere udvikling hos borgerne, fordi det fremskynder udførernes arbejde, at der bliver sat en tydelig stopdato. En rådgiver udtaler, at *”Det har alligevel åbenbart en stor betydning, at der står stop i stedet for opfølgning”* (M3:17), og henviser til, at der opleves mere målret-

tethed hos udførerne. Citatet antyder samtidig, at det ikke altid har været sådan, hvilket underbygger rådgivernes mistro til udførernes brug af arbejdstid.

Rådgiverne står i et dilemma, da de egentlig anerkender relationers betydning, men er pålagt, at dette ikke er det væsentlige og bærende i støtten. En rådgiver afslører, at han ind imellem bryder retningslinjerne om, at støtten skal stoppes uden yderligere udvikling hos borgeren, idet han udtaler

”Men den relation, som han (Borger. Red.) har til bostøtten, er så fantastisk tillidsfuld, at det er svært at give slip på den. Det er det, der egentlig holder ham meget oppe i dagligdagen. Det er også et dilemma set ud fra myndighedssynspunkt”

(M2:16).

Citatet vidner om, at rådgiveren anerkender relationens betydning, selvom det ikke anses for legitimt. Han vælger i dette tilfælde at forlænge bevillingen selvom opgaven, isoleret set, er løst (M2:16). Denne afvigelse må formodes at ske på baggrund af samarbejdet med udfører og borger, hvorfor magtbalancen kan siges at være vendt, idet udfører og borger her besidder den stærkeste definitionsmagt. I sådanne tilfælde udfordrer rådgiveren de institutionelle retningslinjer, som ledelsen forsøger at skabe ortodoksi omkring. Citatet viser samtidig, at rådgiverne modellerer retningslinjerne, når de oplever, at det er til borgerens bedste. Ledelsens logikker er dermed ikke fuldt ud indoptaget blandt rådgiverne, men generelt er rådgiverne enige om, at relationer ikke ubetinget kan forklare borgernes udvikling af selvstændighed. En rådgiver fortæller,

”Jeg siger til borgeren; Det er vigtigt, at du ikke siger støtten fra. Fordi det er ikke altid relationen, der bærer opgaverne. Det kan være praktiske opgaver, der skal hjælpes med”

(M4:17).

Herved hjælper rådgiveren borgerne til at forstå feltets regler, så borgeren ikke siger hjælpen fra fx i en sommerferieperiode, fordi *”...hvis de kan undvære støtten i tre uger, så kan jeg spørge mig selv om, så kan de måske godt undvære støtten eller støtten kan nedsættes* (M4:17). Det er dermed afgørende, at borgerne signalerer villighed og motivation i forhold til at modtage hjælpen, hvilket bekræfter dette som adgangsgivende kompetencer.

Samtidig viser citaterne, at borgerne bliver skolet i, at de ikke må lægge for meget værdi i relationen til bostøttemedarbejderen. Dette kan være et eksempel på en generel kritik af det sociale arbejde om, at der sker en oversættelse af borgerens ønsker og behov i forhold til at passe ind i systemets regler og rutiner (Järvinen & Mik-Meyer, 2003, Mik-Meyer & Villadsen, 2007). Derudover er det tydeligt, at relationen er vigtig for borgerne, når de er parate til at undvære deres støtte grundet fravær af den faste bostøttemedarbejder.

Dette vidner om, at de praktiske opgaver vanskeligt kan udføres isoleret fra relationen, som rådgiveren ellers påpeger i det første citat. Borgernes og udførernes modstand mod den institutionelle logik, kan bunde i, at udførernes kerneopgave ”...*jo egentlig er at guide folk til nogle strategier, der kan benyttes i deres dagligdag den dag, vi ikke kommer længere*” (U1:6). Dette fokus på guidning vidner om, at de praktiske opgaver ikke kan udføres så mekanisk, som rådgiverne til tider fremstiller det. For at borgeren kan indoptage og lære nye handlemåder og strategier, kræves der en vis tillid og relation mellem udfører og borger (Møller, 2008:116), ligesom dette tager tid, fordi habitus ikke uden videre ændrer sig (Bourdieu & Wacquant, 1996:118).

At relationers betydning ikke længere har samme vægt er sammenhængende med kategorisering og ønsket om det målbare sociale arbejde, hvilket på sigt kan medføre en distancering til borgeren og dennes individuelle kendetegn, fordi standardisering kan mindske motivationen og ansvarsfølelsen hos de professionelle (Jacobsen & Thorsvik, 2004:87). Et manglende engagement i relationen fører ifølge en borger til mange nederlag bl.a. i form af lavt selvværd, følelsesmæssig sårbarhed og en tendens til at isolere sig (B1:3-4), hvilket må betragtes som en hindring for at nå målet om selvstændiggørelse. Når borgeren oplever nederlag grundet en mindre engageret relation til bostøttemedarbejderen, kan dette betragtes som en fratagelse af borgerens magt, idet borgerens position og muligheder for at indgå i kampen om indflydelse i eget liv svækkes.

De aktører, der søger at nedtone relationers betydning i forhold til at løse støtteopgaverne, indtager umiddelbart den mest magtfulde position, idet udførerne er den eneste professionelle gruppe, der utvetydigt anser relationer, som afgørende. Denne holdning anerkendes ikke ubetinget af feltets øvrige professionelle aktører, hvilket betyder, at den institutionelle konstruktion ikke længere fokuserer på relationer, men på konkrete opgaver og mål. Den konstruktion, der sker, når udførerne er hos borgerne, er til trods for de

udstukne retningslinjer, præget af en god relation som forudsætning for et samarbejde, hvor udvikling mod selvstændighed kan fremmes. Udførerne ser ligesom Goffman, at den sociale interaktion og relation er afgørende for den sociale identitets udvikling, da den sociale identitet altid er på spil (Goffman, 2009). At relationen vægtes, illustrerer at udførernes konstruktion og heterodoksi foregår i det skjulte. Aktørernes *illusio* gør dem i stand til at afgøre, hvilke kampe det er værd at kæmpe, og dette er øjensynligt ikke en af dem.

Støttebesøgets konkrete opgaver

Vejen mod selvstændighed hos borgerne består af mange forskellige opgaver og delmål, hvorfor konstruktionen af bostøtteindsatsen er omfattende og varieret, men indsatsen er overordnet begrundet i, når *"der er kaos indeni, så kan det være svært at skabe orden"* (U2,1:7). Uafhængig af de konkrete opgaver lægger borgerne vægt på, at de gennemgående værdier er stabilitet, struktur og forudsigelighed (B1:4, B3, U3). Disse værdier indikerer, at borgerne værdsætter en god relation til de professionelle.

Gennem vores observationer oplever vi, at opnåelse af orden, struktur og selvstændighed hos borgerne er omdrejningspunktet for udførernes arbejde. Deres arbejdsopgaver omhandler alt fra støtte til at køre i bus, handle ind, gøre rent, rydde op, vaske op, kontakte offentlige instanser, deltage i fritidsaktiviteter, brug af computer, oprette e-boks, datingprofil og lære at bruge dankort (Feltnote 1, 2, 4). Disse kompetencer udvikles gennem både handling og samtale med borgerne, fordi *"Der er rigtig mange, der har svært ved at finde motivationen til at få opgaven løst eller ikke har overblikket til at få det løst"* (M3:3), hvorfor det er vigtigt at støtte dem i forhold til dette.

Vores observationer viser, at samtaler udgør en væsentlig større del af arbejdsopgaverne end guidning i praktiske opgaver, da

"Samtaler sammenlagt udfylder hele besøgstiden under fem af de ni observerede støttebesøg. Praktiske opgaver udgør hele besøgstiden under to besøg, mens to besøg hovedsagelig omhandler samtale, men afsluttes af en mindre praktisk opgave"

(Feltnote 5).

Denne observation underbygges af interviews, hvor en udfører udtaler *”Vi samtaler rigtig meget. (...) Altså tit og ofte er det en omstrukturering af tanker. Det, vi bruger meget tid på, er at finde andre alternativer”* (U1:2). Denne tilgang italesættes af borgerne som en hjælp i hverdagen (B2:6, B3).

De forskellige arbejdsopgaver vidner om, at der er fokus på alle slags kapitaler hos borgerne i forhold til at styrke deres selvstændighed. De økonomiske kapitaler er i fokus, fordi mange af borgerne på forskellig vis har økonomiske vanskeligheder fx i form af en lav overførselsindkomst eller uhensigtsmæssig brug af penge. Særligt det sidste kan de professionelle være behjælpelige med i forhold til for at forbedre borgernes økonomiske råderum. Vi observerer dette hos en borger, der planlægger bryllup.

”Udføreren spørger ind til detaljerne i bryllupsplanlægningen bl.a. antal gæster, vielsesringe og mad i forhold til, hvad disse ting vil koste, og om borgeren er klar til at udsætte sin drøm om at flytte i en større lejlighed”

(Feltnote 2).

Udføreren søger at tydeliggøre de økonomiske konsekvenser, da hun oplever, at borgernes psykiske tilstand forværres, når han erfarer, hvilke konsekvenser, hans handlinger har. Udførerne har generelt fokus på borgernes økonomiske kapital ud fra den erkendelse, at *”...når ens økonomi er hårdt belastet, så.. det er jo ens eksistensgrundlag og det har jo betydning for, hvordan man har det”* (U2,1:6). Ud fra denne betragtning er borgernes overskud og motivation til at arbejde med støttebehovene til dels afhængig af den økonomiske kapital.

De kulturelle kapitaler er også i højsæde, hvilket kan ses i de ovennævnte opgaver, men det fremgår også af vores observationer, hvor

”Bostøttemedarbejderen guider borgeren i at bruge sit dankort i en forretning. Det forklares, hvordan kortet skal køres igennem, hvor koden skal indtastes, og hvordan købet godkendes”

(Feltnote 4).

Denne opgave omhandler både viden om en gængs betalingsmåde og brugen heraf. Dette er et eksempel på, at styrkelse af kulturel kapital kan være sammenhængende med

den sociale kapital, da de praktiske opgaver ofte er afhængige af evnen til at begå sig i sociale hverdagsammenhænge fx i dagligvareforretninger.

Et andet eksempel kan være støtte til at opøve kompetence og viden til at bruge en computer og begå sig på internettet. Denne kulturelle kapital kan bidrage til opbygning af socialt netværk og dermed social kapital. Det bliver her tydeligt, at der kan skelnes mellem to typer af social kapital, idet førstnævnte omhandler evnen til samspil, som er karakteriseret ved at være flygtige samspil, mens sidstnævnte omhandler evnen til at danne relationer og netværk. Relationer opstår, når mennesket, vi indgår i kontinuerlige samspil med, er blevet betydningsfuldt og unikt, og som ikke umiddelbart kan udskiftes med en anden (Møller, 2008:118). Dette er gældende, når borgeren forsøger at undgå en ny bostøttemedarbejder i ferieperioder.

Fokus på den sociale kapital bemærker vi under vore observationer, hvor der gentagne gange spørges ind til borgernes netværk i form af venner og familie (Feltnote 1, 2, 4). Dette ud fra forståelsen af, at netværket *"...har en rigtig god indvirkning"* (U1:16), og det er det, *"...der gør dem selv bærende"* (M3:8), hvormed der stort set sættes lighedstegn mellem netværk og selvstændighed. Der er ortodoksi omkring, at

"...man er rigtig afhængig af, at man har nogle mennesker i sit netværk, som er der for én, og det er der ikke ret mange af vores, der har. Og så tænker jeg, at vejen er længere, for så bliver man hurtig ensom og isoleret"

(M3:7).

Citatet signalerer, at netværk konstrueres som en vigtig del af at være selvstændig, og at ensomhed og isolation er det modsatte. Sammenhængen mellem netværk og selvstændighed ligger i, at netværk *"...skaber begivenheder, struktur, mening og støtte i tilværelsen"* (Adolph et al., 2001:107), hvorfor dette er en vigtig kapital.

Der er imidlertid ikke en entydig sammenhæng mellem intentionerne om selvstændiggørelse og udbygning og vedligehold af social kapital, da frigørelse fra det sociale netværk i form af forældre også anses som et mål og en del af selvstændiggørelsen. Dette antyder, at det ikke er en hvilken som helst social kapital, der anses for efterstræbelsesværdig, fordi familien umiddelbart ikke må udgøre det bærende netværk. Flere af de

yngre borgere oplever, at bostøtteindsatsen fokuserer på frigørelse fra forældre (Feltnote 4, B1:1) og en af borgerne udtaler

”Det er så meningen nu her, at min mor skal give mere slip på mig og de andre (Bostøttemedarbejdere. Red.) skal overtage, og så skal jeg være så selvhjulpen som mulig i fremtiden”

(B1:1).

I citatet antydes det, at selvstændighed også er lig med frigørelse fra forældre og ikke blot fra systemet. Dette må betragtes som den klassiske udvikling fra ung til voksen, hvor man gradvis løsrives fra sine forældre.

På kort sigt kan borgerens netværk aflaste kommunen, og derved være en økonomisk besparelse. På lang sigt kan det være en god investering, idet forældrene ikke altid kan stå til rådighed, hvorfor det er centralt, at borgerne selvstændiggøres fra disse. Hvorvidt målet om frigørelse fra forældre i dette tilfælde udspringer af borgerens egne ønsker, forældrenes ønsker eller systemets ønsker er uklart.

Vores datamateriale tydeliggør, at udførerne ofte støtter borgerne i de behov, der måtte være den pågældende dag, også selv om disse ikke er en del af målbeskrivelsen. Eksempelvis har en udfører i forbindelse med vores observation en intention om, at det pågældende støttebesøg skal omhandle håndtering af post og generel rengøring i lejligheden, men støttebesøget kommer udelukkende til at handle om, at borgeren ønsker at gifte sig (Feltnote 2).

Et andet eksempel på, at udførerne tager udgangspunkt i borgernes aktuelle behov frem for de opstillede mål er, at ingen af udførerne kan huske de præcise mål, der er opsat for de borgere, vi besøger. De ved, hvad målene overordnet handler om, men de er ikke direkte styrende for deres arbejde, og derfor ikke for deres samspil med borgerne (Feltnote 1, 2, 4). En udfører begrundet dette med, at det hele i sidste ende handler om selvstændighed (U3). Dette signalerer, at udførerne har en mere afslappet holdning til de opstillede mål som styringsredskab.

Hvorvidt denne holdning og praksis er befordrende eller hæmmende for borgerens selvstændighed er vanskelig at vurdere, idet selvstændighed som tidligere skitseret består af to grundelementer, både selvbestemmelse og uafhængighed af hjælpesystemet. Kampen, om hvordan selvstændighed nås, har vist, at de to forskellige forståelser og hensyn

er svære at forene i praksis. Udførernes udgangspunkt i borgernes umiddelbare behov kan betyde, at de ser selvbestemmelse og uafhængighed som sammenhængende, således at selvbestemmelse er en forudsætning for opnåelse af uafhængighed.

Uanset om udførernes praksis hæmmer eller fremmer borgernes selvstændighed, er der en værdi i, at udførerne respekterer og handler på borgernes situationsbestemte behov, da borgerne ellers risikerer at tabe ansigt (Goffman, 2004:40-42).

Denne analyse af opnåelse af udvikling tydeliggør, at udførerne søger at arbejde helhedsorienteret og situationsbestemt, hvilket kan være med til at udvikle borgernes selvstændighed. Dette gennem anerkendelse af borgernes aktuelle ønsker og behov, hvorved de opøver selvbestemmelse, men også gennem udvikling af forskellige kapitaler, som på sigt kan omsættes til symbolsk kapital, så de kan indgå på flere af samfundets arenaer og blive uafhængige af hjælpesystemet.

Mødet i et dramaturgisk perspektiv

Vi vil i dette afsnit anvende Goffmans dramaturgiske begreber til at forklare, hvilken betydning mødet mellem borgerne og de professionelle har for konstruktionen af bostøtte. Feltets aktører har med Helhedsplanen fået nye roller, som jf. Goffman både er begrænsende og mulighedsskabende, da der knytter sig forventninger og forpligtelser hertil (Jacobsen & Kristiansen, 2002:97).

Kapitlets forrige afsnit vidner om, at mødet og interaktionen mellem borgerne og de professionelle har afgørende betydning for den endelige konstruktion af bostøtteindsatsen, hvilket er en dimension, som Bourdieus teori har vanskeligt ved at forklare dybdegående.

Roller og indtryksstyring aktualiseres, da vi kan identificere, at borgerne indtryksstyrer forskelligt i forhold til henholdsvis rådgivere og udførere.

Eksempelvis oplever en udfører, at borgerne gerne gør det præsentabelt i hjemmet, når rådgiveren skal komme i forbindelse med opfølgingsmøder (U4:3). Dette er et tydeligt udtryk for forsøg på indtryksstyring jf. Goffman, hvor individet anses som strategisk handlende, og ikke blot styret af situationen. I stedet spilles roller og opstilles facader (Jacobsen & Kristiansen, 2002:97).

Da rådgiverne prioriterer at tage på hjemmebesøg, når de skal samtale med borgerne (M3:5, M4:22), er borgernes hjem ofte ramme for interaktionen. Ens hjem kan betragtes som backstage, da det er der, man kan lade maskerne falde og være sig selv (Jacobsen & Kristiansen, 2002:100). I forbindelse med modtagelse af bostøtte får borgernes hjem også karakter af at være frontstage, da det er her, rådgivere og bostøttemedarbejdere kommer og vurderer borgernes støttebehov, herunder hjem, kapitaler og habitus. På den måde kan borgernes hjem ikke helt fungere som backstage, hvor de ellers kan træde ud af roller og undlade at styre deres adfærd efter det indtryk, de søger at give frontstage. Hjemmet kan alligevel fungere som backstage afhængig af, om borgerne opfatter bostøttemedarbejderne som publikum, da forholdet mellem frontstage og backstage bestemmes af, hvem der defineres som publikum (Jakobsen & Kristiansen, 2002:100).

Gennem vores observationer får vi indtryk af, at bostøttemedarbejderne langt hen af vejen ikke bliver betragtet som publikum, fordi der er en åben og uformel stemning, hvor dialogen er ligeværdig med gensidigt kendskab til hinanden (Feltnote 1, 2, 4). En borger bekræfter dette, *”Det er specielt, at der kommer nogen ud i ens hjem og ser én der. Det kan jeg godt lide. De ser, hvordan man har det der, og kender én på den måde bedre”* (B2:10). Borgerne virker umiddelbart til at agere uden de store forsøg på at styre de indtryk, de giver. Dette er dog jf. Goffman ikke helt muligt, da man altid i sociale sammenhænge søger at styre det indtryk, andre får af en (Jacobsen & Kristiansen, 2002:92). Med denne præmis har vi indtryk af, at borgernes indtryksstyring er samstemmig med deres reelle tilstand, idet de ærligt fortæller, hvordan de har det – på godt og ondt. Dette observeres under et støttebesøg, hvor

”Udføreren spørger ind til borgerens generelle tilstand, og borgeren svarer, at hun har haft en dårlig uge, da hun ikke har haft overskud til at komme ud af sengen og ud af huset til aktiviteter, og samtidig har hun genoptaget sin selvskadende adfærd. Hun fortæller dette meget nøgternt, og udføreren reagerer på samme måde. Borgeren fortæller, at hun i første omgang har skjult denne information for sin samlever af frygt for hans reaktion. Udføreren reagerer meget anerkendende på borgerens ærlighed over for kæresten”

(Feltnote 1).

Citatet viser, at borgeren indtryksstyrer forskelligt afhængig af publikum og situation. I forhold til at modtage bostøtte giver det mening, at borgerne lader facaden falde, og viser deres reelle tilstand og behov, da det ellers kan være vanskeligt at arbejde sammen mod en gavnlig udvikling. Selvom vores oplevelse er, at borgerne indtryksstyrer i overensstemmelse med deres reelle tilstand, er dette ikke nødvendigvis almen gældende, idet borgerne som udgangspunkt besidder en position, hvor de kan have incitament til at fremstille sig dårligere end reelt, for at kunne beholde støtten.

Den omvendte indtryksstyring, hvor borger fremstiller sig bedre end reelt, kan identificeres i borgernes interaktion med rådgiverne, da opstillede mål ofte ikke er realistiske (U1:3, U3, M2:18). Dette kan hænge sammen med, at borgerne opfatter rådgiverne som autoriteter med en magt. At borgerne søger at give et bedre indtryk, kan tolkes som en misforstået situationsdefinition, da de udtrykte behov ikke stemmer overens med de reelle behov. Denne definition af situationen kan siges at være uhensigtsmæssig, og de professionelle er opmærksomme på, at risikoen eksisterer.

Rådgiverne er bevidste om, at disse vilkår for interaktionen påvirker deres mulighed for at få sat dækkende mål op (M2:18). Særligt ved førstegangsmødet kan borgeren have en vis tanke på *”hvordan giver man så et rigtig godt indtryk af sig, og man er også lidt nervøs, og man får måske ikke lige sagt alt det, man skal sige”* (M4:19). Med tanke på disse begrænsninger i interaktionen, giver en rådgiver gerne borgerne betænkningstid i forhold til at blive mere præcise på, hvad der konkret ønskes støtte til, således at de opnår ejerskab for målene (M4:20), og derfor i højere grad er motiveret for at modtage støtte til udvikling.

Udførerne oplever ligesom rådgiverne, at borgerne kan have svært ved at give det reelle indtryk af deres behov, særligt hvis udførerne ikke er til stede ved samtalerne (U3, U1:12). En udfører forklarer dette med, at når

”relationen ikke er så kendt og det er nyt at sidde der, og de fleste strammer sig an i den tid, og har en tendens til... Vi vil jo alle sammen gerne fremstå så stærke, så gode og så velfungerende som muligt og præsentere os på den bedste måde. Så der kommer nogle gange til at ske det, at det ikke bliver helt realistisk, det der bliver snakket om. Både hvad borgeren kan, og hvad der er realistisk at arbejde med (...) Når vi så kommer ud, så er de ikke synderligt motiveret, vel. Omstændighederne gjorde, at så blev der

sagt ja til det. Nogle har følt sig presset, nogle har sagt ja af sig selv, sagt ja til mere end de egentlig kan stå inde for”

(U2,1:3).

Citatet illustrerer, at rammerne for interaktionen mellem borger og rådgiver fx kravet om opstilling af præcise mål, kendskabet til hinanden og tidshorizonten afstedkommer, at borger kan komme til at give et misvisende indtryk af sig selv, som resulterer i, at det videre arbejde ikke matcher borgerens reelle behov. Det antydes, at situationen kan fremme, at borgerne udviser en umiddelbar motivation for bestemte mål, som de ikke kan leve op til. Dette kan give en følelse hos borgeren af at være misforstået, idet der er uoverensstemmelse mellem borgerens tilsyneladende og faktiske sociale identitet.

De nye roller komplicerer interaktionen yderligere ved, at borgerne kan have svært ved at udtrykke deres konkrete og reelle behov (M4:2) samtidig med, at myndighedsrådgiverne i højere grad end tidligere ”...prøver at få folk til selv at finde ud af, hvad der er det rigtige for dem i stedet for, at vi ligesom sidder og kommer med råd og vejledning” (M3:5). Dette indebærer, at rådgiverne kan hjælpe ved at stille gode hv-spørgsmål, men derudover skal de afholde sig fra at definere behovene, og lade borgernes normer styre (M3:5, M4:2). Borgerne skal dermed i højere grad kunne italesætte deres behov, hvilket fordrer en vis kulturel kapital i form af sproglig kompetence. Dette opleves til tider som vanskeligt, idet ”...mange af vores borgere ikke selv kan blive specifikke på det. Og rigtig mange ved faktisk ikke helt selv, hvad det egentlig er, de gerne vil” (M3:5), men vanskelighederne ved at få det korrekte indtryk hænger også sammen med, at ”Mennesker skal faktisk udlevere fantastisk meget af sig selv for at få støtte i det hele taget” (M2:10). Dette signalerer, at rådgiverne er bevidste om, at det er et stort ansvar, der pålægges borgerne, hvorfor et vilkår er, at de ofte ikke opnår et retvisende indtryk af borgernes behov. Et afgørende element i interaktionen og vurderingen af støtten er derfor,

”hvor tæt er folk i stand til at lade en professionel gå ind på dem. Det kan være meget forskelligt fra menneske til menneske, hvor deres grænser er, og hvad de udleverer af sig selv”

(M2:10).

Citatet signalerer, at borgerne spiller deres roller forskelligt, hvilket kan være begrænsende i forhold til hvilken støtte, de modtager. Rådgiveren er bevidst om, at det kan være vanskeligt for borgerne at leve op til de institutionelle forventninger om at udlevere sig selv for at modtage den rigtige støtte. Disse vanskeligheder ved at udtrykke behov, er sandsynligvis mere fremtrædende nu, hvor det er rådgiverne i stedet for bostøttemedarbejderne, som borgerne skal have disse meget detaljerede samtaler med, om hvad støtten specifikt skal indeholde. Rådgiverne er afhængige af borgernes evne til at udtrykke deres behov, da rådgivernes konstruktion skal bygge herpå.

Bevidstheden om vanskelighederne ved at udtrykke behov, får rådgiverne til at prioritere at møde borgerne ansigt til ansigt, da dette giver et andet indtryk og samtidig andre muligheder, *"du ser meget mere ting, når du sidder over for personen"* (M4:22). Her henvises til borgers sindsstemning og generelle udseende. Rådgiveren søger mulighed for at aflæse flere elementer af borgernes mulige indtryksstyringer, da der i mødet kan opstå muligheder for at få et mere reelt billede af borgeren. At ansigt til ansigt situationer kan afsløre, hvad der ligger bag det udsendte indtryk (Jacobsen & Kristiansen, 2002:92), er også velkendt af udførerne, der med tiden lærer at aflæse borgernes kropssprog og ubevidste bevægelser, der afslører deres psykiske tilstand (U4:5, U3). Vores observationer tydeliggør dette, bl.a. på et besøg hos en borger med skizofreni, hvor gøremål i hverdagen påvirkes af stemmehøring.

"Udføreren er opmærksom på borgerens adfærd under besøget, og henvender sig til ham hver gang, han kan se, at borgeren er gået i stå i de praktiske gøremål, og i stedet er i sin egen verden"

(Feltnote 4).

I denne interaktion afsender borgeren ubevidst indtryk, som udføreren håndterer ved at trække på sine kulturelle kapitaler gennem viden om sindslidende og personkendskab for at støtte borgeren i udvikling mod selvstændighed.

At borgerne kommer til at give et bedre indtryk end reelt, kan betyde, at de har en vis forståelse af de forventninger, samfundet og systemet har til borgere, og hvilken rolle de forventes at indtage for at være gode samfundsborgere.

Denne kamp om situationsdefinition og medfølgende roller og indtryk mellem borger, rådgiver og udfører, er en kamp om konstruktion af bostøtteindsatsen i de konkrete til-

fælde. Interaktionsbetingelserne, hvorunder målene for bostøtteindsatsen skal fastlægges, synes ikke optimale for hverken borger, rådgiver eller udfører, da det ofte medfører en revidering. På den måde er en formålstjenlig konstruktion afhængig af en situation, der til en vis grad betragtes som backstage, hvor ”...den optrædende kan slappe af, lade sin facade falde, undlade at sige sine replikker og træde ud af rollen” (Goffman, 1959 I: Jacobsen & Kristiansen, 2002:100).

Delkonklusion

Gennem dette kapitel er det blevet tydeligt, at konstruktionerne i praksis ikke altid stemmer overens med de institutionelle konstruktioner og intentioner. Det er tydeliggjort, at måls værdi som styringsredskab er afhængig af, at de bliver opstillet i overensstemmelse med både borgers og samfunds normer og behov, hvilket er en meget vanskelig opgave. Rådgivernes konstruktion af udvikling er i høj grad koblet op på de opstillede mål, mens udførerne har en bredere forståelse af udvikling i forhold til, at udvikling sagtens kan ske uden om målene. Udførerne oplever, at borgernes udvikling er afhængig af, hvor erfaren pågældendes rådgiver er, og dermed hvor villig vedkommende er til at fravige de institutionelle konstruktioner. Fravigelse af den institutionelle konstruktion sker også, når udførerne arbejder helhedsorienteret på trods af den institutionelle nedtoning af de sociale kapitaler, samt når de arbejder situationsbestemt, og lader borgernes umiddelbare behov være styrende for støttebesøgets indhold.

Centralt i udviklingen mod selvstændighed står relationen mellem borger og bostøtte medarbejder, fordi den af udførerne og borgerne opfattes som altafgørende, mens den nedtones i den institutionelle konstruktion og af rådgiverne. Vanskelighederne ved at opstille præcise mål, der kan anvendes som styringsredskab, kompliceres af, at dette skal foregå under ændrede betingelser. Dette medfører, at der er risiko for, at borgernes indtryksstyring ikke er samstemmende med deres behov, hvorfor dette kan påvirke opnåelse af selvstændighed samtidig med en uhensigtsmæssig brug af ressourcer til revidering.

Da selvstændighed er tæt sammenhængende med netværk og selvbestemmelse, kan disse praksisstrategier medføre en øget grad af selvstændighed. Modsat kan praksisstrategierne medføre, at udvikling er snævert koblet til den enkelte frem for generelt til indsatsen. Herved modarbejdes intentionerne i Helhedsplanen om, at opnå viden om, hvad

der generelt virker. Denne ambition om at opnå evidensbaseret viden karakteriseres af udførerne som, at ville ”...*styre det ustyrlige*” (U2,1:7).

Kapitel 7 - Konklusion

På baggrund af analysen kan det konkluderes, at bostøtteindsatsen konstrueres i et komplekst samspil mellem de institutionelle rammer, de professionelle og borgerne. Overordnet er konstruktionen centreret omkring de adgangsgivende værdier; motivation for udvikling og udvikling mod selvstændighed. Kampene på bostøttefeltet udspringer af, hvordan disse værdier konstrueres og praktiseres, og er foranlediget af, at aktørerne besidder forskellige positioner på feltet, som bevirker, at de har hver deres oversættelse af feltets objektive konstruktioner – *illusio*, som leder til forskellige strategier på feltet.

De institutionelle rammer er i høj grad styrende for konstruktionen gennem brug af VUM, aktivitetscentre og venteliste, men en stor del af konstruktionen foregår også i mødet mellem borgerne og de professionelle aktører.

De førnævnte redskaber betinger de professionelles handlerum, som udfordres, når de institutionelle retningslinjer strider for meget mod de professionelles logikker. De professionelle konstruerer i sådanne tilfælde deres eget handlerum ved at modificere de institutionelle retningslinjer, således de føler, de kan arbejde etisk og fagligt forsvarligt mod udvikling af borgerens selvstændighed. Herved foregår der en skjult konstruktion, som ikke synligt indgår i kampen om indsatsens konstruktion.

De professionelles modstand mod den institutionelle konstruktion skyldes, at praksis er mere kompleks, end de institutionelle retningslinjer kan indfange. Denne kompleksitet gør det vanskeligt at efterleve intentionerne med VUM, hvor specifikke mål skal opstilles og fungere som styringsredskab for udførernes arbejde. Vanskelighederne er sammenhængende med, at rådgiverne skal opstille de præcise mål, hvilket medfører, at borgerne ofte indtryksstyrer på en måde, der ikke stemmer overens med deres reelle behov. Dette er medvirkende til, at udførerne arbejder situationsbestemt, hvor borgerens aktuelle behov er styrende. Dette anser udførerne, sammen med relationen mellem dem og borgerne, som det afgørende for at opnå udvikling af selvstændighed. Udførerne arbejder dermed med en bredere forståelse af selvstændighed end den institutionelle konstruktion og til dels rådgiverne.

Det er gennem specialet blevet tydeligt, at den institutionelle konstruktion af bostøtteindsatsen kan have negative konsekvenser for de sindslidende. Afgørende er borge-

rens sociale og kulturelle kapital i forhold til, at kunne italesætte egne behov og indgå i sociale sammenhænge. Det er derfor den stærkeste del af målgruppen, der kan profitere af indsatsen. De svageste borgere har derimod sværere vilkår, der kan have omsiggribende og negative konsekvenser. Disse konsekvenser omhandler især borgernes sociale liv, og dermed deres selvstændighed.

Netværk betragtes som et afgørende element i selvstændighed, men dette er samtidig noget af det vanskeligste at opnå. Dette er sammenhængende med, at udførernes muligheder er indskrænkede og at aktivitetscentre modsat intentionen kan resultere i øget isolation blandt de sindslidende.

Konstruktionernes implikationer når imidlertid ikke altid ud til borgerne, idet de nye retningslinjer først skal implementeres i forhold til tidligere logikker, erfaringer og væner. Dette er vanskeligt, hvilket er sammenhængende med, at de professionelle professionshabitus ikke uden videre ændres. Særligt udførerne fastholder en praksis, der prioriterer borgerens aktuelle behov, borgerens sociale liv og relationens betydning, hvorved de udfordrer den institutionelle og legitime konstruktion. Borgerne har under støttebesøgene en større konstruktionsmagt, end de har i deres øvrige møder med de professionelle, hvor de ofte fremstår som de dominerede. Den større magt er afstedkommet af, at udførerne agerer efter de behov, borgerne udtrykker under støttebesøg.

Specialets fremhævede konstruktioner vidner om, at rådgivere og udførere ofte praktiserer forskellige menneske- og samfundssyn, hvorved de vægtlægger forskellige og til tider modsatrettede hensyn. Der er en tendens til, at rådgiverne arbejder mod normalisering, mens udførerne i højere grad vægtlægger borgernes præmisser.

Disse hensyn afspejler den grove deling, der kan spores i feltets konstruktion af selvstændighed, som består af henholdsvis selvbestemmelse og uafhængighed af systemet. Disse er sammenhængende, men kan afspejle henholdsvis proces og resultat. Dette kan forklare, hvorfor rådgivere og udførere ikke har fælles løsningsforståelse. Udførerne har fokus på, at udvikling og motivation herfor opstår i en interpersonel proces, mens rådgiverne forudsætter visse kapitaler og motivation, og ser dette som iboende individet. Det kan derfor være vanskeligt for de sindslidende at opnå selvstændighed, idet der ikke er enighed omkring vejen til selvstændighed.

Samfundets normer spiller en vigtig rolle i konstruktionen, idet indsatsen skal udvikle kapitaler hos borgerne, der stemmer overens med de forventede i samfundet, da det er her op imod, deres selvstændighed vurderes. Men samtidig skal borgerens udvikling ske på baggrund af dennes motivation, ønsker og behov. Dette tydeliggør den vigtige balancegang mellem borgerens og samfundets normer, som er tæt sammenhængende.

En gennemgående kamp på feltet foregår mellem økonomiske hensyn og hensyn til borgeren. Økonomi dominerer til tider feltets gode intentioner og konstruerede værdier om borgerinddragelse og helhedssyn ved at anvende venteliste, VUM og aktivitetscentre. Selvom argumenterne for VUM og aktivitetscentre er, at de styrker borgernes selvstændighed, opleves disse af feltets aktører som økonomiske prioriteringer, fordi VUM og aktivitetscentre ikke entydigt fremmer selvstændighed. Et andet element der kan modarbejde opnåelse af selvstændighed er de korte bevillinger, da det kræver tid og vedholdenhed at præge borgerens habitus. Spørgsmålet er derfor, om det er realistisk inden for feltets rammer at udvikle en habitus hos borgerne, der stemmer nogenlunde overens med samfundets doxa.

Feltets konstruktion afstedkommer en rekonstruktion af målgruppen, hvor denne gøres mere snæver i kraft af venteliste, aktivitetscentre og VUM, hvormed en mindre andel konstrueres som tilhørende målgruppen for bostøtte, og derved får mulighed for at udvikle en større grad af selvstændighed. De borgere, der formår at leve op til de skærpede krav, er ikke garanteret en entydig udvikling af selvstændighed, da der i VUM og brug af aktivitetscentre også eksisterer en risiko for stigmatisering.

Kapitel 8 - Projektets afslutning

Dette kapitel indeholder de afsluttende afsnit om perspektivering og en vurdering af projektets kvalitet i forhold til gyldighed.

Perspektivering

Som fremhævet i problemfeltet er begreberne rehabilitering og recovery centrale på det socialpsykiatriske område, men disse er i risiko for at have karakter af at være symboliske begreber, da de er svære at praktisere. Dette kan identificeres på bostøttefeltet gennem vores analyse, men det er også gældende bredere i socialt arbejde, hvilket er sammenhængende med, at der tæt til rehabilitering er koblet borgerinddragelse.

Borgerinddragelse er udfordrende som følge af, at det sociale arbejde foregår i krydsfeltet mellem mange hensyn, aktører og interesser. Der er dog tendens til, at de økonomisk-administrative hensyn dominerer de etiske og juridiske hensyn (Hjortbak et al., 2011). Disse dominerende hensyn er bl.a. afstedkommet af den New Public Management og Performance Management diskurs, som søger forudsigelighed og optimal resourceudnyttelse. I jagten på en direkte forbindelse mellem årsag og virkning, kan blikket for kompleksiteten i det sociale arbejde gå tabt, således at der kun er blik for det arbejde, der knytter sig direkte til de opstillede mål, hvorfor de implicite og latente resultater mistes af syne (Jacobsen & Thorsvik, 2004:83). Herved bliver udvikling begrænset til at være inden for de opstillede mål og kasser.

Således udfordres borgerinddragelsen af samfundsøkonomiske hensyn; kategorisering og målbarhed, og det forudsættes, at uafhængighed af det sociale hjælpesystem er det efterstræbelsesværdige for alle. Der er således en kamp mellem, hvorvidt der rehabiliteres med udgangspunkt i borgernes individuelle vision om et meningsfuldt liv, eller hvorvidt der rehabiliteres med udgangspunkt i samfundets normer og dermed mod normalisering og tilpasning (Hjortbak et al., 2011). Da borgerinddragelse skal foregå inden for bestemte rammer og retningslinjer, er borgerinddragelse ikke garanti for reel borgerinddragelse og fører derfor ikke automatisk til en indsats, der resulterer i den ønskede forandring. Da der kan være stor forskel på ønsker og muligheder, kan det være vanskeligt at opnå en fælles forståelse blandt de professionelle og borgerne i forhold til formålet og indholdet i indsatsen, idet de professionelle netop skal tilgodese begge hensyn. Derudover kan borgerinddragelse synes symbolsk, idet der kan stilles spørgsmål ved, om borgeren reelt er i stand til at definere, hvad der er bedst for vedkommende, da

mange borgere tilknyttet det sociale hjælpesystem ikke besidder ansvarlighed og selvforvaltning, hvilket ofte er årsagen til, at de er i kontakt med det sociale system (Bjerger & Selmer, 2007:11).

En måde hvorpå problematikkerne i forhold til borgerinddragelse kan imødekommes, er ved at være opmærksom på den asymmetriske magtrelation. Dette kan være ved at synliggøre borgerens muligheder og rettigheder i forhold til at modtage den sociale indsats, da dette kan hjælpe borgerne til at agere inden for og tale systemets legitime sprog. Hvis borgerne er uvidende om deres muligheder, bringes disse ikke i spil, hvorved der er risiko for, at borgerne former deres behov efter, hvad der viser sig at være muligt, hvorfor udvikling ikke bliver på borgerens præmisser. Til en mere reel borgerinddragelse hører en større villighed til at sætte mere til forhandling.

Denne mulighed for forhandling er på én gang begrænset og udvidet, i og med der med rehabilitering og recovery er større fokus på den enkelte og dennes ønsker og behov, som forudsætning for udvikling. Samtidig begrænser den økonomiske tænkning og New Public Management rummet for det individuelle.

Blikket for det individuelle er afgørende for udvikling, men resultaterne af vores analyse viser, at dette er domineret af de økonomisk-administrative hensyn på to områder, både hvad angår det konsekvente fokus på mål som forudsætning for udvikling og brugen af aktivitetscentre. Begge dele synes at være uhensigtsmæssig i det sociale arbejde med sindslidende, da disse er sårbare, meget svingende i deres funktionsniveau samt at de har en tendens til at isolere sig som følge af utryghed, særligt over for sociale sammenhænge.

Hvis vi accepterer præmissen om ledelsens ambition om at "*styre det ustyrlige*", hvor der skal opstilles præcise mål for at opnå udvikling, vurderer vi på baggrund af vores resultater, at reel borgerinddragelse er en forudsætning for at opstille mål, der kan fungere som styringsredskab, og at dette er vanskeligt inden for den nuværende organisering af bostøttefeltet i den undersøgte kommune. Derfor kan det overvejes om en anden organisering og arbejdsdeling mellem de professionelle, kunne være mere hensigtsmæssig i forhold til opstille mål, som i højere grad tilgodeser borgernes behov og forudsætninger, og som samtidig forbedrer de professionelles brug af ressourcer ved at minimere det omfangsrige koordinerings- og revideringsarbejde. En sådan organisering vil indebære, at mål opstilles i en interaktion, hvor borgeren i højere grad kan give det reelle

billede af sine behov. Denne interaktion synes umiddelbart nemmere for udførerne, som har en hyppigere og mindre distanceret kontakt med borgerne. Derfor kan det overvejes, om udførerne skal spille en mere central rolle i forbindelse med at opstille mål for indsatsen og dermed optimere borgerinddragelse og udvikling af selvstændighed.

Vores resultater peger desuden på, at selvstændighed er tæt sammenhængende med at have et socialt liv. Dette er en særlig udfordring for det sociale arbejde med de sindslidende, da det er meget vanskeligt at opnå. Vi kan konkludere, at indførsel af aktivitetscentre ikke er løsningen, da stedet er for stort for mange sindslidende i forhold til, at det er uoverskueligt og utrygt, hvorfor de bliver væk. Vi må derfor pege på, at der i stedet er behov for sociale tilbud, der i højere grad imødekommer deres behov for tryghed og nærhed for at udvikle sociale kompetencer. Det optimale for udvikling må være at have tilbud i kommunen, der dækker forskellige behov, således at borgernes forskellighed kan rummes og støttes, hvorfor det er nødvendigt at anerkende, at udvikling sker gradvist.

De sindslidende synes fanget imellem behovet for tryghed og nærhed på den ene side og samfundets ambitioner om stordriftsfordele og et udadvendt liv i store sammenhænge på den anden side. Da det ikke er de små sociale tilbud, der dominerer i den undersøgte kommune, kan der være tvivl om graden af borgerinddragelse.

Den udfordring, der ligger i at leve op til værdierne i rehabilitering og dermed borgerinddragelse er som nævnt ikke snævert knyttet til det sociale arbejde med sindslidende, men er også blevet højaktuel på beskæftigelsesfeltet. Med indførsel af rehabiliteringslovens i førtidspensionsreformen og sandsynligvis også i de kommende kontanthjælps- og sygedagpengereformer slås det fast, at der skal ske en rehabilitering til arbejdsmarkedet (Dall, 2013). Dette mål er i og for sig godt, men også i modstrid med kerneværdien om borgerinddragelse i rehabilitering, da det tydeliggøres, at inddragelsen skal foregå inden for og med det endelige mål, der hedder beskæftigelse. På den måde er borgerinddragelsen styret, og det risikeres, at der arbejdes mod et mål om beskæftigelse, fordi det fremgår af loven og ikke fordi, det er et realistisk mål eller borgerens mål.

Projektets kvalitet

Dette afsnit vil indeholde en uddybende refleksion over projektets kvalitet, da vi løbende i projektet har fremhævet betragtninger i relation hertil.

Vi vil vurdere projektets kvalitet i forhold til reliabilitet, validitet og generalisering. Disse begreber er der ikke konsensus om i forbindelse med kvalitative undersøgelser, bl.a. fordi hovedformålet med kvalitative undersøgelser sjældent er at generalisere. Ydermere er den socialkonstruktivistiske videnskabsteori til en vis grad skeptisk over for validitet og reliabilitet, fordi kontekst og relationer er afgørende for undersøgelsesresultaterne (Olsen, 2002:146-147). Trods den implicite skepsis er det afgørende at eksplicitere grundlaget for de fremkomne resultater, og derved indikere undersøgelsens kvalitet, hvorfor vi forholder os til de tre begreber.

Reliabilitet omhandler projektets troværdighed i forhold til, at det er gennemskueligt for læseren, hvordan projektets resultater er opnået, hvorved de kan vurderes (Thagaard, 2004:176). For at øge projektets reliabilitet har vi, i projektets kapitel 3, indgående redegjort for vores metoder og analysestrategi, herunder prioritering af brug af citater og redegørelse for kontakten til informanterne. Derudover foreligger vores transskriberede interviews ufortolkede, således at interesserede selvstændigt kan vurdere dem.

Validitet henviser til kvaliteten af vores tolkninger og metodevalg i forhold til, om vi har undersøgt det ønskede (Kvale, 1997:233). Vores brug af metodetriangulering er med til at højne validiteten, og vi vurderer, at de anvendte metoder har indfriet formålet med projektet; At opnå en forståelse af, hvordan bostøtteindsatsen konstrueres og hvilke konsekvenser, dette kan have for sindslidendes selvstændighed.

En anden relevant metode, som også kunne anvendes i forhold til problemstillingen, er gruppeinterview, hvor vi med fordel kunne samle både rådgivere og udførere for at synliggøre dynamikken mellem dem og få et andet indtryk af hvilke interesser, der er på spil i konstruktionen. Vi fravalgte dette, da der er risiko for, at de ville søge mod konsensus (Thagaard, 2004:88), fordi de bl.a. er afhængige af et godt samarbejde efterfølgende. Da vores konklusion bl.a. er, at både rådgiver og udfører konstruerer i det skjulte, bekræftes vores fravalg af denne metode, da de angiveligt ikke ville afsløre dette i et gruppeinterview.

I projektet sidestilles ledelsen i høj grad med Helhedsplanen, hvilket kan være en kunstig konstruktion af dennes stemme. Havde det været muligt inden for projektets tidsramme, kunne det have været givtigt at høre ledelsens direkte stemme. Dette kunne understøtte vores konklusioner i forhold til, om ledelsen forstår, og praktiserer Helhedsplanen, som den fremstår og fremstilles i specialet. Udtalelserne fra vores informanter bekræfter dog, at ledelsen følger logikken i Helhedsplanen, hvorfor dette fremstår som en acceptabel sidestilling. En yderligere validering kunne opnås gennem flere borgerinterviews, da deres oplevelser er mere forskellige end det fx er tilfældet med de professionelle informanter.

Derudover vedrører validitet, hvorvidt projektets resultater bekræftes af andre undersøgelser (Thagaard, 2004:177). Undervejs i projektforløbet er vi blevet opmærksomme på undersøgelser, der grænser op til vores, hvoraf flere af dem er præsenteret i problemfeltet. Den mest interessante er SFI rapporten ”Et liv i egen bolig”, da den bidrager med en bred undersøgelse af landets kommuners praksis i forhold til bostøtte til sindslidende i egen bolig. Undersøgelsen konkluderer bl.a., at de sindslidende mestendels får støtte i forhold til generel trivsel og håndtering af psykiske vanskeligheder frem for støtte i forhold til deltagelse i det sociale, civile liv, hvorfor der stilles spørgsmålstegn ved, om der gøres tilstrækkeligt for at modvirke isolation (Bengtsson & Røgeskov, 2012:13). Denne slutning bekræfter og bekræftes af vores undersøgelse, som konkluderer, at sindslidendes sociale liv er udfordret.

Samstemmigt med vores resultater konkluderes det i ”Et liv i egen bolig”, at der eksisterer en problematik mellem udførere og rådgivere i forhold til forskellige forståelser af borgerens støttebehov (Bengtsson & Røgeskov, 2012:70). Vi vurderer, at dennes resultater underbygger validiteten af vores projekt, da konklusionerne ligner vores.

Generalisering omhandler projektets overførbare i forhold til andre sammenhænge (Thagaard, 2004:191-192). Vi finder det nærliggende, at projektets resultater kan overføres til andre kommuner og deres bostøtteindsats, idet lovgivning og arbejdsdeling hovedsageligt er lig den undersøgte kommunes. Imidlertid konkluderer ”Et liv i egen bolig”, at der er stor forskel på praksis inden for de overordnede rammer, men med tanke på tidens tendens omkring effektivisering og rehabilitering har vi en formodning om, at bostøttefeltet i andre kommuner på sigt kan udvikle sig i samme retning. Vores case kan

derfor repræsentere en unik case på nuværende tidspunkt, som på sigt kan være ”for-gangsmand” for andre og dermed gælde i flere sammenhænge.

Centralt for projektets resultater er, at de kan være med til at synliggøre forhold, som ellers ikke ville være synlige, hvorfor vores konstruktion bidrager med viden om bostøt-teindsatsen og muliggør rekonstruktion af denne.

Litteraturliste

- Andersen, C. (1994): Socialpsykiatri for socialarbejdere. Et arbejdsredskab i socialt arbejde med sindslidende. Socialpolitisk Forlag, København
- Andersen, J. H. (2010): Internationale erfaringer med boformer og bedring. Videnscenter for Socialpsykiatri
- Ansbøl, R. (2009): Økonomisk styring, prioritering og planlægning i kommunerne. Forlaget Metropol, Frederiksberg
- Antoft, R. & Salomonsen, H. H. (2007): Det kvalitative casestudium – Introduktion til en forskningsstrategi. I: Antoft, R. et al. (Red.): Håndværker og horisonter – Tradition og nytænkning i kvalitativ metode. Syddansk universitetsforlag, Odense
- Bengtsson, S. (2011): Danmark venter stadig på sin psykiatrireform – Et rids af udviklingen de seneste år. SFI, København
- Bengtsson, S. & Røgeskov, M. (2012): Et liv i egen bolig – Analyse af bostøtte til borgere med sindslidelser. SFI, København
- Bjerger, B. & Selmer, B. (2007): Det sociale arbejdes daglige praksis. Perspektiver på borgerinddragelse og retssikkerhed. Aarhus Universitetsforlag, Århus
- Bourdieu, P. (1997): At praktiske grunde – Omkring teorien om menneskelig handlen. Hans Reitzels Forlag, København
- Bourdieu, P. (2007): Den praktiske sans. Hans Reitzels Forlag, København
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (1996): Refleksiv sociologi – mål og midler. Hans Reitzels Forlag, København
- Bratbo, J. & Andersen, J. H. (2008): Mangfoldighed og udfordringer i socialpsykiatrien. I: Lihme, B. (Red.): Invitation til socialpsykiatri. Akademisk Forlag, København
- Brinkmann, S. (Red.) (2010): Det diagnosticerede liv – Sygdom uden grænser. Forlaget Klim, Århus
- Bømler, T. U. (2000): Når samfundet udstøder. Gyldendal, København
- Caswell, D. (2005): Handlemuligheder i socialt arbejde – et casestudie om kommunal frontlinjepædagogik på beskæftigelsesområdet. Ph.d.-afhandling, Roskilde Universitetscenter og akf. akf forlaget
- Collin, F. (2003): Konstruktivisme. Roskilde Universitets Forlag, Frederiksberg
- Dall, T. (2013): På vej mod en rehabiliterende beskæftigelsesindsats? Uden for Nummer 26, Dansk Socialrådgiverforening, København

- Egelund, T. & Hillgaard, L. (1993): Social rådgivning og social behandling. Hans Reitzels Forlag, København
- Eplov, L. et al. (2010): Rehabilitering i nutidens psykiatri. I: Eplov et al.: Psykiatrisk og psykosocial rehabilitering – en recoveryorienteret tilgang. Munksgaard, København
- Eskelinen, L. et al. (2008): Potentialer i socialt arbejde – Et konstruktivt blik på faglig praksis. Hans Reitzels Forlag, København
- Esmark, A. et al. (2005): Socialkonstruktivistiske analysestrategier – En introduktion I: Esmark, A. et al. (Red.): Socialkonstruktivistiske analysestrategier. Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg
- Frederiksen, B. K. et al. (1998): En kritik af Pierre Bourdieus sociologi. Leo-serien nr. 20, Research in Labour Market, Education and Organisation, Aalborg University
- Goffman, E. (2004): Social samhandling og mikrosociologi. Hans Reitzels Forlag, København
- Goffman, E. (2009): Stigma – Om afvigernes sociale identitet. Samfundslitteratur, Frederiksberg
- Hjortbak, B. R. et al. (2011): Udfordringer til rehabilitering i Danmark. Rehabiliteringsforum Danmark, Århus
- Jacobsen, C. B. et al. (2010): Stigma og psykiske lidelser – Som det opleves og opfattes af mennesker med psykiske lidelser og borgere i Danmark. DSI & SFI, København
- Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S. (2009): De ødelagte identiteters sociologi. I: Goffman, E.: Stigma – Om afvigernes sociale identitet. Samfundslitteratur, Frederiksberg
- Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S. (2002): Erving Goffman - Sociologien om det elementære livs sociale former. Hans Reitzels Forlag, København
- Jacobsen, D. I. & Thorsvik, J. (2004): Hvordan organisationer fungerer – Indføring i organisation og ledelse. Hans Reitzels Forlag, København
- Järvinen, M. & Bertilsson, M. (1998): Socialkonstruktivisme – Bidrag til en kritisk diskussion. Hans Reitzels Forlag, København
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2003): Indledning: At skabe en klient. I: Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (Red.): At skabe en klient – Institutionelle identiteter i socialt arbejde. Hans Reitzels Forlag, København
- Jørgensen, A. & Mølholt, A. (2007): Betingelser for fællesskab – Om sindslidende i boligområder. Servicestyrelsen, København

- Kristiansen, S. & Krogstrup, H. K. (1999): Deltagende observation - Introduktion til en samfundsvidenskabelig metode. Hans Reitzels Forlag, København
- Kvale, S. (1997): Interview – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. Hans Reitzels Forlag, København
- Larsson, P. (2013): Bostøtten som hurtigløber. Socialpædagogen nr. 5
- Lihme, B. (2008): Bolig, bruger, borger. I: Lihme, B.: Invitation til socialpsykiatri. Akademisk Forlag, København
- Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2007): Magtens former – Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren. Hans Reitzels Forlag, København
- Miller, W. & Rollnick, S. (2004): Motivationssamtalen. Hans Reitzels Forlag, København
- Møller, L. (2008): Udviklingsstøttende relationer – at være anerkende og bevare sig selv. I: Lihme, B.: Invitation til socialpsykiatri. Akademisk Forlag, København
- Nielsen, A. G. (2013): Kommunerne går til kanten - og over. Berlinske 04.03.2013
- Nielsen E. N. et al. (2012): Bourdieu I: Nielsen E. N. et al.,: Teori i socialfaglig praksis. ViaSysteme, Århus C
- Olsen, H. (2002): Kvalitative kvaler – Kvalitative metoder og danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet. Akademisk Forlag, København
- Payne, M. (2006): Teorier i socialt arbejde. Hans Reitzels Forlag, København
- Petersen, L. A. (2005): Videnssociologien – viden og samfund hos Mannheim, Merton og Berger og Luckmann. I: Esmark, A. et al. (Red.): Socialkonstruktivistiske analysestrategier. Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg
- Prieur, A. & Sestoft, C. (2006): Bourdieus epistemologi og sociologiens håndværk. I: Prieur, A. & Sestoft, C. Pierre Bourdieu – En introduktion. Hans Reitzels Forlag, København
- Prieur, A. (2006): En teori om praksis. I: Prieur, A. & Sestoft, C.: Pierre Bourdieu – En introduktion. Hans Reitzels Forlag, København
- Ramian, K. (2000): Rummelighed i bostøtten. Videnscenter for Socialpsykiatri
- Sahlin, I. (2002): Sociale problemer som virkelighedskonstruktioner I: Meeuwisse, A. & Svärd, H.: Perspektiver på sociale problemer. Hans Reitzels Forlag, København
- Social- og Indenrigsministeriet (2011): Vejledning om hjælp og støtte efter serviceloven (Vejledning nr. 2 til Serviceloven) - Vejledning nr. 13 af 15/2 2011.

- Socialministeriet & Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2005): Fælles værdier i indsatsen for mennesker med sindslidelse, København
- Socialstyrelsen (2012): Voksenudredningsmetoden – Metodehåndbog. Socialstyrelsen
- Thagaard, T. (2004): Systematik og indlevelse. Akademisk Forlag, København
- Udsen, L. M. W. (2013): Projekt Virtuel bostøtte. Center for Folkesundhed og Kvalitetsudvikling, Region Midtjylland
- Wenneberg, S. B. (2002): Socialkonstruktivisme – Positioner, problemer og perspektiver. Samfundslitteratur, Frederiksberg
- Wilken, L. (2005): Habitus, kapital og felt – Bourdieus greb til en analyse i praksis I: Esmark, A. et al. (Red.): Socialkonstruktivistiske analysestrategier. Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg
- Wilken, L. (2011): Bourdieu for begyndere. Samfundslitteratur, Frederiksberg

Bilagsoversigt

Bilag 1	Interviewguide, Myndighedsrådgivere
Bilag 2	Interviewguide, Udførere
Bilag 3	Interviewguide, Borgere
Bilag 4	Observationsguide
Bilag 5	De 11 temaer i Voksenudredningsmetoden